

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Kristina Jurjevčič

Vloga vrstniške mediacije v osnovni šoli

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Kristina Jurjevčič

Mentorica:izr. prof. dr. Metka Kuhar

Vloga vrstniške mediacije v osnovni šoli

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

ZAHVALA

Zahvaljujem se vsem, ki so sodelovali v obsežni raziskavi, predvsem pa mentorici izr. prof. dr. Metki Kuhar za odzivnost, koristne nasvete in prijaznost.

Vloga vrstniške mediacije v osnovni šoli

Osnovnošolski sistem (po letu 2009) z alternativnimi ukrepi v šolsko okolje uvaja vrsto restorativnih ukrepov, katerih cilj v prvi vrsti ni kaznovanje, ampak s krepitvijo razumevanja o povzročeni škodi spodbuditi željo po povračilu škode. Poudarek je na izkustvu posameznika v vzgojnem procesu in na posamezniku prilagojenemu individualnemu načrtovanju vzgoje ter avtonomni izbiri vzgojnega koncepta s strani šole. Eden izmed takih ukrepov je prav šolska in vrstniška mediacija, ki ob upoštevanju njenih načel in pravil služi učenju konstruktivnega reševanja sporov, socialnih veščin in odgovornosti v odnosih. Z mediacijo mediator udeležencem pomaga razjasniti različne poglede na spor ter čustva, ki jih pri tem doživljata. Pri najbolj idealnem tipu mediacije – transformativni mediaciji, mediator opolnomoči posameznike, da bi lahko sledilo poistovetenje udeležencev v sporu ter želja po vzpostavitvi stanja pred neustreznim dejanjem. V empiričnem delu preučujem, kako vse značilne skupine akterjev v šolskem okolju percipirajo, razumejo, ocenjujejo in vrednotijo program mediacije na izbranih dveh osnovnih šolah, različne značilnosti izvajanja mediacije, predvsem pa razmerja med izvajanjem mediacije in drugimi vzgojnimi ukrepi. Pri tem ugotovim, da je problem programa mediacije predvsem v neprostoovoljnosti udeležbe prejemnikov, kar jo na tem mestu izenačuje s formalnimi vzgojnimi ukrepi in omejuje njeno uspešnost in učinkovitost. Prejemniki mediacije pa jo prav zaradi tega večinoma razumejo, kot blažjo obliko kazni.

Ključne besede: šolska in vrstniška mediacija, vzgoja v šoli, alternativni vzgojni ukrepi.

The role of peer mediation in primary school

In 2009 the national primary school system adopted new alternative ways of dealing with deviational student behaviour, which enabled restorative justice to be introduced. Its primary goal is not meant to be punishment but rather strengthening the understanding of the damage caused, which makes it possible for the student to experience the wish to alleviate it. The main emphasis is on the individual experiencing the process of education, following a particular plan designed to change the child's behavior and the education concept autonomously chosen by the school. One of these approaches is also peer mediation which, following its rules and principles, helps to teach constructive conflict resolution, social skills and responsibility in relationships. The mediator helps the parties involved to see different perspectives of conflict and understand the feelings that have arisen in them. The most ideal form of peer mediation is transformative mediation, through which the mediator empowers individuals to identify their own self-esteem, enabling the recognition to follow. In line with that it also brings about the desire to maintain the peace before the undesired event has occurred. In the empirical part of my research I focus on all the typical groups of people in the two schools where my research was based. I analyse their perception of mediation, how they understand and evaluate it. Furthermore, I focus on the characteristics of practising mediation, concentrating on the ways in which mediation intervenes with other disciplinary measures. My findings suggest that the problem of the mediation programme in both schools (one much more than the other) is involuntary attendance of the students in the mediation process, which at that point reduces mediation to the level of formal disciplinary measures, thus minimizing its success and effects. It is for this reason that most mediants understand it as a mild form of punishment.

Keywords: peer mediation in schools, alternative dispute resolution, primary school education.

KAZALO

1	UVOD	8
I	TEORETIČNI DEL.....	9
2	KONFLIKT	9
2.1	Opredelitev	9
2.2	Vrste konfliktov	11
2.3	Stopnje konflikta.....	12
2.4	Odzivi na konflikt.....	12
3	MEDIACIJA	14
3.1	Izvor in opredelitev	14
3.2	Štiri zgodbe, povezane s pravno ali skupnostno tradicijo	15
3.2.1	Transformativna mediacija.....	16
3.3	Načela mediacije.....	17
3.4	Vloga mediatorja	18
3.5	Pomen in cilji mediacije	18
3.6	Faze postopka mediacije.....	19
3.7	Vodenje pogovora in komunikacijske tehnike	21
3.8	Šolska mediacija	22
3.8.1	Opredelitev	22
3.8.2	Vključenje usposabljanja za reševanje konfliktov v šolski kurikulum	23
3.9	Vrstniška mediacija	24
3.9.1	Izvor in opredelitev	24
3.9.2	Kdo so vrstniški mediatorji?	25
3.9.3	Vloga koordinatorjev programa mediacije v šoli.....	26
3.9.4	Implementacija in vzdrževanje programa vrstniške mediacije v šoli.....	27
3.9.5	Potek vrstniške mediacije.....	27
3.9.6	Prednosti in koristi vrstniške mediacije	28
3.9.7	Omejitve vrstniške mediacije in priporočila za prihodnost.....	29
3.9.8	Raziskave vrstniških mediacij v osnovnih šolah.....	31
4	VZGOJA V OSNOVNI ŠOLI.....	33
4.1	Vzgojno in disciplinsko ukrepanje na ravni šole.....	33
4.1.1	Teorije odziva na neprimerno dejanje po Krofliču	33

4.1.2	Pedagoška prevzgojna vrednost retributivne, utilitaristične in abolicistične kazni	35
4.1.3	Šolski pravilniki pred letom 2009 in po njem	38
4.2	Alternativni vzgojni ukrepi v OŠ	42
4.2.1	Vpliv posamezne šole na izvajanje alternativnih ukrepov	42
4.2.2	Individualizacija učnega procesa in izbira vzgojnega koncepta	43
4.2.3	Kritike alternativnih vzgojnih ukrepov	45
4.2.4	Vrste alternativnih ukrepov za sporazumno reševanje sporov	46
4.3	Kaznovanje ali rešitev konflikta? Formalni vzgojni ukrepi in mediacija	48
4.3.1	Razlika med disciplinskimi prestopki in konflikti	48
4.3.2	Naproti miroljubni klimi v šoli	48
4.3.3	Razlogi za uvajanje mirnega reševanja sporov v šole	50
4.3.4	Mediacija z ali namesto vzgojnega ukrepa?	51
II	EMPIRIČNI DEL	53
5	RAZISKOVALNI PROBLEM	53
6	NAMEN IN CILJI RAZISKAVE	54
7	RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	54
8	METODOLOGIJA	55
8.1	Raziskovalna metoda in opis inštrumenta	55
8.2	Vzorec	55
8.3	Postopek zbiranja podatkov	57
8.3.1	Intervjujska vodila	58
8.4	Postopek obdelave podatkov	61
9	POVZETKI FOKUSNIH SKUPIN IN INTERVJUJEV	62
9.1	Mediacija in njeni postopki	62
9.1.1	Se je od uvedbe mediacijski postopek na kakršenkoli način spremenil?	64
9.1.2	Kako se predstavi mediacijo prejemnikom mediacije?	64
9.1.3	Na kakšen način se učenci odločijo za sodelovanje v mediacijskem postopku?	64
9.2	Obseg izvajanja mediacije na šoli	65
9.3	Izobraževanje vključenih v mediacijski program	67
9.3.1	Zakaj se niste odločili za usposabljanje za mediatorja?	68
9.4	Zadovoljstvo z izvajanjem mediacije in izidi	69
9.5	Vloga in status mediacije na šoli	70
9.6	Pomen in cilji mediacije	71

9.7	Slabosti pri mediaciji	73
9.8	Prednosti pri mediaciji	75
9.9	Evalvacija mediacijskega postopka	77
9.10	Formalni vzgojni ukrepi in mediacija	77
9.11	Alternativni vzgojni ukrepi in mediacija	80
9.12	Vpliv mediacije na odnose in komunikacijo.....	81
9.12.1	Česa se lahko naučijo učenci in učitelji preko programa mediacije?.....	83
9.13	Učinki mediacijskega postopka	84
9.14	Reševanje konfliktov po izkušnji z mediacijo	86
9.15	Sistemske zahteve za delovanje mediacije v šolskem okolju	87
9.15.1	Kaj je najpomembneje, da mediacija na šoli deluje?	87
9.15.2	Zakaj ta tehnika na nekaterih šolah ni zaživila?	87
10	RAZPRAVA	88
11	SKLEP.....	92
12	LITERATURA.....	97
	PRILOGE	101
	PRILOGA A – TRANSKRIPCIJA FOKUSNIH SKUPIN IN INTERVJUJEV	101
	PRILOGA B – MEDIACIJSKA POGODBA ŠOLA A.....	166
	PRILOGA C – MEDIACIJSKA POGODBA ŠOLA B.....	167

1 UVOD

Ker so konflikti stalnica našega življenja, je pomembno, da se že kot otroci naučimo mirnega reševanja sporov in spopadanja s težavami. Ker so konflikti neizbežni, celo potrebni in nujni za človeški razvoj in napredek, ni pametno razmišljati o tem, kako ustvariti okolje brez konfliktov, marveč – kako omogočiti otrokom, da se na pragu življenja naučijo ustreznega spopadanja in reševanja problemov. Eden od načinov mirnega reševanja konfliktov je tudi šolska in vrstniška mediacija, ki je od leta 2008 zapisana tudi v Priporočilih (2008) vzgojnih načrtov osnovnih šol v Sloveniji. Šolska in vrstniška mediacija je način reševanja sporov na miren način, v katerem med osebama v sporu posreduje mediator, učitelj ali učenec, ki sta v ta namen tudi ustrezno izobražena. Mediacijski postopek torej vodi mediator, ki mora biti nevtralen in nepristranski, postopek mediacije pa je zaupen in prostovoljen. Mediator iz udeležencev izvabi nujno zgodbo ter čustva in poizkuša v njej vzbuditi empatične prosocialne¹ emocije, ki bi prispevale k ustrezni razrešitvi spora za obe strani. Še posebej je to ključno v transformacijskem modelu mediacije, ki je po mnenju mnogih avtorjev najboljši in najustreznejši način za psiho-socialni razvoj vpletenih (Bush in Folger 2005).

Vzgoja v osnovnošolskem sistemu po letu 2009 je predvsem preplet retributivne ter restorativne logike odzivov na neustrezno dejanje (Kroflič in drugi 2009a). Prva poziva k pravičnemu povračilu pri kaznovanju avtonomnega in odgovornega posameznika, ki lahko predvidi posledice svojih dejanj, druga pa k vzpostavitvi stanja pred neustreznim dejanjem ter vključitvi storilca in oškodovanca v prevzgojni proces, pri čemer prvi s povrnitvijo škode spremeni tudi sebe, oškodovanec pa dobi zadoščenje ob storilčevemu izraženemu kesanju za storjeno dejanje. Šolska in vrstniška mediacija sta pomemben del restorativnih ukrepov v šolskem sistemu, ki se ju uporablja za razrešitev sporov med učenci. Ko pride do konflikta, lahko šolski delavec predlaga ali pa učenca sama izrazita željo, da bi spor rada razrešila na mediaciji, vedno pa mora biti udeležba na mediaciji prostovoljna. Večinoma je primerno izvajati vrstniško mediacijo, v kateri vrstnik pomaga dvema učencema, da prideta do rešitve problema, kadar pa gre za hujše in ponavljajoče se konflikte, pa je bolje, da je mediator učitelj (Iršič 2010; Metelko Liseč 2009).

Formalni vzgojni ukrepi v osnovnih šolah izhajajo iz retributivne logike kaznovanja. Predvsem naj bi šola take ukrepe izvajala v primeru, da vzgojne dejavnosti (alternativni ukrepi) niso dosegli svojega namena in če učenec nadaljuje s kršenjem šolskega reda

¹ Družbeno usmerjene; pozitivne za družbo, skupnost.

(Priporočila 2008). Pri tem se za učenca pripravi tudi prilagojen individualni vzgojni načrt, ki lahko vsebuje tako alternativne ukrepe kot vzgojne ukrepe. Gre – kot vidimo – za izrazito prepletanje retributivne logike kaznovanja ter restorativne logike odziva na neustrezno dejanje, kar lahko vpliva na to, kako učenec dojema, percipira in kakšen odnos ima do alternativnega ukrepa, v tem primeru vrstniške mediacije. Učenec namreč lahko alternativni ukrep ocenjuje po principu formalnega vzgojnega ukrepa, v primeru, da se alternativni ukrep izvaja na podoben način kot formalni. Slednje pa omejuje uspešnost in ustreznost alternativnega ukrepa, ki v otroku ne prebudi potrebnih empatičnih čustev, ki bi spremenile njegovo vedenje v prihodnosti.

V empiričnem delu svoje magistrske naloge tako raziščem, kako se dopolnjujejo ali izmenjujejo formalni vzgojni ukrepi in mediacija² ter ali to vpliva na dojetanje, percipiranje in vrednotenje mediacijskega postopka. Zanima me predvsem na kakšen način se izvaja mediacija – po principu restorativne logike ali na način retributivnih ukrepov. Kot pravi Cohen (1995) – takoj, ko začne mediacija postajati podobna drugim disciplinskim ukrepom, njena vrednost upade, učenci pa izgubijo zaupanje vanjo, še več, v celoti je ogrožen njen obstoj, uvajanje in izvajanje. Hkrati pa raziščem tudi kakšen pomen in cilje mediaciji pripisujejo vse ključne skupine udeležencev v šolskem sistemu, v kakšnem obsegu jo izvajajo, kakšne prednosti in slabosti izpostavljajo pri tem, kakšen vpliv na komunikacijo in odnose vidijo ter kako so izobraženi mediatorji. Ker program vrstniške mediacije na obeh šolah obstaja več kot šest let, obenem preverjam tudi dolgoročne učinke izvajanja mediacije na šolah.

I TEORETIČNI DEL

2 KONFLIKT

2.1 Opredelitev

Konflikti so sestaven in neizbežen del našega življenja. Čeprav največkrat povzročajo negativne občutke pri vpletenih, pa so tudi nadvse potrebni za človeški razvoj. S konflikti se namreč učimo različnih pogledov na svet in kako sodelovati. Seveda pa lahko odzive na konfliktno situacijo delimo na funkcionalne in nefunkcionalne glede na to, ali so naši odzivi usmerjeni v vzajemno reševanje konfliktov in medosebno sodelovanje ali pa gre za preprost

² Pojem mediacija se v moji magistrski nalogi nanaša na mediacijo v šoli (razen v primerih, ko eksplicitno ne trdim drugače), kjer se za veliko večino sporov izvaja vrstniško mediacijo.

prepir, katerega cilj ni razrešitev temveč razkazovanje jeze (Betteto in drugi 2011). Prevladuje mnenje, da so konflikti krivi za nesoglasja, prepire, ločitve, socialne nemire in nasilje. V resnici pa je vzrok temu v nesposobnosti reševanja konfliktov na konstruktiven način (Lamovec 1993, 61). Tudi Kroflič pravi, da je med otrokom in vzgojiteljem za normalen razvoj potrebna določena mera frustracij. Obenem gre pri otroku tudi za nasprotje, konflikt med dvema potrebama, potrebo po varnosti in potrebo po svobodi. Prek te konfliktnosti otrok prehaja na višjo stopnjo moralnega razvoja. Gre za idealno vzgojno situacijo, pri kateri se zaradi čustev otroci lahko veliko naučijo (Kroflič 2002). Pomemben je torej način spopadanja s konfliktom in ne izid konfliktna situacije. Vsak konflikt namreč lahko prispeva k naši osebni in družbeni rasti, če ga znamo konstruktivno reševati (Cohen, Lamovec, Kaplan v Prgić 2014). Tudi Lamovec našteva številne pozitivne potenciale konstruktivno rešenih konfliktov, med drugim ozaveščanje problemov v odnosu, ki jih je potrebno rešiti, konflikti spodbujajo spremembe, povečujejo motivacijo, pripomorejo k ustrežnejši odločitvi, s konflikti spoznavamo samega sebe, konflikti lahko odnos celo poglobijo in utrdijo (Lamovec 1993, 62). Kot pravi Deutsch (1973) je konflikt temelj osebne spremembe in spremembe v odnosih (Prgić 2014). »Konflikti, ki so konstruktivni, imajo pozitivno vzgojno in izobraževalno vrednost. Tovrstni konflikti zmeraj pomagajo pri razvoju učencev in učiteljev ter celotne šole« (Brajša v Prgić 2014). »Zato bi se šole morale toliko bolj potruditi, da uvajajo programe, s pomočjo katerih bi učence učili konstruktivnega obvladovanja konfliktov« (Kolan v Prgić 2014).

Konflikti so torej neizbežna sestavina vsakega družbenega prostora, tudi razreda oziroma šole. Še več, so tudi nujen pogoj razvoja tako posameznika kot skupnosti, s tem pa »idealna učna situacija«, če smo seveda zmožni razviti ustrezna komunikacijska orodja za njihovo reševanje: »Ker živimo v svetu razlik, se '[N]ajveč lahko naučimo iz najbolj neugodnih/nasprotujočih situacij, ki jih zase nikoli ne bi izbrali. Ko je življenje najbolj zapleteno, prežeto z bolečino in težavami, takrat osebno rastemo v največji meri [...] stiska je lahko eno od presežnih razpoloženj, v katerih vzgoja cveti – razpoloženje, ki sili pravičnost navzven, ruši zidove 'najstva' in namesto opisanega razodeva tisto, kar je' (Katz in Kroflič v Kroflič 2011, 15)«.

Na vprašanje – kaj konflikt pravzaprav je, lahko povzamemo, kako ga opredeljuje večina avtorjev. Gre za: nezdržljivost ciljev, izraženo nasprotovanje in soodvisnost, ki je nujna za doseganje cilja (Betteto in drugi 2011).

Pri nezdržljivosti ciljev lahko gre za omejenost dobrin, če na primer dve dekleti želita istega fanta. Lahko pa gre tudi za neomejenost dobrin in torej preveliko izbiro, s katero se dandanes srečujemo v razvitih družbah. Primer konflikta zaradi neomejenosti dobrin je – kje dopustovati ali v hribih ali na morju ipd.

Izraženo nasprotovanje je zelo pomembna faza konflikta. Pravzaprav je ta faza nujno potrebna, da lahko o konfliktu sploh govorimo. Konflikt je namreč oblikovan šele z artikulirano konfrontacijo oz. nasprotovanjem. Če dve osebi z nezdržljivimi cilji o tem molčita, še ne moremo govoriti o konfliktu.

»Soodvisnot pri doseganju cilja ni element vseh definicij, a si zasluži omembo« (Betetto in drugi 2011, 27). Soodvisnost pomeni, da sta vpletena odvisna drug od drugega in eden na drugega vplivata v smeri omogočanja ali preprečevanja poti do želenega rezultata (Betetto in drugi 2011, 27).

2.2 Vrste konfliktov

Konflikt pa se lahko izraža na različne načine (Vinyamata v Andersson in drugi 2011). Kadar gre za osebni konflikt – pomeni, da ima oseba konflikt s samim seboj – temu rečemo dilema. Obstajajo pa še konflikti med člani različnih skupin. Med medosebnimi konflikti so najpogostejši konflikti med partnerjema, sledijo jim konflikti med prijateljskima in sodelavcema. Take konflikte lahko imenujemo konflikti v in med skupinami. Poznamo pa še konflikte med različnimi organizacijami (Andersson in drugi 2011, 7).

Kot opisuje Moor (1995) poznamo konflikte odnosa, konflikte informacij, konflikte interesov, konflikte vrednot in konflikte struktur. Prvi nastanejo zaradi močnih emocij, napačnih predstav, stereotipov, premalo ali napačne komunikacije ipd. Ti konflikti, kot pravi avtor, vodijo do nepotrebnih, nerealnih konfliktov. To so konflikti, pri katerih objektivnih pogojev (kot npr. nezadostni resursi, nasprotni interesi) za nastanek ni (Cosser v Andersson in drugi 2011, 7). Pri konfliktih informacij gre za to, da ljudje nimajo dovolj informacij (ali pa so le-te napačne) za ustrezno odločitev. Informacije lahko sprti strani interpretirata povsem drugače ali pa je proces razumevanja povsem drugačen. Konflikti interesov nastanejo ob različnih interesih glede fundamentalnih stvari (denar, čas, zaloge itd.), glede postopkovnih stvari (način kako rešiti problem) ali pa glede psiholoških (spoštovanje, hvaležnost, lojalnost, sodelovanje itd.). Ti so pravi, realni konflikti. Konflikti vrednot nastanejo zaradi različnih ali nesovpadajočih vrednotnih sistemov ali pa jih posamezniki tako le percipirajo. Do problema

pride takrat, ko neka stran ali skupina poizkuša vsiliti svoje vrednote nekomu drugemu. Še zadnji vzrok za nastanek konfliktov pa so strukturni. Ti so prisotni zaradi represivnih človeških struktur v odnosih. Največkrat te represije proizvede nek zunanji akter in ne strani v sporu. Gre za pomanjkanje avtoritete, za geografske pogoje, čas, definicije vlog itd. (Andersson in drugi 2011, 8).

2.3 Stopnje konflikta

V knjigi Peace Education je opisan sedem stopenjski stopničasti model konflikta. Ta model prikaže tipičen potek konflikta, natančneje kaj se zgodi med ljudmi, ko so v konfliktu.

Prva stopnja je nestrinjanje o nečem, kar vodi do nelagodja. Na drugi stopnji pride do personalizacije/poosebljanja problema, češ to ni moja krivda, nekdo drug je problem. Na tretji stopnji pride do eskalacije, naraščanja problema. Nov problem se združi s starimi. V tej fazi je konflikt že realnost. Četrta stopnja govori o iskanju zavezništev med prijatelji. Tu dialog izginja, ni namreč komunikacije med sprtima stranema. Na peti stopnji si strani v sporu predstavljata nasprotnika kot sovražnika. Tu je fokus na tem, kako nas je nekdo užalil, kaj nam je naredil. Šesta stopnja je namerna sovražnost z namenom raniti nasprotnika. Na sedmi stopnji, pa ni več dovolj prostora za oba vpletena v spor na istem teritoriju. Fizična ločitev ali celo vojna sta nujni (Andersson in drugi 2011, 8–9).

Pri začetnih fazah konflikta je naraščanje nelagodja lahko preprečeno z aktivnim poslušanjem in izražanjem posameznikovih čustev na pozitiven način. Na ta način se lahko izognemo provokacijam, ki vodijo v samoobrambo in žaljenje. V takem primeru strani v sporu namreč začneta graditi negativne podobe eden o drugem. Na tej točki pa je, kljub temu še možna razrešitev konflikta. To je najbolje storjeno s pomočjo tretje osebe – mediatorja, ki pomaga umiriti razgreta čustva (Andersson in drugi 2011, 9).

2.4 Odzivi na konflikt

Po Schrumphu lahko odzive na konflikt razdelimo v tri skupine. Mehki odzivi, trdi odzivi in načelni odzivi. Pri mehkih in trdih odzivih vključeni zavzamejo določeno držo do problema. To pozicijo poizkušajo izpogajati, lahko se poizkušajo izogniti uveljavljanju volje ali pa uveljaviti svojo voljo. Mehki in trdi odzivi prinesejo enostransko izgubo ali pa enostransko zmago, da pride do dogovora. Pri načelnih odzivih pa vključeni uporabijo strategije reševanja konfliktov, da dosežejo dogovor. Moder dogovor je po Fisher, Ury in Patton (1991) tak, ki

naslovi legitimne interese obeh vpletenih, pravično razreši konflikt, je dolgoročen in vzame v zakup tudi vpliv na druge, ki jih konflikt zadeva (Schrumpf in drugi 1997).

Mehki odzivi:

Z mehкими odzivi reagirajo ljudje, ki se želijo strinjati z nekom in tako se pogajajo mehko, da bi to dosegli. Izogibanje konfliktu je najbolj pogost prvi mehek odziv. Ljudje se poizkušajo izogniti konfliktu z umikom iz situacije, ignoriranjem problema ali zavračanjem pomembnosti konflikta. Za prilagoditev pa gre, ko se ena stran prilagodi poziciji drugega, brez upoštevanja svojih interesov v odnosu. Rezultat takih odzivov je po navadi dvom vase, strah in anksioznost.

Trdi odzivi:

Trdih odzivov se največkrat poslužujejo ljudje, katerih cilj je zmaga. Ti vključujejo konfrontacije, agresijo, jezo, grožnje. Težki pogajalci zahtevajo priznanje kot pogoj za odnos in vztrajajo pri svojem. Po navadi iščejo eno samo rešitev problema, tako, ki se ji bo nasprotnik moral podrediti. Uporabljajo pritisk, da bi dosegli svoje, pa tudi kaznovanje in podkupovanje. Rezultat takih odzivov na konflikt je nasilje, fizične poškodbe in napadalnost.

Načelni odzivi:

Načelne odzive uporabljajo ljudje, katerih cilj je pameten izid, dosežen učinkovito. Ti reševalci problemov so razvili komunikacijske sposobnosti in sposobnosti reševanja konfliktov. Taki pogajalci razumejo, da je komunikacija ključna za sodelovanje v interakciji in pri razvijanju skupnega razumevanja. Najprej poizkušajo razumeti drugega, šele potem sebe, so aktivni, sposobni in empatični poslušalci. Taki ljudje se postavijo v kožo drugega in ga skušajo čustveno in intelektualno razumeti. Na tak način lahko zadovoljimo interese vseh vpletenih v konflikt. Tak način reševanja konfliktov je proaktiven, ljudje se ne počutijo kot žrtve in ne krivijo drugih za ozadje konflikta (Schrumpf in drugi 1997, 20–23).

Možina idr. (2002) pa navaja pet načinov reševanja konfliktov:

Prvi način je *izogibanje*. Udeleženci se konfliktu poizkušajo izogniti, značilna je nizka stopnja zaskrbljenosti in interesa za zadovoljevanje vpletenih, kar vodi v neproduktivnost. Drugi način je *prilagajanje*, kar pomeni, da najprej želimo zadovoljiti potrebe in želje drugih pred svojimi. Ta način lahko zadovolji vpletene udeležence, vendar je velika verjetnost, da se

konflikt slej kot prej ponovi. Tretji način je *sklepanje kompromisa*. Pri tem smo usmerjeni k potrebam drugega in k svojim potrebam. Ta način reševanje je ustrezen, kot pravi Možina idr., kadar kompromis pomeni več ali vsaj ne manj od obstoječega stanja. Pri četrtem načinu gre za *prevladovanje*. Pri tem načinu želimo zadovoljiti le lastne potrebe, medtem ko nas potrebe drugega ne zanimajo. Pri petem načinu pa gre za *dogovarjanje*, kjer so nam pomembne tako naše potrebe, kot tudi potrebe drugih. »Ta način pomeni konstruktivno reševanje konflikta, pri katerem odkrito obravnavamo konflikte, jih analiziramo in skušamo najti rešitev, ki bo dobra za vse udeležence«. Prav to pa je značilno tudi za mirno reševanje sporov – mediacijo (Možina in drugi 2002, 591–592).

Lamovec pravi, da je za konstruktivno reševanje konfliktov odločilnega pomena – učinkovita in neprekinjena komunikacija. Dokler se v komunikaciji mešajo laži in resnice, takrat konstruktivno reševanje konflikta ni mogoče, saj namere vpletenih niso poštene. Če si želimo rešiti nek konflikt, moramo poskrbeti za to, da imamo odprte vse kanale komuniciranja ter sporočati samo resnične obljube in podatke. Večkrat se namreč dogodi, da ena od oseb v konfliktu v nekem trenutku sploh ni zainteresirana za rešitev konflikta in prav s tem namenom vnaša zmedo v komunikacijo. V takem primeru je še posebej pomembno, da v komunikacijo vključimo naslednje elemente. Najprej razložimo, kako nameravamo rešiti problem, izrazimo pričakovanja glede vedenja drugega, pojasnimo, kaj bomo storili, če se drugi ne obnaša na pričakovani način in nakažemo možnosti za ponovno vzpostavitev prijateljstva (Lamovec 1993, 68–69). Podoben princip se zgodi v mediaciji, ko strani v sporu razložita svoj pogled na spor ter čustva, ki se pri tem porajajo. Na koncu pa se dogovorita, kako sodelovati v prihodnosti. Prvi pogoj za konstruktivno reševanje konfliktov je vzpostavitev zaupanja. To dosežemo na dva načina, tako da pokažemo svoje šibke točke in nikoli ne izkoristimo slabosti drugega. Najbolj zanesljivo lahko konflikte rešimo s sodelovanjem za dosego skupnega cilja (Lamovec 1993).

3 MEDIACIJA

3.1 Izvor in opredelitev

Mediacija, kot način reševanja sporov je stara toliko kot človeštvo samo, z izvorom v mnogih kulturah in religijah. Razširjena je predvsem v Aziji in Afriki, kot tradicionalna metoda reševanja konfliktov. Nedavno popularnost je začela pridobivati v 70. letih devetnajstega stoletja v Združenih državah, od tam pa se je razširila še v Avstralijo, Kanado in mnoge dele

Evrope. Uporablja se jo na mnogih področjih, od pravnega, lokalnega, šolskega, okoljskega, družinskega itd. Je nevtralna, facilitativna³, neformalna, prostovoljna. Prav ti elementi jo ločujejo od drugih načinov reševanja sporov in ji dajejo moč, da lahko transformira konflikte in človeške odnose (Cremin 2007, 7). V Sloveniji so z mediacijo začeli leta 1994 v petnajstih centrih za socialno delo v podravski, pomurski in koroški regiji, intenzivneje pa se je začela razvijati po letu 2000, ko so jo začeli uporabljati na sodiščih in v nevladnih organizacijah. Danes se z mediacijo poleg sodišč ukvarjajo tudi številne organizacije in društva (Lesar in Rugelj 2012, 54). »Mediacija je prostovoljen proces reševanja spornih vprašanj, kjer udeleženca ob podpori in pomoči tretje osebe dosežeta rešitev oz. sporazum, ki je sprejemljiv za obe strani« (Iršič 2010, 15). Za izvajanje mediacije se moramo držati nekaj temeljnih pravil. Ta pravila so: dostojanstvo in spoštljivost, poslušanje tistega, ki govori, enakopravnost v pogovoru, odsotnost nasilja, sovražnosti, groženj in žalitev. Mediacija se navadno nadaljuje, dokler ne pride do uspešne rešitve spora ali pa do soglasne ali enostranske prekinitve. Mediacijo lahko prekine tudi mediator, vendar mora zato navesti zadosten razlog. Čeprav obstaja več vrst mediacije, se bom v tej magistrski nalogi osredotočila na šolsko in predvsem vrstniško mediacijo.

3.2 Štiri zgodbe, povezane s pravno ali skupnostno tradicijo

Ameriška pisateljca Bush in Folger (2005) jo opisujeta kot »[N]eformalni proces v katerem tretja stranka brez moči, da narekuje izid postopka, pomaga strankam v konfliktu, da dosežejo medsebojno sprejet dogovor« (Cremin 2007). Poleg tega pa avtorja dodata, da so z mediacijo povezane štiri različne zgodbe, ki vplivajo na to, kako je izvajana: zgodba o zadovoljstvu, zgodba o družbeni pravičnosti, zgodba o transformaciji in zgodba o represiji. Prve tri so pozitivne, zadnja pa je negativna.

Zgodba o zadovoljstvu govori o tem, da je mediacija močno orodje za zadovoljevanje človeških potreb, saj omogoča hitro, učinkovito in poceni rešitev konfliktov. **Zgodba družbene pravičnosti** govori o tem, da lahko z mediacijo posameznike spravimo med seboj in gradimo močnejše skupnosti. Mediatorji lahko omejijo izkoriščanje in zgradijo močnejšo družbeno pravičnost, ki je bolj odzivna za lokalne potrebe. **Transformacijska zgodba** govori o sposobnosti, da spremeni kvaliteto konfliktno interakcije do te mere, da konflikt ojača obe strani in posledično tudi družbo katere del sta. **Zgodba o represiji** pa govori o tem, da se kljub dobrim nameram, mediacija velikokrat izkaže za nevaren instrument, ki večja moč

³ Pospeševalna.

države nad posameznikom in moč močnejšega nad šibkejšim. Izražena je tudi skrb, da neformalnost in konsenzualnost procesa lahko omogočijo, da je mediacija uporabljena kot nadomestilo za poceni alternativo formalnim legalnim procesom, ki vpletenim onemogoča dostop do pravnih in človekovih pravic (Cremin 2007, 19–20). Zgodbi socialne pravičnosti in transformacije sta povezani s tradicijo skupnostne mediacije, zgodba zadovoljstva in zatiranja pa s pravno tradicijo (Lesar in Rugelj 2012). Ker je cilj najustreznejše mediacije transformacijska vrednost konflikta, v nadaljevanju bolj podrobno opišem transformativno mediacijo.

3.2.1 Transformativna mediacija

Folger pravi, da je pomembno in potrebno razločiti transformacijski pristop od drugih, omenjene razlike pa morajo biti tudi razložene sodelujočim v mediaciji (Folger v Boone 2015). Kot pravi – tudi ni dobro mešati in združevati različnih tipov v nekakšen hibridni pristop, ker je vsak posamezen pristop nekompatibilen z drugim. Transformacijski pristop po njegovem mnenju ne pomeni transformacije odnosa, temveč kvalitete interakcij v odnosu, tako naj bi bil dosežen uspeh transformacijske zgodbe. S transformacijske perspektive nas konflikt destabilizira, rezultat tega je zmeda, anksioznost, neodločnost. Konflikt nas naredi preokupiranega s samim sabo, kar nas naredi nemočne. Prav zaradi te preokupiranosti s samim sabo, pa je konflikt destruktiven. Vendar pa transformacijski pristop prepozna, da si lahko ljudje opomoremo od tega stanja in ustvarimo dinamične premike za vzpostavitev samozavesti in odzivnosti (Folger in Solarz v Boone 2015, 8). Ta prehod od preokupiranosti s samim sabo pa do *pripoznanja* se pojavi, ko stranki v sporu uvidita, kako sta prispevali k nastanku in razvoju spora. Vendar pa se mora pred pripoznanjem vzpostaviti še *opolnomočenje*. Opolnomočenje se pojavi, ko vpleteni v sporu doživijo močno zavedanje svoje vrednosti in zmožnosti, da se lahko spopadejo s kakršnim koli problemom, ne glede na zunanje omejitve. Pripoznanje pa se pojavi, ob določeni že vzpostavljeni stopnji opolnomočenja, ko vpleteni izkusijo razširjeno hotenje/željo, da priznajo in so odzivni na druge ljudi, situacije in navadne človeške kvalitete (Folger in Solarz 2015, 8–10). Transformacijski potencial mediacije izvira iz možnosti, da mediacija generira ta dva pomembna dinamična premika (opolnomočenje in pripoznanje). Mediacija je privlačna ne zaradi tega, ker bi bil dogovor sam po sebi dober in konflikt slab, ampak zaradi načina, ki omogoča, da se vpletena razumeta med sabo in se poistovetita eden z drugim preko konfliktnih interakcij. Transformativni dimenziji mediacije – opolnomočenje in pripoznanje – sta pomembni sami po sebi, zaradi širšega premika v družbenem in moralnem smislu, ki ga

izražata (Bush in Folger 2005, 22–24), prav zaradi teh dveh dimenzij vpletena v spor dosežeta medsebojni dogovor. Mediacija se mora torej fokusirati na pripoznanje in oponočenje za dosego dogovora med sprtimi stranmi in ne obratno. Mediacija, ki se osredotoča le na dogovor, namreč lahko spregleda ti dve dimenziji, posledično pa je spregledana pomembnost kvalitetne interakcije, ki je najpomembnejša za dosego ustreznega sporazuma po transformativnem modelu (Bush in Folger 2005).

3.3 Načela mediacije

Načela mediacije so:

- **Prostovoljnost;** Mediacija ne more biti uspešna, če je katera od strank vanjo prisiljena, saj v tem primeru ni mogoče konstruktivno iskati in skleniti sporazumnega dogovora, ki ga vpletena upoštevat.
- **Zaupnost;** Vpletena morata biti prepričana v to, da bodo zaupne stvari v procesu mediacije ostale med udeleženci in izid mediacije ne bo negativno vplival na razvoj dogodkov v zvezi s sporom.
- **Nevtralnost mediatorja;** Mediator mora biti v vsakem trenutku postopka nevtralen in nepristranski.
- **Mediator ne posega v vsebino in ne svetuje;** Zaradi načela nevtralnosti mediator nobeni izmed strank ne sme svetovati, kaj je najbolje zanjo, lahko pa podaja določene predloge, ki se nanašajo na obe strani v sporu.
- **Mediator ni pooblaščen za sprejemanje rešitev;** Mediator zgolj pomaga strankam v sporu priti do rešitev in nima nikakršne avtoritarne moči poseči v razmerje med strankama. Odločitve o sporu sprejemata vpletena sama.
- **Mediator ustvarja varno pogajalsko okolje in pospešuje pogajanja;** Vloga mediatorja je, da pomaga strankam v sporu in pospešuje njuna pogajanja, vzdržuje mirno in sodelujoče vzdušje, skrbi za spoštovanje oseb in mnenj ter usmerja iskanje možnosti za rešitev spora.
- **Mediator daje udeležencem moč in uravnoteža moči, če je potrebno;** Kot pravi Tanja Metelko Lisec, se spor rešuje na ravni, na kateri se je začel in to je pri strankah samih. Vpletena v spor imata vse možnosti, da povesta kar želita, vprašata kar bi rada izvedela, podajata mnenja, izražata čustva, pomisleke in imata moč, da se odločita za kakršnokoli rešitev spora. Mediacija se ne konča tako, da bi bila ena stranka

zmagovalec in druga poraženec, saj sporazumno rešitev izbereta skupaj in naj bi zadovoljila želje obeh

- **Mediator ima v mislih temeljni cilj mediacije, ki je sporazumna rešitev;** Cilj mediacije se navadno pojmuje kot rešitev spora, ki je v interesu obeh strank, po navadi se sporazumni dogovor napiše v pisni obliki in ga podpišeta oba vpletena v spor (Prgić 2010; Metelko Lisec 2005, 15).

3.4 Vloga mediatorja

Mediatorjeva naloga ni reševanje spora, zato sta odgovorna udeleženca v sporu. Mediator je v mediacijskem postopku prisoten, da posluša in postavlja vprašanja, tako da udeleženci pridejo do vpogleda, na osnovi katerega se lahko odločijo. Tudi dajanje nasvetov ali sodb ni pravi način, ki bi se ga mediator lahko poslužil. »Tak odgovor izraža, da je naš namen ocenjevati, popravljati, sugestirati ali moralizirati in na nek način implicira, kaj naj bi sobesednik storil ali kaj lahko stori, da bi rešil svoj problem« (Lamovec v Prgić 2010, 55). Glavni cilj mediatorja je – pomagati sprtima stranema, da sami prideta do ustrezne rešitve. »Prav tako se mora mediator izogibati zavoram v komunikaciji, kot so ukazovanje, usmerjanje, grožnje, svarila, moraliziranje, pridiganje, ponujanje rešitev in svetovanje ali sugeriranje, poučevanje, navajanje logičnih argumentov, vrednotenje in dajanje sodb, kritiziranje, nestrinjanje ali strinjanje na račun ene strani, grajanje, smešenje, interpretiranje, diagnosticiranje, navzkrižno zasliševanje in humor, ki je žaljiv, ciničen ali sarkastičen« (Prgić 2010, 56).

3.5 Pomen in cilji mediacije

Vloga mediacije je pomembna v spornih razmerjih znotraj lokalne skupnosti, ker poleg razreševanja konfliktov oživlja komunikacijo in sodelovanje med posamezniki in skupinami v skupnosti, spodbuja družabnost, odpira prostor interakciji in soočanju. V družbi se na ta način odpira nova oblika solidarnosti (Betetto in drugi 2011, 20). V ospredju mediacije je oškodovanec, ki je poleg materialnih ali fizičnih travm pogosto utrpel tudi psihične travme. »Pomembno je, da storilec spozna posledice in pomen svojega dejanja, da z žrtvijo doseže soglasje o 'vzpostavitvi prejšnjega stanja' oz. odpravi škode in da dobi priložnost za vključitev v skupnost in normalno nadaljevanje življenja in dela« (Betetto in drugi 2011, 20). Poleg temeljnega cilja, ki je pomoč sprtima stranema pri iskanju zadovoljujoče rešitve, prinaša mediacija še nekatere druge pozitivne učinke. Izboljšuje odnos med sprtima stranema; povečuje verjetnost, da se v prihodnje spori ne bodo zaostrovali in do njih sploh ne bo

prihajalo; prispeva k razvijanju učinkovitejše oblike preprečevanja in razreševanja težav in nesoglasij; omogoča razvijanje novih komunikacijskih veščin in učenje po zgledu, ki ga udeležencem daje mediator (Prgić 2014, 36).

3.6 Faze postopka mediacije

Opredelila bom zaporedje faz, ki si sledijo v mediacijskem postopku, pri tem pa moram omeniti tudi postopkovna pravila, ki se morajo uresničiti pred prehodom v vsako od naslednjih faz. Na Harvard Law School so izoblikovali posamezna pravila, ki določajo vrstni red posameznih faz postopka mediacije (Betetto in drugi 2011, 89). Najprej naj omenim pravila:

1. Ločiti ljudi, stranki od problema, konflikta;
2. Osredotočiti se na interese, ne stališča;
3. Poiskati možne rešitve za doseg skupne koristi;
4. Vztrajati pri uporabi objektivnih kriterijev.

Faze pa so:

- Uvodni nagovor in uvodne izjave (začetna faza);
- Raziskovalna faza;
- Faza pogajanj;
- Poravnava oziroma zaključek neuspešne mediacije (zaključna faza).

V *začetni fazi* se izpostavijo načela mediacijskega postopka, strankam se pojasni, kaj mediacija je, preveri se pooblastila, razloži se vloga in naloge mediatorja, pojasni se tudi možnost ločenih srečanj ter vsa druga pravila postopka, podpiše se izjava o zaupnosti in sklene (ustna) pogodba med strankama in mediatorjem za nadaljnje delo (Betetto in drugi 2011, 89).

V *raziskovalni fazi* se uresničita prvi dve pravili, ki sem ju omenila zgoraj. V prvem delu raziskovalne faze se ugotavlja stališča, čustva in zgodbe vpletenih. Ker gre po navadi za velike razlike v dojetanju stvari, močna čustva, prizadetost itd., je temu primerno tudi obnašanje obeh vpletenih. Zaradi tega se mora mediator poslužiti tehnik za zmanjšanje frustracij in čustvene napetosti, kot so reframing⁴, tehnika obvladovanja čustev itd. Pogovor se namreč lahko začne, ko se loči ljudi od problema. Potem mora mediator uporabiti tehniki

⁴ Preokvirjanje.

postavljanja vprašanj in aktivnega poslušanja, ki ju opredelim na straneh, ki sledijo. V drugem delu raziskovalne faze postopka pa mora mediator raziskati interese strank. Gre torej za potrebe, želje, skrbi in strahove obeh strani. Od rigidnih pozicij (stališč) pa se do interesov prebijemo z že prej omenjeno tehniko reframing in predvsem tehniko lupljenja čebule. »Ta tehnika, ki sestoji iz zaporedja vprašanj, s katerimi se postopno lupi plasti in odkriva prikrite motive, splošne interese, omogoči, da se odkrije tudi bistvo, najgloblji in najbolj skrit interes, ki ga zasleduje stranka« (Betetto in drugi 2011, 90). Raziskovalno fazo mediator potem zaključi tako, da popiše interese ene ter druge stranke in poveže skupne interese obeh strank. Najti mora torej skupne interese vpletenih ali pa različne, a kompatibilne interese le-teh. Po končani raziskovalni fazi je postopek mediacije na prelomni točki, kot piše Društvo mediatorjev Slovenije. Preden se postopek nadaljuje, je potrebno odgovoriti na tri vprašanja:

Ali so znana vsa dejstva?

Ali so znani vsi interesi?

Ali sta se vpletena v spor pripravljena sprejeti za pogajalca?

Le če so vsi odgovori na vprašanja pritrdilni je smiselno nadaljevati mediacijski postopek. Če ne, se je potrebno vrniti v prvo ali drugo fazo in ponovno preveriti stališča ali pa interese strank.

Sledi *faza pogajanj*. V tej fazi je treba izpolniti tretje Harvardsko pravilo – poiskati opcije oziroma možne rešitve spora. Pri tem se uporabi tehniko brainstorminga⁵, kar pomeni, da se upoštevajo vsi predlogi – kot skupni predlogi – ne glede na to, katera stran jih predlaga. Iz tega seznama pa se izbere nekaj možnosti, pri čemer se pričnejo pogajanja o rešitvah. V mediacijskem postopku se v tem delu uporablja tehnika postavljanja krožnih vprašanj. »Gre za iskanje odgovorov na vprašanja o željah obeh strank ter o tem, kaj lahko ena stran ponudi drugi, da bi se izpolnil njen interes« (Betetto in drugi 2011, 91).

V *zaključni fazi* mediacijskega postopka se pripravi osnutek dogovora ali sporazuma in končno besedilo, ki ga strani podpišeta. Lahko pa se v tej fazi – potem ko se preveri ali je v smeri popravka posameznih korakov mogoče storiti še kaj – mediacija zaključi. Neuspešna naj bi bila le tista mediacija, v kateri bi bilo mogoče storiti še kaj več ali pa bi bilo bolje storiti kaj drugače (Betetto in drugi 2011).

⁵ Možganska nevihta.

3.7 Vodenje pogovora in komunikacijske tehnike

Glavna naloga mediatorja je voditi pogovor med sprtima stranema, pri čemer odgovornost za vsebino prepušča mediantoma, sam pa skrbi za proces mediacije. Pri tem je zelo pomembno, da uporablja primerne komunikacijske tehnike oz. veščine. Mediator mora uporabljati tehniko **aktivnega poslušanja**, ki je sestavljena iz očesnega kontakta, prikimavanja, postavljanja odprtih vprašanj, pri aktivnem poslušanju se tudi ne prekinja in ne skače v besedo (Metelko Lisec 2005). Del aktivnega poslušanja pa je tudi **parafraziranje ali povzemanje**. Na ta način mediator ves čas preverja, kar je slišal. »S tem mediator umiri sam potek pogovora, pomaga sebi pri razumevanju, prav tako pomaga govorcu, da le-ta res sliši, kaj je izrekel, obenem pa drugi strani omogoči, da sliši povedano z nevtralne strani« (Prgić 2010, 65). Če je potrebno, povedano tudi **preokvirni**, še posebej če gre za očitek, ga spremeni v željo. Tudi v vsakdanjem življenju je dobro, če slišano pred odgovorom najprej povzamemo in tako preverimo ali je naš sogovorec res želel povedati to, kar smo interpretirali mi. Mediator tudi ves **čas pogloblja razumevanje** saj obstajata dve strani iste zgodbe. Poslušati mora obe strani in skušati razumeti stališča vseh vpletenih v spor. Z vprašanji raziskuje problem, išče dejstva in preverja čustva v ozadju (Prgić 2010). Pomembna je tudi **tehnika opredelitve in definiranja problema**, kjer mediator preverja, kaj udeleženca čutita v zvezi s problemom. Če nismo prepričani kaj je problem, je potrebno poiskati dodatne informacije. Mediator mora tudi ves čas uravnovežati moči, da sta udeleženca glede razmerij moči čim bolj izenačena. Lahko premakne stol k šibkejšemu udeležencu, prepričati se mora, da šibkejši udeleženec pride do besede. Mediator mora **ločiti stališča od interesov**, pri čemer mediator vpletenima pomaga, da se osredotočita na tisto, kar zares želita in potrebujeta in se premakneta od pozicije stališč k interesom. Pomembna je tudi **razdelitev večjega problema na manjše dele** in **tehnika postavljanja vprašanj**, kot so otvoritvena vprašanja, odprta vprašanja, zaprta vprašanja, hipotetična vprašanja, povezovalna vprašanja, reflektivna vprašanja itd. Mediator se **ne sme oddaljevati od spornega vprašanja, poudarjati mora področja strinjanja** in se **fokusirati na prihodnost**. Da bi si udeleženca želela rešiti spora, jih mediator lahko vpraša **kaj se bo zgodilo, če problema ne rešita**. Tehnika, ki jo mediator uporabi proti koncu postopka mediacije pa je **možganska nevihta (brainstroming)**, ki sem jo opisala na prejšnji strani (Metelko Lisec 2005, 26–38).

3.8 Šolska mediacija

3.8.1 Opredelitev

Šolska mediacija, kot pravi Iršič je mediacija, povezana s šolo in šolskim okoljem in je namenjena predvsem učencem, šoli in staršem učencev, pa tudi drugim subjektom, ki so s šolo na nek način povezani (Iršič 2010, 20). Mediacijo na šoli lahko vodi eden ali dva vrstniška mediatorja (v sporih med učenci), šolski mediator⁶ ali šolski mediator s somediatorjem (ki je lahko tudi učenec) ali pa zunanji mediator oz. zunanji mediator s somediatorjem (ki je lahko tudi šolski mediator). Vrstniška mediacija je torej podkategorija šolske mediacije in ima tudi zelo pomembno vlogo v šolskem okolju. Ko gre za lažje konflikte, kot so nagajanje in zbadanje, govorice in obrekovanja, medosebni nesporazumi, kulturni in rasni problemi, prerivanje in lažji pretepi ipd. se izvaja vrstniško mediacijo, če pa gre za težji spor dveh ali več učencev, ki bi bil prezahteven za vrstniško mediacijo, pa je smiselno, da mediacijo vodi šolski mediator, to je šolski delavec (učitelj, psiholog, socialni delavec itd.) (Iršič 2010, 20–27).

Šolska mediacija je eden od načinov reševanja konfliktov, ki postavi spor in udeležence v drugačno perspektivo. Odgovornosti in naloge za svoje spore namreč prevzamejo vpleteni v spor. »Obenem je treba poudariti, da gre za celosten program vzgojno-izobraževalne ustanove, ki prinese spremembe v celotni shemi pristopa reševanja konfliktov« (Iršič 2010, 20). Pri šolski mediaciji je mediator torej odrasla oseba, navadno učitelj, ki je bil usposobljen za šolskega mediatorja, kar pomeni, da je pridobil ustrezen certifikat z nazivom šolski mediator. Šolska mediacija se lahko uporablja tudi v neformalnih situacijah, ko učitelj posreduje med dva učenca v sporu (Metelko Liseč 2009). V tem primeru gre za *neformalno mediacijo*, ko lahko učenci sami poiščejo mediatorja, ki jim pomaga razrešiti nastali spor, ne da bi sploh sprožili postopek mediacije preko koordinatorskega (Iršič 2010, 27). Tretji način prakticiranja mediacije v šoli pa je uporaba mediacijskih tehnik, za izboljšanje odnosov in komunikacije (Metelko Liseč 2009, 8–9). Šolska mediacija je celostna vzgojna dejavnost ter sega v vsakdanje šolsko življenje in delo, v stil komunikacije, v individualni razvoj in napredek učencev, v način sodelovanja pedagoških delavcev, izboljšano komunikacijo s starši itd. Šolska mediacija daje možnost izbire pozitivnega vzorca reševanja konfliktov, pomembno vlogo ima tudi pri učenju in razvijanju znanj in spretnosti za konstruktivno reševanje

⁶ Šolski mediator je ponavadi učitelj mediator ali druga odrasla oseba v šoli, ki je izobražena za mediatorja (Prgič 2010).

konfliktov ter oblikovanju varnega šolskega okolja in kakovostnih medosebnih odnosov. S pomočjo mediacijske vzgojne dejavnosti se lažje ponotranjijo osebne in družbene vrednote, obenem pa raste moč šole in nastaja nova kultura odnosov (Iršič 2010, 30–31).

3.8.2 Vključenje usposabljanja za reševanje konfliktov v šolski kurikulum⁷

Del šolske mediacije je torej tudi razvijanje znanj in spretnosti učencev povezanih s konstruktivnim reševanjem konfliktov (Metelko Lisec 2009). Vzgojni program v okviru šolske mediacije v šoli namreč obsega tudi razne delavnice o konstruktivnem obvladovanju konfliktov in usposabljanja vrstniških mediatorjev (Iršič 2010, 29).

Trening reševanja konfliktov ima, kot pravita Johnson in Johnson (1996) pozitiven vpliv na učenje, saj učence oboroži s psihosocialnimi veščinami, ki podpirajo sodelovanje v šolskem okolju. Gre za socialne veščine, kot so aktivno poslušanje, uspešno timsko delo, razumevanje, komuniciranje, generiranje rešitev ipd. Empirični dokazi namreč kažejo, da se brez treninga omenjenih veščin, veliko učencev le-tega nikoli ne bo naučilo (Johnson in Johnson v Stevahn 2004, 50). Pomembna je torej uporaba v kurikulum integriranega pristopa usposabljanja o reševanju konfliktov vseh učencev. Čeprav ta ideja ni nova, pa je v angleški literaturi in družbenih študijah malo informacij o izvedljivosti ali učinkovitosti takega usposabljanja (Christenbury, Compton in Pereirs v Stevahn 2004). Sistematične raziskave v preteklem desetletju so pokazale, da izobraževanje vrstniških mediatorjev pozitivno vpliva na konstruktivno reševanje konfliktov in učenje. Uspešno integriranje usposabljanja o reševanju konfliktov in vrstniški mediaciji v šolski kurikulum, ne zahteva nakupa novih šolskih učbenikov in materialov, niti ne uvedbe novih šolskih predmetov. Namesto tega, se tako usposabljanje začne pri učiteljih, ki preučijo vsebino obstoječega kurikulumu in identificirajo v njem ponavljajoče se konflikte. Še posebej konflikte, ki so pogosti v angleški literaturi, družbenih študijah in humanističnih študijah (Stevahn 2004, 50–51). Če odpremo katerokoli knjigo, bomo konflikt skoraj zagotovo našli nemudoma. Konflikt nas pritegne, nas naredi radovedne in nas pusti v razmišljanju, kako bo razrešen. Podobno tudi konflikti v družbenih študijah pritegnejo našo pozornost, vzbudijo skrb in čustva. Glavno vprašanje za učence postane: katere kreativne rešitve lahko uporabimo pri procesu apliciranja procedur konstruktivnega reševanja konfliktov k vsakemu posameznemu problemu? Ne glede na vsebino šolskega predmeta, inkorporiranje takega treninga vključuje uporabo konstruktivnega

⁷ Predmetnik.

pogajanja in mediacijskih procedur za razreševanje problemov prisotnih v vsebini. To pa vključuje:

- Vzpostavitev kooperativnih razrednih pogojev, kar je pomembno za učenje, izvajanje in uporabo sposobnosti reševanja konfliktov.
- Definiranje konfliktov in učenja – kako naj učenci identificirajo konkretne primere, ki obstajajo v predmetniku.
- Prakticiranje reševanja konfliktov z uporabo pogajalskih veščin in mediacijskih procedur za razrešitev konfliktov prisotnih v vsebini šolskih predmetov.
- Pregled učinkovitosti posameznega učnega procesa za izboljšave v prihodnosti.
- Apliciranje teh procedur in sposobnosti h konstruktivnemu reševanju realnih konfliktov v razredu in šoli (Stevahn 2004, 51).

3.9 Vrstniška mediacija

3.9.1 Izvor in opredelitev

Vrstniško mediacijo so najprej začeli izvajati v ZDA zaradi vse večjega porasta nasilja v šolah. Vrstniška mediacije se je pokazala kot uspešna preventivna metoda za preprečevanje nasilja in reševanje konfliktov s strani vrstnikov za vrstnike. Pri vrstniški mediaciji je cilj predvsem popraviti slabe odnose med vrstniki, ki so po navadi nastali zaradi nagajanja, opravljanja, norčevanja ali verbalnega nasilja in preprečiti, da bi verbalno nasilje preraslo v fizično. V Sloveniji je vrstniška mediacija v šolah aktualna šele nekaj let, natančneje od leta 2007, odkar so srednje šole začele z oblikovanjem, za vsako šolo posebej prilagojenih vzgojnih načrtov. Ta tehnika reševanja konfliktov pa je vključena tudi v sama Priporočila o načinih oblikovanja in uresničevanja vzgojnega načrta osnovne šole (Priporočila 2008 v Lesar in Rugelj 2012). S Priporočili (2008) so bile šole pozvane, da šolsko mediacijo (ob restituciji in vzgojnem ukrepanju) prepoznajo in uporabljajo kot eno od tehnik vzgojnih postopkov, vrstniško mediacijo pa kot proaktivno in preventivno dejavnost šole v kontekstu vzgojnih dejavnosti šole (Lesar in Rugelj 2012).

Najprej naj povem, kako vrstniško mediacijo opredeljuje Društvo mediatorjev Slovenije. In sicer: »Vrstniška mediacija (angl. *peer mediation*) je ena od oblik reševanja sporov, ki temelji na osnovnih načelih mediacije in povezujočega (integralnega) pogajanja, in se praviloma izvaja med vrstniki na osnovnih in srednjih šolah« (Betetto in drugi 2011, 274). Gre torej za mediacijo, pri kateri se vrstnika v sporu pogovarjata, da bi našla rešitev. Tu jima priskoči na

pomoč tretja oseba – mediator vrstnik (Betetto in drugi 2011). Proces vrstniške mediacije se šteje za uspešnega, če učenca zgladita spor ali pa ga vsaj obvladata in če sta se iz nastale situacije naučila življenjskih veščin (če je razviden napredek na moralnem in osebnostnem nivoju) (Metelko Lisec 2009, 9). Kaplan (2009) pa opredeljuje vrstniško mediacijo kot proces, v katerem sta dva v sporu, razrešiti pa jima ga pomagata druga dva vrstnika. Kaplan poudarja, da vrstniško mediacijo vedno vodita dva učenca – vrstniška mediatorja, in sicer zaradi uravnoveženosti po spolu in nacionalnosti ipd. ter v podpori, ki si jo učenci dajejo med seboj. (Kaplan v Prgić 2014).

Pri vrstniški mediaciji je pomembno, da vrstnika razumeta en drugega, se pogovarjata in poslušata ter povzameta svoje počutje in izkustva. Prioriteta torej vsekakor ni najti konkretnega dogovora ali rešitve, ampak ponovno izoblikovati odnos, ki ga je določeno vedenje pokvarilo. Predvsem je pomembno, da žrtev izrazi neprijetna čustva, ki jih je doživljala zaradi negativnega ravnanja druge osebe in dobi opravičilo za prestano trpljenje, ter da napadalec spozna in obžaluje svojo napako (Betetto in drugi 2011; Cremin 2007). Za vrstniško mediacijo gre torej takrat, kadar vlogo mediatorja izvaja/ta učenec/a, gre torej za mediacijski postopek med vrstniki učenci, pri šolski mediaciji pa gre za mediacijo, ki jo vodi učitelj mediator v redkih primerih pa lahko tudi starš. Praviloma se vrstniško mediacijo uporabi za lažje spore (večino sporov), medtem ko se šolska mediacija izvaja pri hujših in zahtevnejših sporih na šoli (Betetto 2011). Mediacija na ta način doprinese učiteljem več časa za njihovo primarno nalogo – poučevanje, ker imajo manj opravka z disciplinskimi nalogami (Metelko Lisec 2005, 17).

Poznamo dve vrsti vrstniške mediacije – *formalno* in *neformalno vrstniško mediacijo*. Formalna vrstniška mediacija poteka po vnaprej določenem postopku, ki sestoji iz štirih faz, (Betetto in drugi 2011) opisanih pri poglavju o mediaciji. Za neformalno mediacijo pa gre takrat, ko pride do spora na hodniku, v jedilnici ali na igrišču, kjer se spor tudi rešuje. Ko pride do prepira, lahko učenci poiščejo pomoč pri vrstniških mediatorjih, ki so zaradi večje prepoznavnosti opremljeni z značkami, kopicami ipd. (Davies v Humar 2011, 59).

3.9.2 Kdo so vrstniški mediatorji?

Vrstniški mediatorji so, kot že sama beseda pove, učenci posamezne šole. Društvo mediatorjev Slovenije opozarja, da otroci do 15. leta niso poslovno sposobni in po Slovenski zakonodaji ne smejo sklepati nikakršnih pogodb. Prav zaradi tega osnovnošolci ne sklepajo

klasičnih pogodb o mediaciji, marveč se jih v okviru usposabljanja za mediatorje predvsem nauči uporabljanja mediacijskih tehnik ter temeljnih načel vrstniške mediacije (Betetto in drugi 2011). Prgić (2010) za vrstniške mediatorje priporoča učence z izostrenim socialnim čutom in željo pomagati drugim, tiste, ki imajo sposobnost empatije in jih vrstniki dojemajo kot poštene in pravične. Nujno pa je vključiti tudi t.i. problematične učence, saj ravno ti skozi proces učenja mediacijskih tehnik osvojijo znanje za mirno reševanje sporov in na ta način pomagajo sebi in drugim (Betetto in drugi 2011). Po Schrumpfu pa morajo biti vrstniški mediatorji empatični poslušalci, spoštljivi, zaupanja vredni in pomagati ljudem sodelovati. Učinkovita uporaba komunikacijskih sposobnosti pomaga razbrati čustva in razjasniti percepcije, kar posledično pomaga, da se problem lahko razreši (Schrumpf in drugi 1997).

Obstajata dva pogleda na to, kateri učenci naj bodo vrstniški mediatorji. *Kadrovski pristop* (»cadre approach«) in pa *široko-šolski pristop* (»school wide approach«, različica tega pa je še »cross section approach«) (Smith v Philipson 2012, 88). Pri kadrovskem pristopu, se izbere majhno število učencev z vidnimi voditeljskimi sposobnostmi, visokim družbenim statusom in dobrimi komunikacijskimi sposobnostmi. Pri drugem pristopu pa implementiramo mediacijski program v širšem šolskem okolju. Učenci se izmenjujejo kot mediatorji, ne glede na njihove voditeljske sposobnosti. Pri »cross section« pristopu pa se izbere učence z različnimi kulturnimi in rasnimi ozadji v šoli, kar lahko vključuje učence, ki nimajo voditeljskih sposobnosti (Smith v Philipson 2012, 88–89). Prednost takega pristopa je, da prepreči izogibanje mediaciji, zaradi strahu pred pristranskostjo mediatorja na podlagi rasne ali kulturne raznolikosti (Theberge in Karan v Philipson 2012). Slabost pa je, da učitelji prav zato ne spodbujajo programa vrstniške mediacije, saj to od učencev s slabšimi akademskimi rezultati zahteva odsotnost od pouka (Bock v Philipson 2012, 89). Pri vsakem od pristopov lahko šolski delavci samostojno izberejo učence ali pa so le ti izbrani s pomočjo nominacij in volitev (Philipson 2012).

3.9.3 Vloga koordinatorjev programa mediacije v šoli

Koordinator mediacije je ena oseba na šoli – lahko je to socialni delavec, psiholog ali pa učitelj kakega drugega predmeta. Usposobljen je za uvajanje, razvijanje in koordiniranje šolske in vrstniške mediacije na šoli. Skrbi, koordinira, lahko pa tudi izvaja izobraževanje zaposlenih in učencev, organizira šolsko mediacijo, ohranja dober in pozitiven odnos z učitelji in administracijo, organizira predavanja in delavnice o mediaciji, izbira in izobražuje kandidate za vrstniške mediatorje, pojasnjuje mediantom kaj mediacija je in jih spodbuja,

izbira ustrezne vrstniške mediatorje za posamezna srečanja, mediira posamezne primere, je nadzornik pri posameznih srečanjih itd. (Iršič 2010, 38–39).

3.9.4 Implementacija in vzdrževanje programa vrstniške mediacije v šoli

Cohen opisuje več faz pri implementaciji mediacije v šolsko okolje. Prvih pet bom le omenila, zadnjo pa po Cohenu opredelim, saj se nanaša na empirični del moje magistrske naloge, kjer sem ugotavljala, kako mediacija deluje po več kot šestih letih od uvedbe v šolski sistem. Faze razvoja in implementacije programa mediacije so:

- Razvoj tima in podpora programa;
- Zasnova in načrt programa;
- Izbor in urjenje mediatorjev;
- Izobraževanje kritične mase šolske populacije;
- Razvoj in izvedba promocijske kampanje;
- *Upravljanje in vzdrževanje programa*
 - kontinuiran razvoj programa v skladu s potrebami po vrstniški mediaciji,
 - urnik mediacij in raspored mediatorjev,
 - supervizija koordinatorja pri mediacijskih srečanjih,
 - neprekinjena podpora in izobraževanje za vrstniške mediatorje,
 - evalvacija programa (Cohen v Humar 2011, 57–58).

3.9.5 Potek vrstniške mediacije

Po izboru vrstniških mediatorjev so le-ti deležni treninga in izobraževanja o mirnem reševanju sporov, koliko ur obsega tako izobraževanje, variira glede na šolo, najpogosteje gre za štirideset urno izobraževanje, kar opazim tudi na primeru šol, ki sem ju preučevala sama. Ko so vrstniški mediatorji do konca izobraženi, jih na mediacijo napotijo učitelji in drugi delavci šole ali pa prijatelji, včasih pa se za udeležbo odločijo tudi sami (Kajs, Nix in Hale v Philipson 2012, 89). Med postopkom vrstniške mediacije sta lahko prisotna dva vrstnika mediatorja, včasih lahko tudi tretja nevtralna stran, ki vse skupaj nadzira (Blitz v Philipson 2012, 89). Oba vrstniška mediatorja se morata strogo držati pravil pridobljenih na usposabljanju. Podobno kot odrasli mediatorji, se morata vrstniška mediatorja predstaviti, povprašati če stranki v sporu želita biti prisotni, predstaviti glavna pravila mediacije in pridobiti strinjanje vpletenih v sporu s temi pravili (Blitz in Hale v Philipson 2012, 90). Potem

mediatorji razpravljajo o konfliktu, spodbujajo empatijo in raziskujejo možnosti za rešitev konflikta. Če se vpletene v spor strinjata o rešitvi spora, vrstniška mediatorja pripravita dogovor, ki ga sprti strani podpišeta (Philipson 2012, 89–90).

»Program mediacije na šoli poteka pod nadzorom odraslega usposobljenega mediatorja ali koordinatorja mediacije« (Prgić v Betetto in drugi 2011, 277). »Koordinator je tudi tisti, ki sprejme nek spor v mediacijo in oceni, ali gre za vrstniško ali šolsko mediacijo« (Betetto 2011 in drugi, 277). Ko je spor sprejet – je primeren za vrstniško mediacijo – koordinator postopka pojasni učencem, kaj vrstniška mediacija pomeni, se z njimi pogovori o tem načinu reševanja konfliktov ter se prepriča, da se je bodo učenci v sporu udeležili. Z mediacijo potem seznanijo vrstniška mediatorja, ki jo izvedeta brez odrasle osebe. Mediatorja poslušata zgodbi obeh vpletenih in na podlagi dejstev ugotovita, kje so težave, kakšni so interesi ter iščeta skupne rešitve. V zadnji fazi lahko pride do dogovora, lahko pa tudi ne (Prgić 2010). »Srečanje je po navadi končano v eni šolski uri in če je mediacija uspešna, udeleženci sklenejo dogovor, ki se lahko tudi zapiše« (Betetto in drugi 2011). Vrstnika mediatorja in/ali koordinator pa potem teden ali dva preverjata ali se sporazum izvršuje.

3.9.6 Prednosti in koristi vrstniške mediacije

Cohen (1995), kot navaja Tanja Metelko Lisec v svojem članku, izpostavi kar nekaj prednosti in koristi vrstniške mediacije. Govori o sodelovanju dveh učencev, ki na ta način lahko najdeta kompromis in skupne koristi. Tak način reševanja konfliktov spodbuja komunikacijo, poslušanje, potrpežljivost, spoštovanje in kreativnost, kar je v nasprotju z običajnimi metodami, ki slonijo na tekmovalnosti in avtoriteti. Sporazum in sodelovanje prinašata zadovoljstvo ob skupni rešitvi, ki se navadno izkaže za vsebinsko ustrežnejšo in boljšo. Velika verjetnost je, da bosta vpletene izpolnila svoj del dogovora, saj imata s tem oba koristi in so zadovoljni interesi obeh. Med vrstniško mediacijo vpletene sodelujeta in združita moči, informacije, možnosti in sposobnosti ter tako prideta do boljše rešitve kot pa vsak zase. Pred disciplinskimi ukrepi naj bi imela mediacija prednost, ker sta zmagovalca obe strani, pri vzgojnih ukrepih pa le eden. Mediacija je predvsem pomembna, kot navaja Cohen, kadar se bo odnos nadaljeval, saj na ta način lahko ohranimo zdrav in sproščen odnos. Poleg tega z mediacijo učenci osvojijo pomembne življenjske veščine, ki jih lahko učenci prakticirajo v konkretnih sporih – ne le v šoli – ampak tudi doma in drugje. Mediacijski proces nauči učenca vrlin kot so opravičilo, priznanje in odpuščanje. Mediacija povečuje samospoštovanje in prispeva k osebni rasti. Z mediacijo si lahko učitelji vzamejo več časa za pomembnejše

stvari, saj spore rešujejo učenci sami. Ker deluje preventivno, se na ta način velikokrat prepreči, da bi spor sploh nastal ali prerasel v nasilje. S to metodo se izboljša šolska klima, saj šola postane varnejši in prijaznejši kraj itd. (Metelko Lisec 2009, 11).

Raziskave številnih avtorjev, Cohen in drugi (1982), Fitz-Gibbon (2000), MacGilchrist in drugi (2004), Gaymond in drugi (2004), pričajo o pozitivnih vplivih na razumevanje tistih otrok, ki učijo mediacijskih sposobnosti mlajše učence. Poleg tega izobraževanje o konfliktih poveča učne dosežke. Učenci so dosegli boljše rezultate pri razrednem uspehu in nekaterih testih ter uporabili znanje za analizo drugih učnih materialov (Flecknoe 2005, 224).

Kot trdijo številni avtorji, lahko uspešna mediacija služi v številne namene, med drugim učencem priskrbi strukturo/model za reševanje konfliktov, razvija komunikacijske sposobnosti in sposobnosti razreševanja konfliktov, pospešuje nastanek občutljivosti in empatije ter gradi boljše učno okolje (Kajs v Philipson 2012, 90). Glede posrednih učinkov na nasilje v šoli, veliko študij odkriva znatno zmanjšanje disciplinskih problemov, zmanjšanje pogostosti prijave nasilja, povečano opolnomočenje med učenci, povečanje negativnega odnosa do nasilja v šoli in več razpoložljivega časa za učenje šolskih vsebin, ker je manj časa namenjenega ukvarjanju z disciplinskimi ukrepi (Smith, Cremin, Harris v Philipson 2012, 90–91). Vrstniški mediatorji so sposobni pridobljeno znanje o reševanju konfliktov uporabiti tudi izven šole, doma in drugod (Johnson in Johnson v Philipson 2012). Vrstniška mediacija pa je pokazala svoje prednosti tudi pri prejemnikih mediacije, ki lahko opazujejo mediatorjeve sposobnosti reševanja konfliktov. Naučili so se novih znanj, pogledov in sposobnosti za reševanje konfliktov v prihodnosti. Poleg tega nekatere študije prikazujejo, da je bil dogovor sprejet v 85. odstotkih mediacij. Potemtakem vrstniška mediacija ne le da spreminja učence, ampak tudi vedenje pri reševanju konfliktov (Johnson in Johnson v Philipson 2012, 91).

3.9.7 Omejitve vrstniške mediacije in priporočila za prihodnost

Po Prgiču vrstniška mediacija vendarle ni vedno in povsod primerna metoda za reševanje sporov. Kadar gre za hudo nasilje ali nadlegovanje v šoli – po njegovem mnenju – mediacija ni prva izbrana metoda za reševanje sporov. Še posebej je mediacija v takšnih sporih neučinkovita, če jo izvajajo vrstniki mediatorji. Le-ti namreč nimajo dovolj avtoritete na šoli za boj proti hudemu nasilju ali nadlegovanju. Obenem tudi žrtve hudega nasilja niso najboljši zagovorniki svojih pravic, nasilneži pa ne sprejemajo odgovornosti za svoje dejanje in se težko vživijo v vlogo žrtve. Mediacija torej ni primerna, kadar gre za spore, ki vključujejo

hudo nasilje, spolno nasilje, orožje, droge ipd. Tudi če ena od strani v sporu pri mediaciji noče sodelovati ali pa pride do nasilja kar med mediacijo, v tem primeru postopek mediacije ni ustrezen način reševanja problemov. Še eden od primerov, ko je potrebno mediacijski postopek predčasno zaključiti pa je, ko prejemniki mediacije postopku mediacije niso predani ali pa se iz vsega skupaj le norčujejo (Prgić 2014, 47). Tudi Davies (2008) izpostavlja, da resni in hujši spori med učenci zahtevajo profesionalno pomoč odraslega. Med hujše in resne probleme Davies priključuje spolno nasilje, uporabo drog, prisotnost orožja, napad, samomor. Ostali tipi problemov po Daviesu (2008) pa so: neprimernost in nepoštenost socialnih medijev; problemi v odnosih/nadlegovanje; opravljanje in govorice; prevare in kraja; rasne in kulturne konfrontacije; vandalizem; razredni prepiri in prepiri pri obšolskih dejavnostih; nadlegovanje, manjši napadi, pretepanje.

Negativne indikacije po Flecknou zrastejo iz nasprotij med etosom vrstniške mediacije in etosom avtoritarne šolske organizacije. Konflikt je prisoten tudi med izobraženim kadrom in tistimi, ki niso izobraženi za mediatorje. To pa je – kot pravi – treba pričakovati, razen če je etos upravljanja s konflikti tudi etos cele šole (Flecknoe 2005, 228). Nadaljuje, da lahko program vrstniške mediacije v šoli malo vpliva na strukturo moči, lahko poveča samozavest vpletenih, lahko do določene mere zmanjša nasilje v šolah, vendar brez vzpostavitve mirnega reševanja sporov (kot osrednjega in glavnega dela šolskega kurikulumu, za učitelje, učence in starše), večjih pozitivnih sprememb ni pričakovati. Brez pomembnega poudarka na izobraževanju o upravljanju s konflikti, tudi mediacijski program v šoli ne more pokazati pravega uspeha. Omenjeni kurikulum bi moral biti del študijskih programov za usposabljanje bodočih učiteljev (Flecknoe v Flecknoe 2005, 233).

Čeprav imajo programi vrstniške mediacije nesporno veljavnost, obstaja zelo malo študij, ki bi prikazovale njihovo učinkovitost pri zmanjševanju šolskega nasilja (Theberge in Karan v Frost 2012, 24). Odvisne spremenljivke so pogosto neformalizirana zbirka informacij, ki se ukvarja z nasiljem – npr. ocene, učenčeva samozavest in mediatorjeva udeležba. Theberge and Karan (2004) sta iznašla šest faktorjev, ki lahko neugodno vplivajo na uporabo vrstniške mediacije. Prvi predstavlja nazore, čustva in vedenja glede mediacije, drugi učenčeve metode pri upravljanju s konflikti, tretji učenčeve nazore, čustva in vedenje v šoli, četrti šolsko klimo, peti strukturo mediacijskega programa in zadnji družbene probleme. Njuna priporočila vključujejo, da morajo odrasli v šoli obvladati mediacijske veščine in pa začetek izvajanja programov do četrtega ali petega razreda osnovne šole. Guanci (2002) dodaja adiminstrativno podporo, ki je kritična za uspeh kateregakoli programa vrstniške mediacije (Frost 2012, 24).

Slovenski avtorici Lesar in Rugljeva (2012) pa svarita pred nekaterimi dilemami pri vpeljevanju mediacije v šolsko okolje, ki izkrivijo njen pomen in onemogočijo njene učinke. Prva izmed teh dilem je, če dijak pristopi k mediaciji z namenom izogniti se formalni kazni. V tem primeru, mediacija ne more doseči transformativnih učinkov, marveč se bo spremenila v zgodbo o zadovoljstvu ali zatiranju. Pri drugi dilemi učitelj nasilno vedenje pripiše dogajanju posamezniku in ne socialnemu kontekstu. »Pedagoški delavci na konflikte redkeje gledajo kot na izjemne vzgojne situacije, v katerih lahko s kakovostnimi prijemi dosežajo edinstvene vzgojne učinke« (Lesar Rugelj 2012, 58). Tretja dilema vzpostavlja vprašanje – ali so učenci v osnovni šoli sposobni uspešno izpeljati tako zahteven proces, kot je vrstniška mediacija in ali so učitelji obenem pripravljeni temu nameniti svoj čas in energijo. Še ena dilema, ki jo prepoznata Lesar in Rugelj pa je, da je mediacija lahko izvedena neprofesionalno, nestrokovno in se izrablja za discipliniranje učencev; kar ni njen namen, lahko pa se jo uporablja tudi za pravno-formalno urejanje odnosov.

3.9.8 Raziskave vrstniških mediacij v osnovnih šolah

Različni avtorji pričajo o pozitivnem vplivu vrstniške mediacije na samozavest učencev vključenih v ta program (Cohen in drugi v Prgić 2014). Poleg tega naj bi izboljšala tudi večšine odločanja (Hill v Prgić 2014). Učenci, vrstniški mediatorji, medianti in pedagoški delavci vrstniško mediacijo na splošno ocenjujejo kot uspešno (Morse, Andrea in Warner v Prgić 2014). Uspeh se kaže v zmanjšanju nasilja, zmanjšanju izključitev iz šole in izboljšani šolski klimi (Duffy in drugi v Prgić 2014). Jones (2004) pa navaja raziskavo, ki je preučevala predvsem vpliv programa vrstniške mediacije na učence, učitelje in šolsko klimo. Splošne ugotovitve te raziskave kažejo, da taki programi med drugim dvignejo učne dosežke učencev, spodbujajo k pozitivnemu odnosu do šole, razvijajo asertivnost, sodelovanje, komunikacijske veščine, zdrave medosebne in medskupinske odnose, razvijajo uporabo veščin konstruktivnega reševanja konfliktov, zmanjšajo stopnjo agresivnega vedenja pri učencih ter zmanjšajo število vzgojnih ukrepov (Prgić 2014, 102).

Raziskava Hillary Cremin (2003)

Cremin je v svoji raziskavi – ki jo je izvedla v Birminghamu v Britaniji – raziskovala, zakaj so nekatere šole bolj sposobne obdržati/vzdrževati vrstniško-mediacijske projekte v šolah (Cremin v Cremin 2007). Študija je bila izvedena na konferenci o mediaciji, katere namen je bil proslava ob večletni uspešni mediacijski praksi. Prisotnih je bilo 60 vrstniških mediatorjev

starih od 6 do 11 let. Predstavljali so 15 šol, v katerih so bili učenci izšolani za reševanje konfliktov na igrišču. Vsaka šola je na konferenco poslala učitelja mediatorja in tri vrstniške mediatorje. Šola organizatorica – Stanville, je poslala petnajst vrstniških mediatorjev. Uporabljene so bile tri metode pridobivanja podatkov. Med drugim intervju za učitelje ter odprti vprašalniki za vrstniške mediatorje.

Z raziskavo je Cremin ugotovila, da je pomemben etos, ki daje učencem občutek opolnomočenja in vključenost celotne šole v mediacijo. Vloga glavnega učitelja koordinatorja mora biti središčna za zagotavljanje učinkovite, opazne mediacije z veliko resursi. »Kaj sploh pomeni vključenost celotne šole v mediacijski proces?«, se sprašuje Cremin. Gre za podporo glavnega učitelja koordinatorja, ki jo daje vrstniškim mediatorjem, zadostno finančno podporo za izvajanje mediacije ter dovolj časa namenjenega mediacijskim uslugam. Mediacija mora postati del šolskega sistema in življenja z jasnimi pričakovanji in postopki. Tudi resursi so pomembni za uspešno in učinkovito delovanje mediacije v šolskem okolju. Pomembno je ustrezno izobraževanje za učitelje mediatorje ter vrstniške mediatorje, potrebno je zagotoviti dovolj promocijskega materiala (značke, majice itd.), pa tudi omogočiti izlete in družabna srečanja. Potrebno je zagotoviti stalno podporo in nagrajevanje vrstniških mediatorjev. Vrstniški mediatorji morajo biti seznanjeni z omejitvami pri svoji vlogi, kdaj predati konflikt v roke odraslega mediatorja in kdaj zaključiti mediacijo. Pomembno je tudi zagotoviti možnost vrstniškim mediatorjem, da prenehajo medirati, v kolikor tega nočejo več početi. Zelo pomemben je tako imenovan 'circle-time' (čas v krogu), ki naj bi ga bilo potrebno izvajati na šolah, da se celotno šolsko okolje približa vrednotam, ki jih spodbuja mediacija. Tridesetminutno sedenje v krogu (kjer se pogovarjajo o različnih zadevah) pripravi učence, da se naučijo poslušanja, sodelovanja, nadzora impulzov, skupnega reševanja problemov itd. Gre pravzaprav za učenje socialnih veščin, ki so pomembne za celotno človekovo življenje (Cremin v Cremin 2007).

Raziskava Lesar in Rugelj (2012)

Raziskava Lesar in Rugelj pa preverja, kako pogosto na osnovnih šolah vrstniško mediacijo dojemajo kot zaželeno tehniko reševanja sporov in kakšne so njihove izkušnje s to tehniko. Avtorici najprej s kvalitativno analizo preverita, koliko osnovnih šol ima vrstniško mediacijo v vzgojnih načrtih, nato pa preko telefonske ankete s temi šolami ugotovita, koliko časa že izvajajo vrstniško mediacijo. Potem izbereta tiste šole, ki vrstniško mediacijo izvajajo vsaj dve leti. Na petih osnovnih šolah sta s tremi različnimi vprašalniki za vrstniške mediatorje,

učitelje in učitelje mediatorje preverjali razloge, zaradi katerih se šole odločajo za vrstniško mediacijo, motive učencev, da se usposablajo za vrstniške mediatorje ter pozitivne učinke in ovire ob uvajanju vrstniške mediacije v šolah.

Kot sta ugotovili, so se šole za uporabo vrstniške mediacije odločile, zaradi spodbujanja nenasilnega reševanja sporov, samega načina življenja in uporabe pozitivne komunikacije. Vrstniška mediacija je po njihovem mnenju dober način, da se učenci naučijo odgovornega reševanja konfliktov na nenasilen način. Večina vrstniških mediatorjev, se je za to pot odločilo, da bi se naučili nekaj novega (58 %), 32 % pa je za glavni razlog navedlo pomoč vrstnikom, 4 % so se zato odločili na povabilo učiteljice. Pomoč vrstnikom torej ni glavni razlog zakaj postati vrstniški mediator, temveč k temu pripomore želja po nabiranju izkušenj in znanj. Prednosti pri uvajanju vrstniške mediacije, ki so jih koordinatorji izpostavili so, da imajo vrstniški mediatorji večji vpliv na vrstnike, vrstniška mediacija spodbuja razmišljanje in odgovornost učencev, izpostavili pa so tudi prisotnost večjega zaupanja prejemnikov mediacije. Pri slabostih so koordinatorji izpostavili, da vrstniška mediacija ni učinkovita, ko gre za kompleksnejše probleme, da so učenci na ta način izpostavljeni in pa da je zaveza molčečnosti za učence težek zalogaj. Med ovirami so omenili predvsem časovno in prostorsko stisko za usposabljanje in izvedbo mediacije, premalo učencev, ki se odločijo, da bodo spor reševali na mediaciji, dvom učiteljev, da so učenci sposobni sami rešiti spore ipd. (Lesar Rugelj 2012, 64).

4 VZGOJA V OSNOVNI ŠOLI

4.1 Vzgojno in disciplinsko ukrepanje na ravni šole

4.1.1 Teorije odziva na neprimerno dejanje po Krofliču

V vzgoji se vedno srečujemo s situacijami, ko moramo vzgajani osebi pokazati, da neko dejanje ni sprejemljivo. »To storimo na način, da dejanje obsodimo, s tem pa vzgajani osebi na tak ali drugačen način pokažemo, da njenega ravnanja ne odobravamo« (Kroflič 2011, 13). Pozitivna pedagoška vrednost kazni je vedno odvisna od tega ali kaznovana oseba izvrševalca percipira kot verodostojno osebo, ki ravna pravično in v korist vzgajane osebe. V tem primeru namreč obsodba neprimernega dejanja v vzgajani osebi sproži stisko, zaradi katere le-ta podobnega dejanja v prihodnosti ne bo ponovila ali pa išče možnosti za popravek storjene napake. Opredelevitev neke sankcije kot kaznovalne je odvisno od doživljanja vzgajane osebe. Različni ljudje namreč kazen doživljamo/dojemamo različno. Le kazen brez izključitve

osebnega podpornega odnosa, ki ga otrok doživlja kot pravičnega, ima lahko pozitivne pedagoške učinke. Osrednja točka vrednotenja pozitivnega pomena vzgojnih ukrepov pa je otrok sam in njegove potrebe (Kroflič 2011).

Obstaja več teorij kaznovanja. Kot prvo izmed njih bom opisala **retributivno**. Izhaja iz antropološke opredelitve človeka kot svobodnega, avtonomnega bitja, ki je popolnoma odgovoren za posledice svojih dejanj. Za glavni kriterij presojanja ustreznosti kazenske sankcije opredeli pravično povračilo po načelu sorazmernosti prekrška in sankcije. »Če torej ocenimo, da je storilec kaznivega dejanja lahko predvidel posledice svojega ravnanja in je vedel, da z dejanjem krši družbene norme, je torej odločitev za sporno dejanje sprejel zavestno, svobodno, zato je upravičen do povračilnega ukrepa – to je kazni« (Kroflič 2011, 16). Posameznik je po tej teoriji torej sam odgovoren za posledice svojih dejanj, kar pa sovпада tudi s teorijo neoliberalizma, za katero stoji ideologija svobodne izbire in logike potrošništva. Posameznik naj bi svobodno izbral in potemtakem sam odgovarjal za svoje napačne izbire, češ da imamo v družbi svobodnega trga vsi enake možnosti uspeha.

Druga teorija pa percipira storilca kaznivega dejanja v večji ali manjši meri kot žrtev različnih okoliščin, ki bistveno vplivajo na njegove odločitve. Odločitev za kaznivo dejanje ni avtonomna, saj na posameznika vplivajo številne determinante, ki bi jih z ustreznimi ukrepi lahko spremenili, da storilec kljub neugodnim okoliščinam neustreznega dejanja ne bi ponavljal. Pri izbiri sankcije se osredotočimo na obliko pomoči posamezniku in koristnih učinkov le-te. Ta teorija se imenuje **utilitaristična teorija**, ki za glavni kriterij presojanja ustreznosti kazni opredeli korist učinkov sankcije za storilca. Tu se kazen preimenuje v obliko pomoči ali tretma, ki pa ima lahko za storilca v nekaterih primerih še hujše učinke kot pri retributivni teoriji. Obe omenjeni teoriji zasledujeta obe načeli, tako načelo pravičnosti kot koristnosti učinkov, le da teorija retributivnosti daje prednost pravičnosti, utilitaristična teorija pa koristnosti učinkov. Retributivizem kot vodilna teorija se uveljavlja predvsem v pravnih in upravnno-administrativnih postopkih ugotavljanja krivde in določanja sankcije, utilitarizem pa v pedagoških in prevzgojnih sistemih ukvarjanja s prestopniki. V pravilih družbenih institucij kot je šola »[P]a naletimo na prepletanje obeh načel, kar dodatno zaplete presoje o ustreznosti ukrepov glede na (u)pravno-administrativni vidik formalnega sankcioniranja in pedagoški vidik pričakovanj, da bo izvedba sankcije imela pozitivne posledice« (Kroflič 2011, 17).

Tretja paradigma teorij kaznovanja, **abolicionizem**, pa uvaja novo teorijo pravičnosti – *restorativno pravičnost*. Med restorativnimi ukrepi za reševanje konfliktov prevladujejo

takšni, ki mnogo bolj izpostavijo avtonomne zmožnosti storilca za rešitev konflikta, za razliko od drugih dveh teorij kaznovanja. Ustrezno povračilo po tej teoriji je transformativni, (pre)vzgojni učinek, kar je še posebej značilno za vrstniško mediacijo. Po mnenju zagovornikov restorativne pravičnosti je potrebno razreševanje konflikta povrniti tistim, ki jih to najbolj zadeva, pri tem pa iskati take metode poravnalnih postopkov in ukrepov, ki bi bolje reševali medosebne in družbene konflikte. Glavna načela restorativne pravičnosti so, da si prizadevamo za obnovitev stanja prizadetih pred kaznivim dejanjem, pri tem pa morajo najbolj neposredno vpleteni imeti možnost polno sodelovati, v odzivu na neustrezno dejanje, seveda če to želijo. Van Ness izpelje tudi glavne vrednote restorativne pravičnosti:

[S]oočenje storilca, žrtve in članov skupnosti, poboljšanje storilca s konkretnimi dejanji (z opravičilom, spremembo vedenja, povračilom škode ali prostovoljnim prosocialnim delovanjem), reintegracija storilca in žrtve (ki obsega tri ključne elemente: spoštovanje kot nasprotje sramu, materialno pomoč žrtvam in storilcem, ter moralno/duševno usmerjanje) ter inkluzija kot priložnost žrtve, storilca in prizadete skupnosti, da sodelujejo v pravnem postopku (Van Ness v Kroflič 2011, 17).

Ključni elementi inkluzivne⁸ obravnave prekrška po Van Nessu (2002) pa so: povabilo zainteresiranih strank, da sodelujejo v postopku, priznanje in upoštevanje njihovih interesov ter odprtost za alternativne pristope v odzivu na konflikt oziroma kaznivo dejanje (Van Ness v Kroflič 2010). Restorativna pravičnost torej predpostavlja nov koncept pravičnosti in nove odzive na konflikt in kaznivo dejanje. Žrtev je aktivno vključena v proces odziva na konflikt in predstavi svojo plat zgodbe, storilca pa spodbuja, da se spremenil v skladu s pričakovanji družbe v kateri živi. Načela restorativne pravičnosti se uspešno uveljavljajo v skupnosti ter v šolskih okoljih, vendar pa tudi tu restorativni ukrepi ne morejo v celoti nadomestiti klasičnih formalnih oblik kaznovanja, »[Z]ato so in morajo biti ustrezno umeščeni v celovit sistem vzgojnega delovanja šole, skupaj s formalnimi vzgojnimi ukrepi, svetovalnim delom in drugimi vrstami kurativnih disciplinskih dejavnosti« (Kroflič 2011, 17).

4.1.2 Pedagoška prevzgojna vrednost retributivne, utilitaristične in abolicistične kazni

Povračilne kazni ne smemo enačiti z maščevanjem. Moderne teorije namreč negativne izkušnje, s katero prizadenemo storilca, ne enačijo z maščevanjem, temveč s povračilom, ki storilca po prestani kazni ponovno vključi v skupnost. Povračilna kazen pa naj bi poleg jasne

⁸ Vključujoče.

obsodbe dejanja imela tudi prevzgojno vlogo, s tem da krepi odgovornost storilca, hkrati pa z vzpostavitvijo asociativne povezave prekrška s kaznijo, storilca odvrača od ponavljanja neustreznega dejanja. Krepitev odgovornosti storilca naj bi vzpostavljala mehanizem identifikacije, s tem ko storilca kaznujemo, mu namreč sporočamo, da ga imamo za zrelo in odgovorno osebo, ki lahko razume posledice svojih dejanj. Če storilec razume, da ga ne kaznujemo iz maščevalnosti, prizadetosti ali kapricioznosti, potem se lahko poistoveti s tem sporočilom in krepi podobo sebe, kot odgovornega bitja (Pavlović v Kroflič 2011, 20). Odgovornost storilca pa lahko krepimo tudi posredno preko kaznovanja prekrška. Če prekršku dosledno sledi kazen, le-ta deluje kot negativni ojačevalec neprimerne vedenja. Pozitivna posledica retributivnih šolskih ukrepov pa je tudi to, da so formalni vzgojni opomini, tudi in predvsem opozorilo staršem otroka, da je potrebno otroka prevzgojiti (Kroflič v Kroflič 2011, 20–21).

Po drugi svetovni vojni se krepi iskanje neposrednih prevzgojnih metod, kar obsega širok spekter medicinskih, psiholoških in socialnih pristopov za prevzgojo storilcev. Nekateri temu pristopu očitajo, da tak način storilcu jemlje dostojanstvo svobodne in odgovorne osebe, saj ga naslavlja kot osebo potrebno terapevtske pomoči, ter da gre večkrat za agresivne oblike terapije (Petrovec v Kroflič 2011). V prevzgojnih ustanovah se je tretmajski pristop ohranil vse do danes. »V javnih šolah pa se ta logika največkrat pojavlja v svetovalnem pogovoru in različnih oblikah skupinskega dela, s katerim želimo okrepiti zavedanje moralnih konfliktov in spodbuditi razvijanje socialnih veščin za nenasilno reševanje konfliktov« (Kroflič 2011, 22). Namen tretmajskih pogovorov je, kot pravi Kroflič, da naj bi storilec nekega neprimerne dejanja ozavestil izvore lastnih frustracij in konfliktnega vedenja ter obenem krepil bolj pozitivno samopodobo in s tem osnovo za bolj primerne strategije reševanja konfliktov (Kroflič 2011, 22–23).

»Ena od osnovnih idej abolicionistične paradigme kaznovanja je v tem, da v presojo poravnalnih ukrepov, ki naj sledijo prekršku, aktivno vključimo akterje konflikta na način, da upoštevamo predvsem perspektivo žrtve oziroma oseb, ki so bile prizadete s konfliktom« (Kroflič 2011, 23). Mediacija in restitucija že nekaj časa obstajata v skupnosti, saj gre za tradicionalne oblike reševanja sporov, ki jih poznajo mnoge kulture. Abolicionistični metodi mediacije in restitucije se uveljavita tudi v vzgojnih zasnovah javnih šol. Ker sem vrstniško in šolsko mediacijo podrobneje opisovala v drugem poglavju, ji bom tu namenila le nekaj besed. V pravilnikih in priporočilih za oblikovanje vzgojnega načrta osnovne šole se je pojavila nekaj let nazaj, in sicer kot možna oblika alternativnih vzgojnih ukrepov (Kroflič 2011).

Glavna posebnost in celo prednost reševanja spora v mediaciji je, kot pravi Kroflič v tem, da namesto etičnega presojanja uporabimo situacijo, v kateri vrstnik mediator zagotovi, da vpleteni v konflikt povedo svojo plat zgodbe. Zelo pomembno je delo mediatorja, ki mora konstantno povzemati zgodbe in čustva vpletenih ter preverjati ali udeleženca razumeta drug drugega. »V ozadju mediacijskega posredovanja pri reševanju konfliktov se skriva dokaj zapletena logika psiholoških mehanizmov, ki je praktično identična utemeljitvi pomena prosocialnih emocij v *induktivnem vzgojnem pristopu*«⁹ (Kroflič v Kroflič 2011, 24). Iz prosocialne emocije izhaja ocena pedagoške vrednosti mediacijskega posredovanja, zato jo Kroflič podrobno opiše. Gre za empatijo, ko poslušalec prisluhne zgodbi drugega in se postavi v njegove čevlje ter začuti emocionalno prizadetost te osebe. Ob vsem tem se tudi v njem vzpostavi nelagodje (empatični distress), ki se ga lahko reši tako, da popravi napako ali pa doseže dogovor o prihodnjem ravnanju. Želja za razrešitev konflikta je torej povezana s prosocialnimi emocijami, predvsem empatično krivdo in sočutjem. S tem ko mediator prebudi sočutje in empatično krivdo, krepi socialne veščine, ki so potrebne za moralno delovanje: »[K]ognitivne zmožnosti razumevanja perspektive drugega, prosocialne emocije (motivacija za moralno delovanje) ter predstave, kaj lahko naredim v konfliktni situaciji za odpravo napetosti« (Kroflič 2011, 25). Induktivni pristop torej zelo sovпада z vrstniško mediacijo, saj gre za vzbujanje identičnih emocij.

Še eden od restorativnih ukrepov s podobno logiko kot mediacija pa je tudi restitucija oz. poravnava nastale škode. Tudi za restitucijo je značilno, da se ne osredotoča na napako povzročitelja, ampak na to, kako storjeno napako popraviti ter s tem dati zadoščenje prizadeti osebi oziroma skupnosti. Po Gossen (1994) je cilj v tem, da prizadeti osebi povzročitelj povrne škodo, preko tega pa krepi svojo osebnost in se razvija. Kroflič pa pri pojmovanju restitucije po Gossen omeni nekaj omejitev, med drugim, da udeležba na restituciji in soočenje storilca in žrtve v sporu ni nujno prostovoljno (Kroflič 2011, 26).

⁹ Z induktivnim pristopom najprej izrazimo nestrinjanje in obsodbo neprimernege dejanja, nato pozornost usmerimo na distress (nelagodje) žrtve, s čimer aktiviramo mehanizme za vzpostavitev empatičnega distressa in za konec indukcija izpostavi vlogo otrokovega dejanja pri povzročitvi čustvenega distressa žrtve (Hoffman v Kroflič 2008a, 7). Kroflič ta pristop razširi na širši spekter vzgojnih situacij, saj ne gre le za kurativno vzgojno strategijo, marveč za prebujanje prosocialnih čustev in empatičnega distressa v otroku (Kroflič 2008a). Del induktivne logike (vzbujanje emocionalnega distressa in prosocialnih emocij) izrazito spovpada z vrstniško in transformativno obliko mediacije (Kroflič 2011).

4.1.3 Šolski pravilniki pred letom 2009 in po njem

Pravilnik o pravicah in dolžnostih učencev v osnovni šoli od 1. septembra 2009 ne velja več. Zamenjala sta ga Vzgojni program za osnovne šole in Pravilnik o vzgojnih opominih. Najprej bom opisala prvega, ki ne velja več, nato pa še druga dva, ki sta trenutno izvajana v osnovnih šolah.

»Pravilnik o pravicah in dolžnostih učencev v osnovni šoli ureja način uveljavljanja pravic in izpolnjevanja dolžnosti ter nagrajevanje in izrekanje ukrepov za kršitve šolskih pravil v osnovni šoli« (Pšunder in Dečman Drobnič 2010, 78). V 30. členu je bilo zapisano, da učenec, ki ne izpolnjuje svojih dolžnosti, krši šolska pravila in se mu v tem primeru lahko dodelijo vzgojni ukrepi določeni s tem pravilnikom. V Pravilniku so bile lažje in težje kršitve ločene med sabo. POŠ¹⁰ je določal veliko oblik neprimernega in kaznivega vedenja v šolskem okolju ter jasno določal pravice in dolžnosti učencev. 31. člen pravilnika je opisoval, da lahko predlog (za začetek postopka zaradi kršitve šolskega reda) razredniku podajo – šolski delavec, starši ali učenec. Nato je razrednik raziskal okoliščine kršitve, zbral informacije očitvidcev ter se pogovoril z učencem. Če je na podlagi okoliščin razrednik sklepal, da bo po koncu obravnave kršitve uporabljen vzgojni ukrep, je moral razrednik o kršitvi obvestiti starše ter jih pozvati, da so navzoči pri pogovoru z učencem. Na tem mestu lahko vidimo, kako velika pooblastila je imel razrednik pri odzivu na kršenje šolskega reda, »[K]ar pomeni, da je bilo vzgojno ukrepanje močno odvisno od vrednot, stališč in prepričanj ter od profesionalnega etosa in znanja razrednika« (Pšunder in Dečman Drobnič 2010, 78).

32. člen je razredniku nalagal, da pred izbiro vzgojnega ukrepa zanesljivo ugotovi, da je kršitev mogoče pripisati določenemu učencu ali skupini učencev ter mora pri izbiri vzgojnega ukrepa upoštevati: pedagoške posledice ukrepanja; zmožnost presoje posledic lastnih dejanj glede na učenčevo starost; motive za dejanje; okolje v katerem učenec živi; škodljivost dejanja in ponavljanje kršitve. 33. člen je nadalje opisoval vrste vzgojnih ukrepov. Prvi je bil pogovor z ustnim opominom, sledil mu je pogovor z izročnim pisnim opominom, nato pogovor z izročnim strogim opominom razrednika. Kot četrti je bil na vrsti predlog razrednika, da se učencu dodeli opomin oddelčnega učiteljskega zbora, če je bil predlog sprejet, je razrednik poklical učenca in starše na pogovor, jim izročil opomin ter jih opozoril, da lahko nadaljnje kršitve pripeljejo do premestitve učenca v drug oddelek. Kot peti je bil na vrsti vzgojni ukrep, ko je razrednik predlagal, da se učencu dodeli opomin ravnatelja,

¹⁰ Pravilnik o pravicah in dolžnostih učencev v osnovni šoli.

učiteljskemu zboru pa predlagal, da se učenca premesti v drug oddelek. Če je ravnatelj učencu dodelil opomin, je razrednik poklical učenca in starše na pogovor ter jim ga izročil. Če je učiteljski zbor sprejel odločitev o premestitvi učenca v drug oddelek, se je starše in učenca obvestilo o tem ter jih opozorilo, da v primeru nadaljnjega kršenja šola začne s postopkom prešolanja učenca. Še zadnji v tem vrstnem redu pa je bil predlog razrednika, da se učencu dodeli opomin učiteljskega zbora. Zopet se je, če je bil ukrep dodeljen, poklicalo učenca in njegove starše na pogovor ter se jim ga izročilo. Ob predlogu za dodelitev ali ob dodelitvi tega je lahko razrednik predlagal, da učiteljski zbor sprejme odločitev o začetku postopka za prešolanje učenca. Pšunder in Dečman Drobnič ugotavljata, da se je to v praksi zgodilo zelo redko.

Na podlagi možnih vzgojnih ukrepov, ki jih je navajal ta Pravilnik, lahko ugotovimo, da je deloval predvsem po retributivni in utilitaristični logiki kaznovanja. Učencu se je – glede na resnost, ponavljanje, zavedanje kaznivega dejanja itd. – izreklo primeren ukrep, gre za pravično kazen glede na sorazmernost prekrška in sankcije. Ker je Pravilnik jasno določal kakšni ukrepi veljajo pri določeni kršitvi, je imela šola manj proste roke pri izbiri ukrepa, kot se je to zgodilo z uvedbo alternativnih ukrepov. Utilitaristična logika pa je prišla do izraza pri pogovorih, ki so vedno spremljali opozorilo pred opominom ali izrek opomina. Pravilnik je v členih, ki so sledili, govoril o postopnosti uporabe vzgojnih ukrepov, ki se jih je dodeljevalo po vrsti, kot si sledijo. Zelo pomemben – kot pravita Pšunder in Dečman Drobnič – za uvajanje alternativnih ukrepov, je bil tudi 40. člen, ki je govoril o izbrisu vzgojnega ukrepa, kar je lahko razrednik storil, če je ugotovil, da je bil namen vzgojnega ukrepa dosežen. Obvestilo o vzgojnem ukrepu se je posledično vzelo iz mape vzgojnih ukrepov učenca ter se ga uničilo. Vzgojni ukrepi, ki niso bili izbrisani, pa so veljali do konca šolskega leta, nato so se obvestila o vzgojnih ukrepih uničila. Tukaj zasledimo kanček restorativne logike, saj ta smatra, da je sprememba vedenja – vzpostavitev stanja pred kaznivim dejanjem in zavedanje povzročene škode, pomemben del prevzgojne vrednosti določenega ukrepa (Pšunder in Dečman Drobnič 2010; Kroflič 2011).

Sledi opis trenutno delujočih pravilnikov v osnovnih šolah. Vzgojni program za osnovne šole vsebuje priporočila o alternativnih ukrepih, po katerih lahko učitelji posežejo pred formalnimi vzgojnimi ukrepi. Ker ni točno določeno kateri alternativni ukrep uporabiti glede na določeno neustrezno dejanje učenca, te ukrepe šola uporablja izrazito poljubno. Priporočila o načinih oblikovanja in uresničevanja vzgojnega načrta osnovne šole (Priporočila 2008) predpostavljajo naslednja področja razreševanja konfliktov:

1. **Vzgojne dejavnosti** – sem sodijo proaktivne in preventivne vzgojne dejavnosti ter svetovanje in usmerjanje učencev. Cilj prvih je »[O]blikovanje okolja, v katerem učenci uspešno zadovoljujejo temeljne telesne, duševne, socialne in duhovne potrebe, razvijajo samostojnost in pozitivno samopodobo ter pridobijo čut za odgovornost« (Priporočila v Visekruna 2013, 13). Med te dejavnosti vključujejo oblikovanje varne, skrbne, urejene, inkluzivne skupnosti, oblikovanje oddelčnih dogovorov o temeljnih vrednotah skupnega življenja in načinih ravnanja ter sodelovanje pri oblikovanju pravil šolskega reda, aktivno vključevanje učencev v načrtovanje, izvajanje, vrednotenje učenja in dela v skladu z njihovimi zmožnostmi, organiziranje aktivnega preživljanja časa učencev itd. (Priporočila 2008, 16). Med dejavnosti svetovanja in usmerjanja pa sodita tudi restitucija in mediacija, ki temeljita na principih restorativne pravičnosti, ki si prizadeva najti možne ukrepe, ki bi storilcu omogočili popravo napake in bi bili hkrati sprejemljivi za žrtev (Kroflič v Visekruna 2013, 13; Priporočila 2008).

2. **Vzgojni ukrepi** – »Vzgojni ukrepi so posledice težjih ali ponavljajočih kršitev pravil šole in so način reševanja problemov, ki se s tem pojavijo. Uporabljajo se lahko:
 - če trenutna situacija narekuje naglo ukrepanje (nevarnost, posredovanje v pretepu, zaščita imovine ipd.),
 - če učenci zavračajo sodelovanje pri reševanju problemov in so bile predhodno izvedene druge vzgojne dejavnosti (svetovanje, pogovor s samopresojo, restitucija, mediacija itd.),
 - kadar učenci niso pripravljeni upoštevati potreb in pravic drugih ali ponavljajo kršitve pravil šolskega reda in dogovorov« (Priporočila 2008, 22–23).

O vzgojnem ukrepu morajo biti obveščeni starši učenca. Vzgojni ukrepi pomagajo učencem spoznati pomen obveznosti do drugih in pomen pravil v družbi. Izvajanje je namenjeno predvsem podpori in vodenju učenca, iskanju možnosti za spremembo neustreznega vedenja. Namenjeni so zaščiti pravic, vzdrževanju pravil in dogovorov ter upoštevanju obveznosti. Ti ukrepi niso kazni v smislu neugodnega povračila za kršitve pravil (Priporočila 2008, 23). Priporočila omenjajo naslednje primere: zadržanje po pouku na razgovoru o reševanju problemov, učenje in delo izven učne skupine, povečan nadzor nad učencem v šoli, ko ni pri pouku itd.

3. **Vzgojni opomin** – Pravilnik o vzgojnih opominih opredeljuje izrekanje vzgojnih opominov na naslednji način: »Učencu se lahko izreče vzgojni opomin, kadar krši dolžnosti in odgovornosti določene z zakonom, drugimi predpisi, akti šole in ko vzgojne dejavnosti oziroma vzgojni ukrepi ob predhodnih kršitvah niso dosegli namena« (Pšunder in Dečman Drobnič 2010, 84; Kroflič 2009b).

Kot pravi Kroflič si navedene skupine vzgojnih in disciplinskih dejavnikov sledijo glede na težo in ponavljanje ravnanja učenca (Kroflič 2009b, 8).

V nadaljevanju sledi opis Pravilnika o vzgojnih opominih v OŠ. Tretji člen določa postopek izrekanja vzgojnih opominov. Obrazložen pisni predlog za izrek vzgojnega opomina poda strokovni delavec šole, in sicer razredniku. Slednji nato preveri, če je učenec kršil dolžnosti in odgovornosti določene z zakonom, drugimi predpisi in akti šole ter katere vzgojne dejavnosti in ukrepe je poprej šola že izvedla za učenca. Nato razrednik opravi pogovor z učencem in njegovimi starši oz. socialnim delavcem šole, v primeru, da se starši pogovora ne udeležijo. Po pogovoru razrednik pripravi pisno obrazložen predlog za izrek opomina, ki ga posreduje učiteljskemu zboru, če pa oceni, da opomin ni potreben, o tem seznaní učiteljski zbor. »Z razrednikom sodeluje šolska svetovalna služba, po potrebi pa tudi drugi strokovni delavci šole« (Pšunder in Dečman Drobnič 2010, 85).

Iz spremenjene zakonodaje lahko torej razberemo tudi to, da razbremenjuje razrednika, saj mu mora pisni predlog za izrek vzgojnega opomina podati strokovni delavec šole. To naj bi bilo ugodnejše tudi za učence, saj postopek vzgojnega opominjanja na ta način traja dlje časa, kar daje učencu in pedagoškemu delavcu več časa za vzpostavitev boljših medsebojnih odnosov. To pa je – kot pravita Pšunder in Dečman Drobnič – bistvo alternativnih vzgojnih ukrepov. Vzgojni opomin učencu izreče učiteljski zbor, in sicer lahko to stori v posameznem šolskem letu največ trikrat. V primeru izreka vzgojnega opomina, šola učencu izroči dva izvoda obvestila o opominu. En izvod, podpisan s strani staršev, mora učenec vrniti šoli. O poteku postopka izrekanja vzgojnega opomina mora šola voditi zabeležke.

Pomemben je tudi 7. člen Pravilnika, ki določa, da mora šola v največ desetih delovnih dneh po izreku opomina pripraviti individualiziran vzgojni načrt, »[V] katerem opredeli konkretne vzgojne dejavnosti, postopke in vzgojne ukrepe, ki jih bo izvajala« (Pšunder in Dečman Drobnič 2010, 86). Pri tem pa lahko sodelujejo tudi starši učenca. Ta člen potemtakem zelo sovпада s konceptom uvajanja alternativnih vzgojnih ukrepov v šolo, saj temelji na

spreminjanju in vrednotenju učenčevega vedenja. Tak ukrep tudi ni sam sebi namen ampak učencu omogoča, da s strokovno pomočjo spremeni neustrezno vedenje v skladu s pričakovanji družbe. Tu lahko opazimo, da pravilnik sovpada z restorativno (abolicistično) logiko, saj je pomembna prevzgojna vrednost kazni. Učencu so naložene dejavnosti z namenom prevzgoje oz. transformacije neustreznega vedenja. 8. člen istega pravilnika določa, da šola starše učenca, ki mu je bil v istem šolskem letu izrečen drugi vzgojni opomin, obvesti o tem, da lahko učenca po izrečenem tretjem opominu prešola na drugo šolo brez soglasja staršev (Pšunder in Dečman Drobnič 2010), kar je po Krofličevem mnenju sporno, glede na to, da niti Priporočila (2008) niti drugi dokumenti v zvezi z vzgojnim ukrepanjem nikjer ne uporabijo termina »kazen«. V Priporočilih pa tudi glede vzgojnih ukrepov piše, da le-ti niso kazni v smislu neugodnega povračila za kršitve pravil, »[S] čimer so pisci Priporočil iz vzgojnega delovanja osnovne šole v celoti izvzeli retributivni vidik kaznovanja« (Kroflič 2009b, 5). Po mnenju Krofliča (2008b) je ustrezno uporabljati tako retributivne ukrepe kot tudi restorativne ukrepe pri odzivu na neustrezno dejanje, s predpogojem, da so ta področja jasno ločena med sabo.

Pšunder in Dečman Drobnič se sprašujeta, koliko časa bomo potrebovali, da sprejmemo to spremembo v vzgojno izobraževalnem sistemu, ki je v skladu s trendi in scenariji sodobne pedagogike in s potrebami razvoja šolskega sistema, dejansko sprejeta tudi s strani učiteljev ter kateri procesi in nacionalne akcije bodo spremljali vpeljevanje koncepta v šolsko okolje. »Koncept alternativnih vzgojnih ukrepov v šolskem okolju je nastal spontano, v skladu z dinamiko medsebojnih odnosov v družbi in z njenimi pričakovanji« (Pšunder in Dečman Drobnič 2010, 87).

4.2 Alternativni vzgojni ukrepi v OŠ

4.2.1 Vpliv posamezne šole na izvajanje alternativnih ukrepov

Pšunder in Dečman Drobnič pravita, da današnji vzgojni ukrepi temeljijo na medsebojni strpnosti, razvijanju zavesti o enakopravnosti spolov, spoštovanju drugačnosti in sodelovanju z drugimi, spoštovanju človekovih pravic in svoboščin, razvijanju sposobnosti za življenje v demokratični družbi, aktivnem državljanstvu itd. Uveljavljajo pa tudi različne modele za zmanjševanje nasilja v šolskem okolju. Kot pravi Kink, bi moral biti skupni imenovalec enotnega vzgojnega delovanja oblikovan na podlagi soglasja med vzgojitelji, učitelji, ravnatelji, učenci, dijaki in starši (Kink v Pšunder in Dečman Drobnič 2010).

Kot ugotavljata Pšunder in Dečman Drobnič, PVOOŠ¹¹ šoli daje večjo avtonomijo in odgovornost pri izrekanju alternativnih vzgojnih ukrepov in vzgojnih opominov ter na ta način gradi na njenem vzgojnem delovanju. Tudi Kroflič (2009a) ugotavlja, da novi Pravilniki slonijo na načelu avtonomije in udeležnosti vseh akterjev v šoli v oblikovanje vzgojnega načrta, kar je tudi v predgovoru k priporočilom – kot bistveni pogoj izpolnjevanja vzgojnega načrta – opredelil dr. Milan Zver. Potrditev načela avtonomije – kot pravi Kroflič (2009a) – najdemo v trditvi, da »[S]kupno dogovarjanje in demokratično sprejemanje vrednot in pravil odigra pomembno vlogo pri vzpostavitvi vzgojnega načrta šole. Oblikovanje pravil šolskega reda s sodelovanjem učencev predstavlja neposreden vzgojni dejavnik, saj učencem omogoča soočanje z načeli demokratične družbe in pridobivanje izkušenj o njih, hkrati pa z zavestnim sprejemanjem pravil, učencem omogoča simbolno poistovetenje z vrednotami, moralnimi normami in načeli, kar je nujen pogoj razvoja avtonomne morale«, pri čemer se v *Priporočilih* (2008) sklicujejo na dvanajsti člen *Konvencije o otrokovih pravicah* (Kroflič in drugi 2009a).

Vsekakor pa, dodajata Pšunder in Dečman Drobnič, morajo biti novodobne vzgojno-izobraževalne teorije in prakse podprte s strani pomembnih dejavnikov okolja. Alternativni ukrepi pa so zaradi različnih vplivov na posameznika vpeljani v različna šolska okolja različno. V vsakem okolju so namreč navzoči uveljavljeni kulturni in vedenjski vzorci ter navade, ki izhajajo iz staršev in družine, ožjega in globalnega okolja kot tudi iz okolja vseh, ki so vključeni v vzgojno-izobraževalni proces. Potemtakem so alternativni vzgojni ukrepi v vsako šolsko okolje vpeljani in izvajani na različen način. Kot meni Ozvald, so zakonske odredbe in zakoni v šolskem okolju uspešni, v primeru če niso vsiljena, pristranska avtoritativna, samovolja, ampak v skladu s »[S]plošno veljavnimi iz svobodnega duha rojenimi, iz časovno-krajevnih potreb izhajajočimi spoznanji človeka« (Pšunder in Dečman Drobnič 2010). Načini, oblike, vsebine in protokol izvajanja vzgojnih ukrepov v šolskem okolju so določeni s šolsko zakonodajo, na spoštovanje zakonskih določil pa v največji meri vplivajo vodstvo, organizacijska oblika in kultura šole. Kdaj, koliko in zakaj pedagogi vzgojno ukrepajo pa je odvisno od kulture šole in tudi kulture širšega okolja v katerem šola izvaja svojo dejavnost.

4.2.2 Individualizacija učnega procesa in izbira vzgojnega koncepta

Alternativni vzgojni ukrepi v veliki meri spodbujajo predvsem individualizirano vzgojno izkušnjo učencev. Po Strmčniku (2001) gre za didaktično načelo, ki od šole in učiteljev

¹¹ Pravilnik o vzgojnih opominih v osnovni šoli.

predvideva, da odkrivajo, spoštujejo in razvijajo razlike med učenci in dijaki. Poučevanje, kjer se upošteva individualizacija, naj bi tako bilo čim bolj prilagojeno posameznikovim posebnostim, vendar v naravno heterogenih oddelkih. To je mogoče doseči s pomočjo prilagajanja učnih ciljev in vsebin, oblik učenja in metod, pa tudi z dodatno učno pomočjo (Jeznik in Stopnik 2011, 5). Novi pravilniki namreč uvajajo to spremembo, da se za vsakega posameznega učenca, glede na situacijo in potrebe le-tega, pripravi poseben vzgojni načrt. Leta je lahko kombinacija vzgojnih dejavnosti, vzgojnih ukrepov in opominov (Priporočila 2008).

Da bi šole lahko oblikovale konsistenten vzgojni koncept, ki daje na razpolago širši spekter vzgojnih dejavnosti in disciplinskih ukrepov, moramo zagotoviti, da se ob tem ne poruši enotnost vzgojnih pričakovanj in eno od temeljnih načel pravičnosti, da podobni vzgojni konflikti terjajo podobno vzgojno in disciplinsko obravnavo. V ozadju uporabe vsakega vzgojnega ukrepa se skrivajo različni teoretski razlogi, ki vključujejo: izbrano etično utemeljitev pravice do uporabe ustrezne sankcije, percepcijo obravnavane osebe kot avtonomne, razloge za pedagoško vrednost sankcije, pa tudi zavedanje, da izrek ukrepa vključuje postopek ugotavljanja krivde in vzrokov za določeno dejanje ter svetovalni pogovor kot obliko pedagoške pomoči konfliktnemu dijaku. »Vsebinsko smo torej dolžni usklajevati logiko uporabe formalnih vzgojnih ukrepov, pri katerih je v ospredju vidik sankcioniranja prekrška in jasne obsodbe nedopustnosti določenega vedenja, z logiko alternativnih vzgojnih ukrepov, pri katerih je praviloma v ospredju preventivni vidik preprečevanja hujših konfliktov in razmislek o neposrednih vzgojnih učinkih povračilnega ukrepa« (Kroflič 2011, 33–34)

Učitelji in vzgojitelji so pogosto v dilemi pri presoji ustreznosti določenega vzgojnega koncepta, saj lahko ta temelji na njihovi strukturi vrednot ali kulturi šole. Za uspešno vodilo moramo vedno upoštevati koristi dijaka kot vodilo, ki je večje kot le prilagajanje ustreznim normativom predpisov in zakonov (Pšunder in Dečman Drobnič 2010). »Pravni položaj otrok uveljavlja leta 1989 sprejeta Konvencija o otrokovih pravicah, ki opredeljuje otroka kot subjekt lastnih pravic, obdobje otroštva pa označuje kot varovano in privilegirano življenjsko obdobje« (Kink v Pšunder in Drobnič 2010, 163), med drugim določa, da se mora disciplina uveljavljati na način, ki je v skladu z otrokovim človeškim dostojanstvom. 19. člen konvencije pa zavezuje države podpisnice k takemu sodelovanju, ki otroka med drugim zavaruje pred vsako obliko telesnega in duševnega nasilja, poškodb in zlorab, medtem ko so skrbniki starši, zakoniti skrbniki ali katerekoli druge osebe, ki skrbijo zanj, sem pa sodijo tudi učitelji in vzgojitelji (Kink v Pšunder in Dečman Drobnič 2010).

4.2.3 Kritike alternativnih vzgojnih ukrepov

Zupančičeva (2009) podaja kritiko vpeljave novega šolskega sistema, po katerem lahko šole pred opominom posežejo po vzgojnih dejavnostih in vzgojnih ukrepih. Meni namreč, da je zakonodaja položaj – z oblikovanjem vzgojnih načrtov, pravilnikov o šolskem redu in s hišnim redom – precej zapletla (Pšunder in Dečman Drobnič 2010, 147). Mnogim učiteljem in ravnateljem razmerje vsebin naj ne bi bilo jasno, poleg tega se le-te mnogokrat ponavljajo.

Tudi nekateri pedagoški delavci izpostavljajo negativne aspekte alternativnih ukrepov v šolah. Kot poudarja Jenčič, je velik problem lahko prostovoljno soglasje učenca z alternativnim ukrepom. Pri tem lahko predvidevamo, da dijak tehta možnosti (prednosti in slabosti), ki ga lahko doletijo pri vzgojnem ali alternativnem vzgojnem ukrepu. Lahko pa učenec na alternativni vzgojni ukrep pristane na primer zaradi strahu pred neugodnimi posledicami, v tem primeru pa svobodna privolitev izgubi svoj namen. Poleg tega alternativni vzgojni ukrepi zahtevajo veliko več vložka (predvsem časa izven šolskih ur) tako od učenca kot učitelja. Če te dodatne učiteljeve aktivnosti izven šolskega urnika niso ustrezno ovrednotene kot delovne obveznosti, to lahko povzroči zavestno odklanjanje izrekanja takih ukrepov (Jenčič 2008, 18–19). »Trenutno določanje in izvajanje alternativnih ukrepov, pa utegne biti na koncu sporno tudi z vidika varstva pravic dijakov.« Učenci se namreč zaradi predhodnega soglasja na ukrep ne morejo pritožiti, kot so to lahko storili po prejemu vzgojnega ukrepa. Pravi sicer še, da je s tem, ko ni mogoča pritožba na določen alternativen ukrep, obenem pa staršem ni dana pravica za strinjanje ali nestrinjanje, v marsičem poenostavljeno delo pedagoškega delavca. Vprašanje pa je, če je taka ureditev primerna z vidika varstva pravic mladostnika (Jenčič 2008).

Pšunder in Dečman Drobnič sicer ugotavljata, da se zakonodaja na področju vzgoje in ukrepanja v šolskem okolju spreminja v skladu s trendi spreminjajoče se družbe, kar vsekakor pomeni napredek pri razvoju medosebnih odnosov vseh, ki so vključeni v vzgojno izobraževalni proces, a obenem dodaja, da je vsebina pravilnikov na tem področju nekakšna mešanica starega in novega koncepta vzgojnega delovanja in ukrepanja. Besedilo preveč natančno in dolgovezno pravniško razlaga različne vzgojne situacije, opredelitve in protokole, zamegli pa se bistvo vzgojnega vplivanja: »[S]premembra nezaželenega vedenja v danem okolju in pomoč učencu ali dijaku, da svoje vedenje spremeni« (Pšunder in Dečman Drobnič 2010, 112). Pedagoški delavci ugotavljajo, da pravilnike spremlja vse preveč administrativnih zahtev. Z novimi pravilniki je – kot pravi prejšnji – nenapisan alternativni ukrep sedaj postal formalni vzgojni ukrep. »Čeprav je vzgojni ukrep izbrisljiv, ima na nivoju medosebnih

odnosov drugačen pomen. Pedagoški delavec in dijak sta izgubila 'moč medosebnega dogovora' po sistemu 'beseda velja'« (Pšunder in Dečman Drobnič 2010, 112). V praksi kot slabost izpostavljata tudi, da se 'prejšnji ukor' sedaj le zamenja z 'alternativni vzgojni ukrep'. Sprašujeta se, kaj se s tem zgodi.

4.2.4 Vrste alternativnih ukrepov za sporazumno reševanje sporov

V Priporočilih (2008) navajajo predvsem tri sklope proaktivnih vzgojnih dejavnosti pri reševanju sporov:

1. Svetovanje

Svetovanje je proaktivno in preventivno, kadar šola učence usposablja za doseganje nekaterih ciljev, ki jih navajajo v Priporočilih (2008). Izvaja pa se tudi pri reševanju problemov, ki so posledice nespoštovanja drugih ter kršitev šolskih pravil. »Pri tem je pomembno ustvarjanje kulture, v kateri se konflikti uporabljajo za krepitev prakse sporazumevanja in iskanja kompromisov, kulture medsebojnega poslušanja in sporazumevanja. Posebne oblike svetovanja in sporazumnega reševanja medsebojnih problemov in sporov so osebni svetovalni pogovori, vzpodbujanje samovrednotenja ali samopresoje ter mediacija in restitucija« (Priporočila 2008, 18).

Cilji svetovanja, ki jih navajajo v Priporočilih (2008) so, da se učenec nauči:

- »[O]blikovati lastne cilje in strategije za njihovo uresničevanje,
- spremljati svojo uspešnost,
- razmišljati in presojeti o svojih vedenjih in ravnanjih drugih ljudi,
- prevzemati odgovornost in sprejemati posledice svojih dejanj,
- empatičnega vživljanja v druge in sprejemanja različnosti,
- opazovati lastna občutja, razmišljanja in vedenja,
- razumeti vzroke za neustrezna vedenja pri sebi in drugih,
- reševati probleme in konflikte,
- ustrezno ravnati v situacijah, v katerih je prisoten stres, strah, tesnoba, jeza, žalost, občutki sramu ali krivde, konflikti, apatičnost, frustracije, doživljanje neuspehov, depresija (čustvena inteligentnost),
- razvijati realno in pozitivno samopodobo in samospoštovanje« (Priporočila 2008, 18–19).

2. Osebni svetovalni pogovori

Gre za osebne svetovalne pogovore učiteljev, svetovalnih delavcev ali drugih z učenci, še posebej tistimi, ki imajo probleme. Na ta način se gradi medosebno zaupanje. S pogovorom naj bi pedagoški delavec učencu pomagal presoditi lastno vedenje z vidika etičnosti ter pozitivne in negativne posledice teh dejanj zanj in za druge. Strokovni delavec mora učencu nuditi pomoč pri iskanju ustrežnejšega vedenja, s katerim bo lahko zadovoljil svoje potrebe in interese. Svetovalnemu pogovoru lahko sledi dogovor med učencem, starši in pedagoškim delavcem ali vodstvom šole, ki opredeljuje cilje in odgovornosti sodelujočih.

»Oblike pomoči učencu so lahko še:

- organizacija pomoči učitelja ali sošolcev pri učenju,
- načrtno vzpostavljanje določenih socialnih povezav med učenci,
- vključevanje v določene dejavnosti,
- uvajanje v določene funkcije in druge pomembne odgovornosti,
- nudenje različnih oblik zunanje pomoči,
- dogovori z učencem o občasnih individualnih programih,
- zagotavljanje varnosti itd.« (Priporočila 2008, 17–18).

3. Šolska mediacija in restitucija

Kaj je mediacija sem opisovala in razlagala že v prejšnjih poglavjih svoje magistrske naloge, zato bom opredelila le restitucijo. »Restitucija je metoda poravnave povzročene škode. Pri tem ne gre v prvi vrsti za materialno škodo, čeprav tudi ta ni izvzeta, pač pa v večji meri za škodo, ki jo učenci povzročijo na etičnem, socialnem in psihološkem področju« (Priporočila 2008, 20).

Mediacija in restitucija prispevata k vključenosti učencev v šolsko okolje. Pri restituciji učenec npr. prispeva k urejenosti šole in je na to lahko ponosen. Pri mediaciji pa učenec, vpleten v spor, razvija svoje sposobnosti in spretnosti reševanja konfliktov, tudi v primeru, če je spor nerešljiv. V Priporočilih pišejo še, da če pri izvajanju teh dveh programov manjkajo naslednje prvine: svoboda izbire, prevzemanje odgovornosti, učenje o sebi ter spreminjanje samopodobe; potemtakem gre le za posledice kršitev pravil ali pravic drugih – v teh primerih alternativni ukrepi izgubijo svojo pravo moč. Pedagoški delavec lahko v primeru učenčevega zavračanja mediacije in restitucije, »[O]dloči o posledicah kršitev v skladu z dogovori in

pravili šolskega reda. V nekaterih izjemnih primerih je glede na okoliščine, kljub sočasno izvedeni mediaciji ali restituciji, učencu lahko izrečen tudi formalni vzgojni opomin« (Priporočila 2008, 20).

4.3 Kaznovanje ali rešitev konflikta? Formalni vzgojni ukrepi in mediacija

4.3.1 Razlika med disciplinskimi prestopki in konflikti

Pravilnik o šolskem redu ne razlikuje med disciplinskimi prestopki in medosebnimi konflikti. To pomeni, da izenačuje hujše kršitve z manjšimi nesporazumi in v obeh primerih dodeljuje podobne sankcije. Temeljna moč pravilnika o šolskem redu je izrekanje vzgojnih in alternativnih ukrepov. Namesto, da bi z vzgojnimi ukrepi reševali sporna vprašanja, se na ta način konflikt še stopnjuje, saj kazni pogosto spodkopavajo osnovni namen izobraževanja. Kazni se pogosto uporabljajo neenakomerno in nepravilno. Poleg tega pa je nejasna tudi stopnja sankcije za kršitev šolskih pravil. Iršič omenja še trend v sodobnih družinah, ki zmanjšuje učinkovitost kaznovanja. Vzgojni ukrepi, kot poudarja Iršič, imajo omejeno učinkovitost, kadar je v ozadju kršitev medosebnih konfliktov. V takih primerih je namreč najprimernejši pristop pomoč pri razreševanju konfliktov, ne pa kaznovanje (Iršič 2010, 10).

4.3.2 Naproti miroljubni klimi v šoli

Ustvariti šolsko klimo, ki sloni na miru, je glavni cilj vseh vpletenih učencev, učiteljev, administratorjev, staršev in članov skupnosti. Način kako šola vidi in upravlja s konflikti, ima velik vpliv na splošno šolsko klimo (Schrumpf in drugi 1997). Brajša tako razlikuje med dvema komunikacijskima klimama. Prva je defenzivno grozeča komunikacijska klima, druga pa spodbudna odkrito sodelovalna klima. V prvi se medsebojno ocenjujemo, kontroliramo, vedemo brez empatije, tekmujemo in si ne zaupamo. V spodbudni odkrito sodelovalni klimi pa probleme opisujemo, se vedemo spontano, uživljamo se v sogovornika, sodelujemo, si zaupamo itd. (Gibb v Brajša 1993, 87). Prvi tip šole zaznamuje grozeča, napadalna in izmikajoča se komunikacija med učitelji in učenci. Učitelji napadajo, učenci se branijo. »Taka komunikacijska klima in tako komunikacijsko ozračje ni dobro za uspešno vzgojo in izobraževanje« (Brajša 1993, 88–89). Odkrita spodbujajoča šola pa goji sodelovanje in odkrito komunikacijo med učitelji in učenci, prevladujeta medsebojno zaupanje in spoštovanje. Učitelj ima resnično in ne pozicijsko avtoriteto, prav tako učenec učitelja sprejema, ker mu zaupa in ga ceni, ne zaradi prisile. Tako je ustvarjena možnost za pozitivno

vzgojo in izobraževanje učiteljev in učencev, ki se skupaj razvijajo, vzgajajo in izobražujejo (Brajša 1993).

Program vrstniške mediacije sam kot tak ne more ustvariti klime miru, je pa del prizadevanj, ki prispevajo k temu, pravi Schrumpf. Vrstniška mediacija ponuja alternativo nasilnemu, samodestruktivnemu disfunkcionalnemu vedenju, a njen vpliv na življenja učencev sloni na stopnji organizirane ponotranjenosti vrednote miru. Šolski delavci – kot so šolski svetovalci, socialni delavci, psihologi, učitelji, administratorji, ravnatelji, podravnatelji – imajo pomembno vlogo pri kreiranju preventivnih programov pred verbalnim in fizičnim nasiljem. Kot navaja Ameriško združenje psihologov obstaja ogromno dokazov, da lahko posredujemo v življenja mladih, da bi zmanjšali in preprečili njihovo vključenost v nasilje (Schrumpf in drugi 1997, 5). Kličejo po vključevanju šolskega kurikulumu in izobraževalnih strategijah za vzpostavitev upora proti nasilju. Seveda pa je pomembno, da je tudi reševanje sporov pomemben del tega preventivnega programa (Schrumpf in drugi 1997).

»Ravnanje s šolskimi konflikti je lahko represivno – nasilno ali demokratično – nenasilno. V nedemokratičnih šolah rešujejo konflikte s pozicije sile in moči. Na ta način konflikta ne rešijo, ampak ga potlačijo, poglobijo in preložijo, kar škoduje vzgojnemu in izobraževalnemu procesu« (Brajša 1993, 208). Taki potlačeni konflikti pa terjajo velik davek od učiteljev in učencev kasneje. Reševanje konfliktov namreč prispeva k razumevanju in uporabi strategij in sposobnosti, ki jih potrebujejo mladi, da lahko izberejo alternativo nasilnemu vedenju, ko se soočajo z osebnimi, medosebnimi in medskupinskimi konflikti. Za reševanje konfliktov pa potrebujemo veliko časa, ni namreč hitre instant rešitve. Veliko časa vzame, da odrasli in mladostniki integrirajo reševanje konfliktov v svoja lastna življenja in da uporabijo postopek konsistentno, kadar so pod pritiskom. Če pa šole časa ne namenijo preventivi, ga bodo toliko več pri odzivih na konflikte. Koliko časa je torej potrebnega za vseobsegajočo, sistemsko kulturno spremembo? (Brajša 1993)

Narobe bi bilo misliti, da je reševanje sporov kurativna strategija pri spopadanju z nasiljem. Reševanje sporov ni toliko reakcija na nasilne incidente, kot je način na katerega šole poglobijo izobraževalno misijo, da se razvija in spodbuja odgovorno državljansko vzgojo (Schrumpf in drugi 1997). Zdravo, demokratično in kakovostno šolsko okolje vpliva pozitivno na ravnanje s konfliktom in ga spreminja v pomembno vzgojno sredstvo. V takem okolju je konflikt zaželen, udeleženci se mu ne ogibajo in ga ne tlačijo. Brajša poudarja, da se prav s konflikti naučimo strategije reševanja problemov in prav v njej najdemo vzgojne

elemente konflikta. Samo konfliktna šola je prava vzgojna ustanova. »V vzgoji in izobraževanju brez konfliktov ni resničnih sprememb« (Brajša 1993, 210).

4.3.3 Razlogi za uvajanje mirnega reševanja sporov v šole

Schrumpf opisuje dva glavna razloga za uvajanje mirnega reševanja sporov v šole. Prvi je, da se **zoperstavimo nasilju**. Večina šol se poslužuje le kurativnih postopkov ali zdravljenja simptomov in ponuja malo za prihodnost. Fokusiranje na izobraževanje učencev o različnih oblikah nasilja in alternativah nasilju, pa prinaša upanje v šolski sistem. Kratkoročen cilj izobraževalnih institucij bi moral biti premik v zavedanju učencev od tega, da živijo v multikulturni, večkrat nasilni družbi, do občutka pripravljenosti, da lahko nekaj doprinesejo k miru v taki družbi. Pomembno je, kako mladi občutijo zaobljube in vrednote institucij in odraslih, ki so del le-teh. Šole same po sebi ne morejo spremeniti nasilne družbe, lahko pa:

- zaustavijo eskaliranje problemov,
- učijo alternative nasilju,
- učijo odgovornega vedenja v družbi,
- učijo razumevanja in sprejetja posledic,
- spodbujajo in izboljšajo kvaliteto učenja (Schrumpf in drugi 1997, 10–11).

Učenci morajo biti vključeni v spopadanje z realnimi problemi, da bi se naučili, kar morajo vedeti sedaj in v prihodnosti. Tako ali tako so učenci nenehno soočeni z realnimi problemi. Če šola tega ne sprejme in ne oboroži učencev z orodji za spopadanje s problemi, potem med šolo in učenci nastane velik prepad. Naslednja pravila so velikega pomena za vsak program boja proti nasilju: vse kar je ilegalno zunaj šole, ne more biti legalno v šoli, proces šolske discipline in upravljanja je bolj pomemben od izidov, problemi s šolskim nasiljem ne pomenijo, da sistem ne deluje, ampak so pomemben del šolskega življenja.

Drugi razlog pa je **odgovorna državljanska vzgoja**. Sposobnost izražanja in reševanja konfliktov je ključnega pomena za izražanje človekovih pravic. Mirno reševanje konfliktov in sklepanje miru sta del državljanstva in demokratične družbe. Na tak način se spodbuja in vzpostavlja demokracija. Program mirnega reševanja konfliktov prinaša teoretično razumevanje in praktične izkušnje, potrebne da mladi postanejo učinkoviti, zdravi in fleksibilni posamezniki. Šola mora biti prostor, kjer se mladi naučijo, kako živeti eden z drugim, kako prevzeti vlogo odgovornega državljanca v demokraciji, vlogo starša, člana skupnosti (Schrumpf in drugi 1997). Državljanstvo bi bilo najbolje razumljeno, kot pogoj

sodelovanja pri upravljanju skupnosti in sposobnost učinkovitega javnega življenja. Šole morajo pripraviti učence na participacijo v demokratični, kompleksni in multikulturni družbi, kar lažje dosežejo z državljskega vidika usposobljenosti z družbenimi kompetencami (Zwaans idr. v Andersson in drugi 2011, 5). »Mogoče je kot učenje tega, da zemlja ni ravna ploskev. Tak premik v otrokovem napredku in izobrazbi [...] bi lahko omogočil, da se ljudje naučimo, kako živeti skupaj v miru in v skupno dobro« (Hamburg v Schrumpf in drugi 1997).

4.3.4 Mediacija z ali namesto vzgojnega ukrepa?

Prvo vprašanje, ki si ga zastavlja Cohen med odnosom vrstniške mediacije in discipline je: »Kateri konflikti so lahko medirani?« Zanima ga, kateri konflikti so primerni za mediacijo, kateri zahtevajo tradicionalne disciplinarne postopke in kateri kombinacijo obojega. Pomembno je poudariti, da je velika večina konfliktov učenec-učenec rezultat opravljanja, govoric, zmerjanja ipd. Taki problemi pa navadno ne zahtevajo disziplinske pozornosti (Cohen 2005).

»Šola za uspešno delovanje potrebuje tako pravno-administrativna določila kot vzgojne konceptualne rešitve, a morajo biti ta področja logično ločena« (Kroflič 2011, 234). Ker je šola tako skupnost kot institucionalna ustanova, kot pravi Kroflič (2009a), se v njej – kot odzivi na konflikte – pojavljajo tako redistributivni (formalni ukrepi) kot tudi restorativni (alternativni) mehanizmi reševanja sporov. Prvi ščitijo formalno zakonitost delovanja učencev in učiteljev ter šolo kot institucijo, drugi pa so namenjeni samostojnemu reševanju sporov (Kroflič 2011). »Ker tako na kazen kot na problem discipliniranja in omejevanja otroka gledam najprej s perspektive otrokovega doživljanja, zagovarjam trditev, da se v vzgoji za oblikovanje samostojne, kritične, odgovorne in etično občutljive osebnosti tem neprijetnim vzgojnim ukrepom ne moremo izogniti, niti jim ne smemo vnaprej odreči možnost pozitivnih pedagoških učinkov« (Kroflič 2003b, 9). »Mediacija in disciplinski ukrepi služijo dvema različnima ciljema. Mediacija v prvi vrsti služi učencem in njihovi vzgoji, medtem ko disciplinski pristop večinoma zastopa interese institucije. Zavedati se je treba, da šolska mediacija nikakor ni orodje za discipliniranje« (Prgić 2010, 107–109).

Prgić poudarja, da šolska in vrstniška mediacija vsekakor ne nasprotuje vzgojnim ukrepom, temveč jih dopolnjuje. Z vzgojnimi ukrepi skušajo šole rešiti predvsem kritične situacije, ki zahtevajo neposredno ukrepanje – npr. zloraba drog, hudo nasilje, orožje itd. Prav tako

ostajata kot možnost arbitraža¹² ali ukrepanje s pozicije avtoritete¹³, vendar le če mediacija ne uspe. Kroflič opozori, da ti pristopi niso preprosto zamenljivi, uspešna mediacija ne zaustavi izreka formalnega ukrepa, če tako narekujejo šolska pravila. »Seveda pa je v praksi mogoča tudi izjema, še posebej če se vsi prizadeti strinjajo, da bo mediacijsko posredovanje ustrezno nadomestilo za formalni ukrep« (Kroflič 2011, 26). Kot izpostavlja Kroflič, kar sem omenjala že v poglavju o alternativnih ukrepih, je temeljni pogoj za pozitivne pedagoške posledice alternativnih ukrepov predvsem aktivna vloga storilca in potencialne žrtve pri iskanju oblik poravnave. Če namreč povračilo vrednotimo kot blažjo obliko nadomestila za formalno kazen, pozitivna razlika alternativnega ukrepa zbledi, učenec pa tak ukrep ocenjuje kot učinkovit po merilih formalnih vzgojnih ukrepov (Kroflič 2011, 234).

Med obema strujama – disciplinskimi ukrepi in mediacijo – je potrebno polno sodelovanje, poudarja Prgić. Obstajajo tri možnosti, kako se kombinirata ali dopolnjujeta:

1. Napotilo na mediacijo po presodbi strokovnega delavca, da disciplinski ukrep ni potreben;
2. Najprej se učenca napoti na mediacijo, kasneje se presodi ali so potrebni tudi disciplinski ukrepi in kakšni;
3. Tu se šolski delavec najprej odloči za disciplinski ukrep, šele po prejeti kazni se učenec lahko udeleži mediacije (Cohen v Prgić 2010).

Na šolah, kjer je mediacija dobro vzpostavljena, je prvi korak vedno napotitev na mediacijo, razen če gre za hude kršitve. Druga možnost je lahko sporna z več vidikov. Večina strokovnjakov s tega področja daje prednost postopku, ko mediacija nima nobenega vpliva na odločanje ali učenec prejme tudi vzgojni ukrep. Takšen vpliv bi, kot pravijo, lahko imel negativne učinke na disciplinski sistem in omogočil učencem, da kršijo pravila brez ustreznih posledic. Skrbi jih tudi, da bi v takem primeru učenci sprejeli dogovor le zato, da bi se izognili kazni (Cohen 2005). Nekateri pa izpostavljajo tudi slabe strani enake kazni, z ali brez mediacije. To naj bi v učencih vzbudilo zmedo, odpor ali jezo. Po drugi strani pa lahko zaporedje deluje tudi motivacijsko, če je kazen po mediaciji manjša (Cohen v Prgić 2010).

¹² Arbitraža je proces, kjer tretja oseba prevzame nadzor in kontrolo nad procesom in izidom. Arbitri so znani kot sodniki brez halje, saj odločijo, kaj morata narediti sprti strani, da rešita konflikt (Iršič 2010, 14).

¹³ »Je bolj pogosta oblika posredovanja učiteljev, katere uporabo omejuje čas. Učinkovitost rzsodbe je odvisna od učiteljeve moči nad učenci in spoštovanja, ki ga imajo učenci do učiteljev. V postopku rzsodbe glede konflikta s strani učiteljev, lahko učitelji zagotovijo pravičen izid in v primeru kršitve pravil uporabijo primerne sankcije« (Iršič 2010, 8).

Ko bodo učenci zagotovo prejeli kazen za svoja dejanja, je tretja opcija najboljša. Ti učenci so spodbujeni, da se pogovorijo o konfliktu po tem, ko so bili kaznovani (Cohen 2005).

Mediacija ne more delovati kot vzgojni ukrep. Mediacija je preventivni vzgojno-izobraževalni program, ki omogoča, da se učenci naučijo konstruktivnega reševanja konfliktov v praksi, saj je to, kot poudarjajo številni avtorji, edini pravi način vzgajanja. Mediacija torej uči posameznika, na kakšen način se spopasti s konfliktom ter na ta način omogoča učenja socialno-komunikacijskih veščin ter osebne rasti in obenem otroke na ta način vzgaja. Posledica tega je zmanjšanje konfliktov, preprečevanje nastanka novih ter posledično zmanjšanje delikventnega vedenja in formalnih vzgojnih ukrepov. Mediacija se izvaja pri konfliktih in sporih, natančneje ko gre za odnos med dvema osebama. Ko pri konfliktu pride do kršenja šolskega reda, pa se strokovni delavec – glede na naravo prekrška in pedagoško vrednost kazni – lahko odloči še za druge ukrepe. Kadar gre za konflikte v šoli, je namreč vzgojni ukrep le kazen, ne nauči pa, kako se pravilno spopasti s spori, ki so stalnica vsakdanjega življenja vseh nas – tako otrok kot odraslih.

II EMPIRIČNI DEL

5 RAZISKOVALNI PROBLEM

S svojo magistrsko nalogo sem preverila, kako deluje vrstniška mediacija v dveh Slovenskih osnovnih šolah. Izbrani sta bili s predpogojem, da v obeh šolah izvajajo mediacijski program vsaj pet let ter imajo koordinatorja šolske in vrstniške mediacije. Gre za dve poglobljeni študiji primera, zato je pomemben kriterij tudi pristanek osnovnih šol na obsežno sodelovanje. »V »Priporočilih« (Priporočila o načinih oblikovanja in uresničevanja vzgojnega načrta osnovne šole« 2008) najdemo utemeljitev in opredelitev mediacije kot postopka, »v katerem se osebe, ki imajo problem ali konflikt, ob pomoči tretje osebe, posrednika oziroma mediatorja, pogovorijo in ugotovijo, kje so točke njihovega spora, izrazijo svoja mnenja, ideje, težave in čustva, izmenjajo stališča ter poskušajo najti rešitev, s katero bodo vsi zadovoljni. V mediaciji prevzamejo udeleženci odgovornost za rešitev nastalega konflikta. Mediacija pomaga pri vzpostavljanju odnosov medsebojnega zaupanja in spoštovanja« (Lesar in Rugelj 2012, 19).

Posebej sem se osredotočila na naslednje raziskovalne probleme: Ali mediacija v raziskanih osnovnih šolah poteka kot nadomestilo za vzgojne ukrepe? Ali mediacija pusti/ne pusti sledi

na komunikaciji in odnosih v šoli? Kakšen je vpliv procesa na vpletene v mediacijski postopek? Stanovitnost programa vrstniške mediacije v daljšem časovnem obdobju.

Dosedanje raziskave večinoma pričajo o pozitivnem učinku mediacijskih programov v osnovnih šolah, kot je na primer zmanjšanje nasilja, razvoj ugodne skupinske klime, konstruktivno obvladovanje konfliktov itd. (Lam in drugi v Prgić 2014). Kot pravi Kolan, naj bi bilo uvajanje šolske/vrstniške mediacije v šolah korak pred raziskavami, ti programi so namreč dokaj novi, poleg tega pa program nekako izzveni, če niso vanj vključeni vsi uporabniki (Kolan v Prgić 2014).

6 NAMEN IN CILJI RAZISKAVE

Namen metode fokusne skupine je: dobiti vpogled v razvoj mediacije na šoli, dojetje in razumevanje mediacije, zadovoljstvo s postopkom, vrednotenje učinkov itd. Poleg metode fokusne skupine sem izvedla še polstrukturiran poglobljen intervju s koordinatorjem šolske in vrstniške mediacije na obeh šolah, da bi dobila natančne podatke o tehniki in načinu izvajanja mediacije na OŠ. Cilj raziskave je bil pridobiti poglobljen uvid v izvajanje mediacije na teh dveh šolah. Pri tem me je posebej zanimalo, kako se mediacija umešča v vzgojno ukrepanje in delovanje na teh dveh šolah, pa tudi njene učinke v konkretnih primerih izvedbe postopka in morebitne širše učinke na komunikacijo in odnose na šolah.

7 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

1. Kako se mediacija umešča v vzgojno ukrepanje in delovanje na šoli?
2. Kako mediacijo percipirajo in ocenjujejo različni akterji? (učitelji mediatorji, učitelji, ki niso vključeni v izvajanje mediacije, vrstniški mediatorji, prejemniki mediacije in preostali učenci). Kakšen pomen in cilje ji pripisujejo ter kakšne učinke in uspeh ima po njihovem mnenju?
3. Kako/Ali mediacija spodbuja kakovostno komunikacijo in odnose v šoli?

8 METODOLOGIJA

8.1 Raziskovalna metoda in opis inštrumenta

Za preučevanje sem uporabila kvalitativno raziskovalno metodo fokusne skupine ter poglobljen polstrukturiran intervju¹⁴ s strokovnjakom – koordinatorjem mediacije na OŠ. »Metoda fokusnih skupin je ena od kvalitativnih metod za zbiranje, analizo in interpretacijo podatkov. Sodi torej med metode, pri katerih se uporabljajo nestandardizirane tehnike anketiranja ali opazovanja, ki niso zelo strukturirane – npr. skupinske diskusije ali poglobljeni individualni intervjuji. Izsledki tega tipa raziskovanja niso merljivi (vzeto dobesedno). Raziskovalci iščejo kvalitativne podatke za oblikovanje vtisa in ne za številčno ali merljivo definiranje trga ali določene skupine. Kvalitativne raziskave nam dajo odgovor kaj, kako in zakaj, ne pa koliko« (Klemenčič in Hlebec 2007, 7). Intervju pa je kvalitativna tehnika zbiranja podatkov s pogovorno komunikacijo. Gre za pogovor med dvema osebama, pri katerem ena oseba sprašuje, ena pa odgovarja. Vsak pogovorni položaj predpostavlja dialog, vendar intervjuja ne moremo enačiti z dialogom, ker je več kot to. Gre za obojestranski odnos med ljudmi (Sagadin, Holstein in Gubrium v Vogrinc 2008, 100). Kot sem omenila že zgoraj, sem mediacijo preučevala na dveh osnovnih šolah, na katerih izvajajo mediacijo vsaj pet let. Na vsaki od šol sem izvedla pet fokusnih skupin (skupina učiteljev mediatorjev, skupina učiteljev nemediatorjev, skupina vrstniških mediatorjev, skupina prejemnikov mediacije in skupina preostalih učencev neprejemnikov), vsega skupaj deset fokusnih skupin. Poleg tega sem izvedla še dva polstrukturirana intervjuja s koordinatorjema šolske in vrstniške mediacije z obeh šol. Sestavila sem vprašanja odprtega tipa, ki sem jih zastavila udeležnim v skupinskih pogovorih ali posamezniku v individualnem intervjuju. Spodbujala sem udeležene, da povedo svoje mnenje in videnja, vse skupaj pa sem snemala s snemalnikom.

8.2 Vzorec

Osnovna šola v Ljubljani, **šola A**

1. V fokusni skupini učenci neprejemniki sta sodelovali dve dekleti in trije fantje, vsi iz 8. razreda.

¹⁴ Pri polstrukturiranem intervjuju raziskovalec poleg splošne sestave intervjuja – v katerem postavi cilje, ki naj bi jih z intervjujem dosegel – vnaprej pripravi tudi nekaj bistvenih vprašanj, navadno odprtega tipa, ki jih postavi vsakemu vpraševancu, preostala vprašanja pa oblikuje sproti med potekom intervjuja (Sagadin in Drever v Vogrinc 2008, 109).

2. V fokusni skupini prejemniki mediacije je sodelovalo osem fantov, dva iz 5. razreda in šest iz 7. razreda.
3. V fokusni skupini vrstniški mediatorji je sodelovalo pet deklet iz 8. razreda.
4. V skupini učitelji mediatorji so sodelovale štiri ženske od 35. pa do 50. leta starosti.
5. V fokusni skupini učitelji nemediatorji so sodelovale štiri ženske in en moški, vsi starejši od 40. let.
6. Koordinator je moškega spola, star okrog petdeset let.

Osnovna šola izven Ljubljane, **šola B**

1. V fokusni skupini učenci neprejemniki je bilo udeleženih šest otrok, štiri dekleta in dva fanta, vsi iz 8. razreda.
2. V fokusni skupini prejemniki mediacije je bilo udeleženih pet fantov in pet deklet. Sedem otrok iz 3., eden iz 4. in dva iz 5. razreda.
3. V fokusni skupini vrstniških mediatorjev je bilo pet deklet in trije fantje, vsi iz 8. razreda.
4. V fokusni skupini učiteljev nemediatorjev je bilo udeleženih pet žensk od 30. pa do 45. leta starosti.
5. V fokusni skupini učitelji mediatorji pa je bilo pet žensk in eden moški, starosti od 35 pa do 50 let.
6. Koordinator je moškega spola, star okrog štirideset let.

Šola A

Na šoli A je v tem šolskem letu okrog 400 učencev, ki so razvrščeni v 18 oddelkov. Mediacijo izvajajo že več kot deset let, koliko let natančno nisem uspela izvedeti. Na šoli mediacijo koordinira koordinator mediacije, ki se je intenzivno izobraževal pod okriljem Concordie. Sam je pred približno desetletjem izobrazil nekaj šolski mediatorjev in postopek ponovil pet let nazaj. Ti šolski koordinatorji so bili deležni štirideset urnega izobraževanja, nekateri šolski mediatorji pa so se usposabljali skupaj z vrstniškimi mediatorji, ker drugih izobraževanj za učitelje mediatorje niso imeli. Koordinator vsako leto izvede izobraževanje za vrstniške mediatorje, ki prav tako prejmejo štirideset urno usposabljanje ter se udeležijo dvodnevne tabora, kjer vadijo igre vlog. To leto je na šoli aktivnih okrog sedem vrstniških mediatorjev. Koordinator pove, da se na šoli izvajajo tako formalne kot neformalne mediacije. Na tej šoli je

otroke, ki so bili vključeni v mojo raziskavo, izbral koordinator, učitelje nemediatorje in učitelje mediatorje pa mi je pomagal pridobiti šolski psiholog. Nihče od drugih šolskih mediatorjev ali vodstva šole ni bil udeležen pri organiziranju in načrtovanju moje raziskave.

Šola B

Šola obiskuje okrog 800 učenk in učencev. Pouk poteka v dveh stavbah v dopoldanskem času. Na eni lokaciji poteka pouk od 2. do 9. razreda (30 oddelkov; tu je potekala tudi moja raziskava), na drugi pa poteka pouk v prvem in en oddelek 2. razreda (4 oddelki). Na tej šoli mediacijo izvajajo več kot šest let. Pred več kot sedmimi leti so izobrazili pet šolskih mediatorjev, ki so prejeli več kot 200 ur izobraževanja pod okriljem Janija Prgiča (avtor dveh knjig o vrstniški mediaciji, ki ju navajam v literaturi). Tako se je izobrazil tudi šolski koordinator. Izobraževanje je trajalo več kot leto dni. Pred nekaj leti pa so izobrazili še tri šolske mediatorje na isti način. Koordinator vsako leto izobrazi vsaj 15 vrstniških mediatorjev, ki prejmejo 40 ur teoretičnih osnov, nato pa se proti koncu leta udeležijo dvodnevne tabora. Med letom imajo vrstniški mediatorji mesečna srečanja, kjer se pogovarjajo o morebitnih problemih in delijo mnenja, prav tako se jim pri tem pridruži eden od šolskih mediatorjev. Na koncu leta imajo tudi snemanja iger vlog. To leto pa izvajajo še nagradni izlet za najbolj vključene vrstniške mediatorje. Kot je povedal koordinator, so na začetku izobrazili veliko otrok, čeprav so vedeli, da vsi ne bodo izvajali mediacij, vendar se jim je zdelo, da bodo ti otroci na tak način veliko pridobili. Mediacijo dejansko izvaja okrog osem vrstniških mediatorjev. Z mediacijo se na predmetni stopnji ukvarja koordinator ter dva učitelja mediatorja, na razredni pa koordinator in pet učiteljev mediatorjev. Kot sem lahko opazila iz prve roke, je prav toliko kot koordinator, v mediacijski program vpletena vsaj še ena šolska mediatorka, ki mi je pomagala pridobiti učence, da so sodelovali v raziskavi. Veliko pa je k raziskavi prispevala tudi ravnateljica (tudi sama je učitelj mediator), ki je bila v stalnem kontaktu z mano, koordinatorjem in še nekaj šolskimi mediatorji. Na tej šoli izvajajo ogromno neformalnih mediacij, veliko pa je tudi formalnih, vrstniški mediatorji pa imajo tudi dežurstva na razredni stopnji, kjer pomagajo učencem razreševati konflikte.

8.3 Postopek zbiranja podatkov

Najprej sem poklicala na osnovne šole in jih povprašala, če izvajajo šolsko in vrstniško mediacijo ter koliko časa jo izvajajo. Povprašala sem po koordinatorjih in učiteljih mediatorjih. Vsega skupaj sem preklicala več kot deset šol, glede na omembe mediacije na

njihovih spletnih straneh ali omembo v kakšni izmed raziskav o mediaciji. Bila sem presenečena nad negativnim odzivom nekaterih. Na večini šol se zdi, da mediacija nekako zamira, da ne izobražujejo vrstniških mediatorjev, da mediacijo izvajajo le na razredni stopnji ali pa da so vse skupaj celo opustili. Pozitivno so se odzvali na petih šolah, od tega na dveh mediacijo izvajajo le dve do tri leta, na eni pa imajo mediacijo le na razredni stopnji. Zaradi tega sem se odločila, da raziščem, kako je z mediacijo na dveh osnovnih šolah, kjer mediacijo izvajajo več kot šest let. Na dveh osnovnih šolah – eni v Ljubljani in eni izven Ljubljane – sem izvedla metodo fokusnih skupin in polstrukturiranega intervjuja. Metodo fokusnih skupin sem izvedla z učenci neprejemniki, s prejemniki mediacije, z vrstniškimi mediatorji, učitelji mediatorji in učitelji nemediatorji. Nato pa sem izvedla še polstrukturiran intervju s koordinatorjema šolske in vrstniške mediacije. Vsega skupaj sem torej izvedla deset fokusnih skupin in dva polstrukturirana intervjuja. Na šoli A, je učence neprejemnike, vrstniške mediatorje in prejemnike mediacije izbral koordinator šolske in vrstniške mediacije, učitelji nemediatorji in učitelji mediatorji pa so se javili sami, potem ko sem jih za sodelovanje poprosila v zbornici šole. Na šoli B pa sem za učence neprejemnike, prejemnike mediacije in vrstniške mediatorje ravnateljici šole poslala dopis, ki so ga nekateri šolski mediatorji razdelili med učence, ti pa so (ali pa niso) podpisanega le-tem vrnil. Na podlagi podpisanih dopisov s strani staršev učencev, so nekateri učitelji mediatorji izbrali učence neprejemnike, prejemnike in vrstniške mediatorje, ki so bili takrat prisotni, da sem z njimi izvedla metodo fokusnih skupin. Skupini učiteljev nemediatorjev in učiteljev mediatorjev je glede na njihovo razpoložljivost izbrala ravnateljica, ki je tudi sama šolski mediator.

8.3.1 Intervjujska vodila

Izbrala sem bolj strukturiran pristop metode fokusne skupine, kjer prevladuje interes raziskovalcev, vprašanja so del načrta, veliko jih je in so specifična, diskusijo pa vodi moderator. Vprašanja, namenjena fokusnim skupinam, morajo biti predvsem preprosta in neposredna, oblikovana tako, da so dobro izgovorljiva in v pogovornem jeziku (Uhan 2009).

Učenci neprejemniki

Kako razumete pojem mediacije, kaj vam pomeni?

Ali pogosto slišite ta pojem na šoli?

Kakšen je po vašem mnenju namen mediacije na vaši šoli in kakšni so njeni cilji?

Ali mislite, da je to uspešna metoda za reševanje sporov na vaši šoli?

Kakšne učinke mediacije ste zaznali na vaši šoli?

Kako pogosto se mediacija izvaja na vaši šoli (vsaj mnenje)?

Prejemniki mediacije

Kaj je mediacija, kako razumete ta pojem?

Ste se sami odločili za sodelovanje v mediacijskem postopku ali vas je vključil kdo drug?

Kako ocenjujete (kakšen se vam je zdel) mediacijski postopek, v katerega ste bili vključeni?

Kako vam je bil postopek predstavljen?

Ste v mediaciji dobili boljši vpogled v spor in tudi dobili idejo, kako situacijo popraviti?

Kakšne učinke mediacije ste zaznali?

Ste bili zadovoljni z izidom mediacije?

Česa ste se (morebiti) od postopka naučili?

Kakšne so po vašem mnenju slabosti in prednosti mediacije?

Kako sedaj rešujete konflikte? Ali jih po izkušnji z mediacijo rešujete kako drugače?

Kakšen vpliv je imelo izvajanje metode na vašo komunikacijo in odnose? So se le-ti na kakršenkoli način spremenili?

Vrstniški mediatorji

Kaj je mediacija, kako razumete ta pojem?

Kakšen je postopek vrstniške mediacije na vaši šoli?

Lahko opišete faze mediacijskega postopka?

Kakšni so cilji mediacije na vaši šoli?

Kako pogosto se izvaja? Za vsak konflikt, manjše ali večje konflikte?

Kolikokrat ste vi sodelovali? Kako se vam je zdelo, ste bili zadovoljni s postopkom, rezultati?

Kaj so po vašem mnenju slabosti in kaj prednosti izvajanja mediacije na vaši šoli?

Kako ocenjujete in vrednotite mediacijski postopek na vaši šoli?

Kako so vas izobrazili za vrstniškega mediatorja? Motiv, da ste se odločili za to.

Česa ste se naučili kot vrstniški mediator?

Kako konflikte rešujete sedaj kot vrstniški mediator in kako ste je pred tem (je kakšna razlika)?

So se vaši odnosi in komunikacija na kakršenkoli način izboljšali?

Učitelji nemediatorji

Kaj je mediacija, kako razumete ta pojem?

Kaj veste o mediaciji na vaši šoli in njenih postopkih?

Kdo je usposobljen za izvajanje mediacije na šoli in kako?

Kakšen je pomen in kakšni so cilji mediacije na vaši šoli?

Kako vi vidite slabosti in prednosti mediacije na vaši šoli?

Kako ocenjujete to metodo?

V kakšnem obsegu se izvaja mediacija na tej šoli (za vsak konflikt, občasno itd.)?

Koliko se mediacija izvaja v primerjavi z drugimi alternativnimi ukrepi?

Kakšen vpliv ima mediacija na posameznikove odnose in komunikacijo?

Zakaj niste šli na usposabljanje za mediatorja?

Učitelji mediatorji

Kaj je mediacija, kako razumete ta pojem?

Kako ste se usposabljali? Se dodatno izobražujete, usposabljate, imate kake pogovore na to temo na šoli?

Kako dojemate pomen in cilje mediacije?

Katere slabosti in prednosti prepoznate pri izvajanju mediacijskega postopka na vaši šoli?

Kako ocenjujete mediacijo glede na učinke?

Ste zadovoljni z izvajanjem te metode na šoli?

V kakšnem obsegu se izvaja mediacija na tej šoli (za vsak konflikt, manjše itd.)?

Koliko se izvaja v primerjavi z drugimi alternativnimi ukrepi?

Kakšen vpliv ima mediacija na posameznikove odnose in komunikacijo?

Se je od uvedbe mediacije na šoli pa do danes mediacijski postopek na kakršenkoli način spremenil?

Intervju s koordinatorjem mediacije

Kako točno poteka mediacijski postopek?

Lahko naštejete in opišete faze mediacijskega postopka?

Kakšna je vloga mediatorja pri sporu?

Kako se učenec odloči za mediacijo, ga kdo spodbudi?

Kaj se zgodi, če učenec pri mediaciji ne želi sodelovati?

Ali je prejemnikoma mediacije vidno žal za storjeno dejanje ali sta prisotna samo zato, ker morata biti?

Kaj se zgodi po koncu mediacije?

Kaj pa se zgodi v primeru, če se prejemnika mediacije dogovorjenega ne držita?

Ali sta učenca v konfliktu po mediaciji ponavadi formalno kaznovana?

Kaj se prek tega postopka prejemnika mediacije lahko naučita?

Kakšen status, vlogo ima mediacija na šoli nasploh?

V kakšnem obsegu se izvaja mediacija na tej šoli?

Koliko se mediacija izvaja v primerjavi z drugimi alternativnimi ukrepi?

Se mediacija na tej šoli izvaja namesto formalnega kaznovanja?

Kdo vse je odgovoren za mediacijo na tej šoli? Kako so izobraženi učitelji mediatorji in kako vrstniški mediatorji?

Se je od uvedbe mediacije na šoli pa do danes mediacijski postopek na kakršenkoli način spremenil?

8.4 Postopek obdelave podatkov

Po snemanju je najboljše poskrbeti, da se posneto gradivo zapiše, kar sem tudi storila. Naredila sem dobesedni prepis fokusnih skupin in intervjujev, ki je na razpolago v Prilogah. Pri analizi prepisov, ki je najzahtevnejši način analize, potrebujemo čas za prepise, nato za njihovo urejanje, analizo zbranih podatkov, potem pa je čas za izdelavo poročila. Pri tem je treba poudariti, da se moramo kar najbolj ogniti subjektivni odbiri – kaj je pomembno in kaj ne, kaj je sprejemljivo in kaj ni, kaj je všečno in kaj ni ipd. Če za to ne poskrbimo, izničimo dosežke fokusnih skupin, saj bi svoja stališča lahko zapisali tudi brez njih. Ves čas imamo v mislih evalvacijska vprašanja, zaradi katerih smo se odločili pripraviti srečanje fokusne skupine – to je vodilo pri pregledovanju zbranih podatkov (Klemenčič in Hlebec, 2007). Končno poročilo organiziramo po vprašanjih ali temah; pri tem je prav, da se spomnimo, zakaj smo srečanje fokusnih skupin sploh načrtovali in izpeljali. Ko namreč pišemo poročilo o njih, potrebujemo neko usmeritev – kaj pomembnega o temi smo izvedeli. V poročilu poudarimo nove informacije, ki smo jih pridobili s fokusnimi skupinami. Količine izražamo v opisih in ne v številkah. Frekvenca komentarjev se pri fokusnih skupinah ne nanaša na število različnih ljudi, ki so neki komentar sestavili, temveč na to, kolikokrat se je komentar pojavil v fokusnih skupinah. Ne upoštevamo samo vsebine komentarja, temveč tudi to, koliko ljudi je o tem govorilo – torej mero razširjenosti teme in intenzivnost (Klemenčič in Hlebec 2007, 48). Nazadnje pa glede na povzetke izluščimo najpomembnejše ugotovitve, ki sem jih sama opisala v Razpravi.

9 POVZETKI FOKUSNIH SKUPIN IN INTERVJUJEV

Najprej naj izpostavim, da pri vsakem opisu določene fokusne skupine, povzamem najpomembnejše aspekte fokusnih skupin z obeh šol. V vsakem odstavku torej pojasnim pomembne trditve tako fokusne skupine učencev šole A kot tudi učencev šole B. Enako velja tudi za vse ostale fokusne skupine (učence neprejemnike, prejemnike mediacije, vrstniške mediatorje, učitelje nemediatorje in učitelje mediatorje) in intervjuja. Fokusne skupine si sledijo v smiselnem zaporedju, tako je fokusna skupina F1, skupina učiteljev mediatorjev s šole A, skupina F2 pa skupina učiteljev mediatorjev s šole B. Skupina F3 je skupina učiteljev nemediatorjev s šole A, skupina F4 pa skupina učiteljev nemediatorjev s šole B. Liha števila se nanašajo na šolo A, soda pa na šolo B.

9.1 Mediacija in njeni postopki

Na vprašanje – kaj je mediacija – obe skupini učiteljev nemediatorjev najbolj izpostavita, da gre za sporazumno reševanje sporov na miren način. Ena skupina doda še, da pomeni mediacija zadovoljstvo obeh strani v sporu (F3 šola A), druga skupina učiteljev pa omeni malo več stvari (F4 šola B) – da dva prisluhneta eden drugemu, da dva razrešujeta spor ob prisotnosti mediatorja, da dva najdeta skupno rešitev. Na šoli B pri postopkih povedo, da so tudi sami imeli seminarje na to temo, da pošiljajo učence na mediacijo če gre za spor. Vedo tudi, da vrstniški mediatorji hodijo po razredih in sprašujejo, če je kakšen spor za mediacijo in da so zelo angažirani. »Meni je všeč, ker je lahko vsak mediator, ne samo pridni, najboljši ...« (F4 šola B). V drugi skupini učiteljev nemediatorjev (šola A) pa povedo, da je na šoli nekaj učiteljev, na katere se lahko obrneš, če jih potrebuješ. Da učenci 7., 8. in 9. razreda izvajajo medvrstniško mediacijo, so usposobljeni za to. Polovica skupine pa tudi tu izpostavi dvome v postopek, da učencev ne pošiljajo radi na mediacijo, da se raje sami z njimi pogovorijo o problemih, da se starejši učenci iz vsega skupaj norčujejo in da je problem z učenci devetih razredov, ki bi jih moral mediirati učitelj. »Jaz ne vem, jaz z mediatorji nimam nekih izkušenj. Jaz se z otroki rada sama pogovorim, namesto, da bi jih nekam pošiljala. Zdaj ne vem, jaz nisem še nikoli nobenega nikamor poslala« (F3 šola A).

Skupina vrstniških mediatorjev s šole A razume pojem mediacije predvsem kot reševanje sporov med dvema osebama, poleg tega poudarijo, da mediator ne sme predlagati rešitev in je tam zato, da usmerja pogovor. Na tej šoli nimajo dežurstev na hodnikih ali v razredih na razredni stopnji, kot to izvajajo na šoli B. Pri postopku mediacije povedo, da se najprej

predstavijo, povejo kdo so in kaj je mediacija. Potem izpolnijo list ali pogodbo, vsakega od udeleženi v sporu vprašajo kaj je bilo in povesta svojo zgodbo. Sami nato ponovijo zgodbo udeleženca poslušata. Povprašujejo po čustvih in vpletena v spor morata odgovoriti, kako se počutita. Na koncu vpletena v spor samo še ponovita, kaj bi bilo najbolje storiti za izboljšanje stanja in sprejmeta nek predlog. Vse pa poteka anonimno. »Vsakega vprašamo, kaj je bilo in povesta zgodbo, tačas ga drugi poslušata, mi pa ponovimo« (F5 šola A). Na drugi šoli (šola B) pa mediacijo dojemajo kot proces, kjer mediator pomaga sprtima, gre za zaupen proces, kjer se na miren način rešuje spore. Omenijo tudi, da je mediacija iskren pogovor, kjer se najde rešitev. Povedo, da dežurajo na hodnikih, pogledajo v razred na razredni stopnji in imajo takoj naslednjo uro mediacijo, če se le da. Nato gredo najprej v mediacijsko sobo, ki je okrašena s plakati, izpolnijo list, najprej vpišejo imena, temo spora in pa rešitev. Te pogodbe se tudi arhivira. Začne se tako, da se predstavijo, povedo pravila, potem se predstavi zgodbi in ju povzame, sledi povpraševanje po čustvih in pa rešitev. »Vsak pove svojo zgodbo in že tam se začne prekinjati, včasih jih je težko prepričati, da najdejo rešitev in jim je treba pomagati, lahko z brainstormingom ali pa namignemo in napeljemo na rešitev, sploh pri tamalih« (F6 šola B).

Pri vprašanju – kaj je mediacija – prejemniki šole A večinoma navajajo, da gre za reševanje problemov in konfliktov, da s komer si skregan postaneš boljši prijatelj. Obenem pa izpostavijo, da mediacija ne deluje, da se problemi na ta način ne rešujejo. »Jaz mislim, da je to zapravljanje časa, ker imam zato, da sem se stepel razlog« (F7 šola A). Kot prejemniki večkrat izpostavljajo, se jim največji problem zdi neenakomernost krivde vpletenih v spor, kar izpostavljajo tudi pri tem vprašanju. Druga skupina prejemnikov s šole B – enako kot prejšnja – mediacijo razume kot postopek reševanja sporov, predvsem pa se naučiti, kako reševati konflikte. »Ko se dva ne razumeta gresta na mediacijo in se pogovorita o tem in sta lahko prijatelja« (F8 šola B). »Ko se dva skregata pa da eni pol to preprečijo. Kjer se rešuje spor, se naučiš, kako se pobotati« (F8 šola B). Medtem ko skupina F7 s šole A ne verjame, da se z mediacijo problemi zares rešujejo, pa skupina F8 s šole B pove, da se na ta način naučijo reševati konflikte.

Učenci neprejemniki šole A pod pojmom mediacija razumejo, da gre za reševanje sporov. »Reševanje problemov, če se dva skregata na miren način« (F9 šola A). Vsi prisotni se strinjajo s povedanim in se jim ne zdi potrebno česarkoli dodati. Skupina učencev druge šole pa je bolj zgovorna. Povedo, da gre za reševanje sporov, da po sporu postaneš prijatelj, da se lahko pogovoriš. Predvsem omenjajo pomoč tretje osebe, v primeru, da sam ne znaš rešiti

spora ali pa če si v stiski. »Tudi če si v neki stiski, da se obrneš po pomoč, mediatorja vprašaš za pomoč« (F10 šola B). »Če se kregaš in ne moreš rešiti enega problema, da ti en pomaga« (F10 šola B).

9.1.1 Se je od uvedbe mediacijski postopek na kakršenkoli način spremenil?

Koordinator šolske in vrstniške mediacije šole A najprej pove, da se postopek ni spremenil, da je tak kot je bil. Potem pa razmisli in pove, da je pošiljanja otrok na mediacijo s strani učiteljev več kot prej. »Ker se je to že malo usedlo, najprej sem pa jaz tiščal. Po treh letih so se šele začeli rezultati kazati, učitelji so videli, da jim vrstniki dosti časa pa dela odvzamejo in predlagajo« (F11 šola A). Posledica tega je lahko velika mera neprostovoljnih udeležb na mediaciji na šoli A. Drugi koordinator s šole B pa pove, da ves čas poizkušajo izboljševati program mediacije na njihovi šoli, da pa nekateri primeri nekako ne pridejo do njega ali učiteljev mediatorjev. Predvsem na predmetni stopnji, kjer je mediacij manj. Kot razloži, je na sestanku vprašal vrstniške mediatorje – zakaj je temu tako – in ti so povedali, da nekatere razredničarke ne pošiljajo na mediacijo, ker ji niso naklonjene. Učencem menda rečejo, naj se sami dogovorijo. »Izobrazit vse učitelje smo poizkušali, pa je bilo precej odpora, bilo je prostovoljno pa jih je le nekaj prišlo« (F12 šola B).

9.1.2 Kako se predstavi mediacijo prejemnikom mediacije?

Prejemniki mediacije na šoli B povedo, da mediatorji vedno razložijo, kaj mediacija je in kakšna so njena pravila. Mediacijo so jim predstavili, kot nek normalen pogovor, kjer se ne zgodi nič hudega, samo pogovarjajo se in povedo, zakaj so se skregali. »Najprej so mi povedali navodila, kako moraš sodelovati, pa da se ne smeš prekinjati pa se žaliti« (F8 šola B). »Da bomo tam rešili nek spor, da se pol pobotamo, da postanemo prijatelji« (F8 šola B). Tudi na drugi šoli povedo, da mediatorki predstavita mediacijo, preden se začne postopek. »Dve učenki sta prišli, ena je razložila, kaj to je, pa postopek – da je anonimno, pol smo se pogovarjali in pol smo podpisal in to je to« (F7 šola A). »Dve sta bili in sta spraševali, pol ko sva se opravičila, sta šli« (F7 šola A).

9.1.3 Na kakšen način se učenci odločijo za sodelovanje v mediacijskem postopku?

Polovica prejemnikov šole B je šla na mediacijo samih od sebe, polovico pa je napotila učiteljica. Pri tisti polovici, ki jo je na mediacijo napotila učiteljica, je le eden šel na mediacijo neprostovoljno, ostali so se strinjali s tem, da bodo medirani. »Enkrat naju je učiteljica, pol

sva šle pa same« (F8 šola B). Jst sem se sama odločila« (F8 šola B). »Naju je učiteljica prijavila« (F8 šola B). Prejemnike mediacije šole A je v celoti na mediacijo napotil koordinator mediacije, nad tem pa nihče ni bil preveč navdušen, niso želeli biti tam.

Koordinator šolske in vrstniške mediacije šole B razkrije, da se po navadi spodbudi učence za udeležbo na mediaciji, večinoma naj bi jih spodbudili učitelji. Pove, da tukaj prihaja do težav, ker nekateri učitelji niso naklonjeni mediaciji in ne spodbujajo učencev, da bi se je udeležili. Kot omeni, tudi vrstniški mediatorji hodijo po razredih, predvsem na razredni stopnji in povprašujejo po konfliktih, ki bi jih lahko razrešili z mediacijo. Na predmetni stopnji pa učitelji predlagajo ali pa se učenci za udeležbo odločijo sami. »Po navadi se spodbudi, se pa tudi sami, večinoma učitelji spodbudijo« (F12 šola B). Če pa učenec ne želi sodelovati na mediaciji, poizkusi sam mediator nekako spodbuditi učenca, kar velikokrat uspe. Če pa učenec še vedno noče na mediacijo, potem se tega postopka ne izvede, kot poudari koordinator šole B. Tudi koordinator šolske in vrstniške mediacije šole A pove, da predvsem učitelji predlagajo učence za mediacijo, v redkih primerih pa gredo sami. Predvsem šibkejši v sporu je menda takoj zainteresiran za mediacijo, ker drugače nima možnosti, kje drugje rešiti problema. Pri vprašanju kaj storijo, če učenec ne želi sodelovati na mediaciji pove, da ima mediator pravico prekiniti postopek. »Verjetno spodbujamo učitelji, predvsem učitelji predlagajo učence, včasih pa tudi sami, ampak večinoma učitelj predlaga dva za mediacijo« (F11 šola A).

9.2 Obseg izvajanja mediacije na šoli

Ko jih vprašam po njihovem občutku o obsegu izvajanja mediacije, mi v fokusni skupini učiteljev mediatorjev šole B povedo, da je neformalnih mediacij ogromno, formalnih pa naj bi bilo okrog štirideset to šolsko leto. V isti skupini povedo, da se mediacija izvaja za manjše konflikte, veliko pa je tudi takih, ko gre za ponavljajoče in pa večplastne konflikte. »Spori med učenci – nekdo nekemu ukrade radirko ali verbalno ali pa tudi fizično obračunajo« (F2 šola B). V drugi skupini učiteljev mediatorjev s šole A pa, da gre predvsem za dolgoročne ali ponavljajoče se konflikte. »Jst mislim, da na nižji stopnji druga triada za probleme, ki so dolgoročni ali pa za ponavljajoče med istimi otroki« (F1 šola A). Opazim razliko v obsegu izvajanja mediacije med šolama. Skupina učiteljev mediatorjev s šole B pove, da se mediacija na njihovi šoli izvaja tako za manjše kot za večje konflikte, medtem ko se na drugi šoli izvaja predvsem za večje in ponavljajoče se konflikte.

Skupina učiteljev nemediatorjev s šole A pove, da se mediacija večinoma izvaja pri resnih in ponavljajočih se konfliktih ali pa če gre še za druge ukrepe, potem hitreje pride do mediacije, pravijo. Pri vprašanju – kolikokrat mesečno se mediacija izvaja, dve udeleženci povesta, da v letošnjem letu v njunem razredu po enkrat. Ostali me po odgovor pošljejo h koordinatorju. »Za večji pretep ali pa spor je, ni za vsako stvar« (F3 šola A). Tudi druga skupina učiteljev nemediatorjev pove, da o tem nimajo informacij in naj se obrnem na učitelje mediatorje (skupina F4 šola B).

Vrstniške mediatorke s šole A povedo, da že dolgo niso izvajale mediacije. Vse so mediacijo vodile le enkrat do dvakrat. Po navadi se več medira mlajše, ker je starejšim mediacija 'bedna', obenem pa po njihovem mnenju ne bi bilo ustrezno medirati učencev, ki jih poznajo. Tu dodajajo še, da je več vzgojnih ukrepov, ker ukrep lahko dobiš tudi neprostoovoljno, tudi če ne soglašas z njim. »Na začetku smo imeli ful, dva tedna je šel vsak enkrat ali pa dvakrat, zdej pa že ene dva meseca ni blo« (F5 šola A). Vrstniške mediatorke s šole B pa povedo, da se mediacija na njihovi šoli izvaja precej pogosto, vendar predvsem na razredni stopnji. »Letos jih je bilo ful, lansko leto malo manj, tako da odvisno« (F6 šola B). »Dvakrat do trikrat na mesec je formalna mediacija« (F6 šola B). »Dost pogosto, včasih sta bili ene dve mediaciji na mesec, zdaj ko smo začeli po razredih gledat, pa ena na teden« (F6 šola B). Opazimo ogromno razliko v obsegu izvajanja mediacije na šolah. Na šoli A se zadnje čase skoraj ne izvaja, na šoli B pa približno enkrat tedensko.

Skupina učencev neprejemnikov šole A trdi, da se mediacije ne omenja veliko, da malokrat slišijo zanjo. In sicer takrat, ko se učitelji pogovarjajo o tem ali pa takrat, ko pridejo učitelji po učence. »Ko pridejo učitelji iskat učence, da morajo iti na mediacijo, slišimo, družga ne smejo povedat« (F9 šola A). Menijo, da se mediacija izvaja dvakrat na mesec. Učenci neprejemniki šole B pa nasprotno celo zelo velikokrat slišijo za pojem mediacije, enkrat ali dvakrat na dan. Od sošolcev, ki so mediatorji, od učiteljic, po zvočniku so obvestila na to temo in pa od razredničark, ki predlagajo dva za na mediacijo. »Od razredničarke, ki predlaga, da gresta dva na mediacijo« (F10 šola B).

Koordinator šolske in vrstniške mediacije s šole A pove, da so imeli dva meseca nazaj okrog pet do šest mediacij, sedaj pa že nekaj časa mediacij niso izvajali. »Imeli smo jih pet, šest dva meseca nazaj, sedaj pa nič, v valovih prihaja, mogoče je odvisno od lune« (F11 šola A). Pravi, da poizkušajo vse konflikte, ki jih opazijo rešiti z mediacijo. Omeni piramido reševanja sporov, pri kateri so spodnji del rešeni konflikti med učenci, v sredini so konflikti, ki jih

rešujejo z mediacijo in pa zgornji del, kjer strokovni delavci rešujejo konflikte. »Če pa ne gre, da se nadaljuje, dva ki se ne moreta videt, gremo, pa malo predlagamo mediacijo« (F11 šola A). Na drugi šoli občutno več konfliktov rešujejo z mediacijo, saj kot pove koordinator, jih imajo vsak mesec od štiri pa do pet. Neformalnih pa je ogromno, pravi. Prepričan je, da se za večje konflikte uporabi mediacijo, če učenca privolita, za manjše pa kakor kdaj. »Formalna je na pamet recimo štiri do pet na mesec« (F12 šola B).

9.3 Izobraževanje vključenih v mediacijski program

Na šoli B je imel celoletno ali celo dvoletno izobraževanje za učitelje mediatorje Jani Prgić, in sicer med konci tedna, kot povedo učitelji mediatorji šole B. Eden omeni, da je bilo tega izobraževanja zagotovo več kot dvesto ur. Učitelji mediatorji izvajajo sestanke, srečanja in izobraževanja vrstniških mediatorjev. Pravijo, da se vrstniški mediatorji sami javijo, potem ko se jih povabi. Povabijo pa učence iz 6., 7. in 8. razreda. Kot pravijo, pa so tudi namerno v izobraževanje vpeljali učence s težavami, ker so predvidevali, da bo to za njih osebno zelo pozitivno, čeprav morda ne bodo mediatorji. »Smo tudi namerno potegnili not učence, ki imajo čustveno vedenjske težave, ni ravno fajn da manjka, a smo ga vseeno not potegnili, ker smo smatrali, da so za njega te veščine, ki jih osvoji večji plus, čeprav ne bo mediator mogoče« (F2 šola B). Na šoli A pa učitelji mediatorji povedo, da so imeli štirideset ur izobraževanja, ki ga je vodil šolski koordinator mediacije pod okriljem Concordie in pa tabor na morju (dva dni). Pri pogovoru se ne morejo zediniti o tem, kdaj je bila katera od mediatork na izobraževanju, ker so imeli dve različni izobraževanji – eno je bilo pet let nazaj, drugo pa deset let nazaj. Ena izmed njih pa se je izobraževala skupaj z vrstniškimi mediatorji. »Ti se lahko zdej po novem usposabljaš skupaj z otroci na taborih« (F1 šola A).

Vrstniški mediatorji šole B razkrijejo, da so imeli štirikrat po štiri ure delavnic in pa dvodnevni tabor, kjer jih izobrazijo za mediatorje. Tabora se udeležijo vsako leto. Med letom pa imajo tudi vaje in snemanje iger vlog. Povedo, da se lahko za mediatorja začneš izobraževati v šestem ali sedmem razredu, to leto imajo pa še najbolj pridni vrstniški mediatorji nagradno ekskurzijo. Udeležujejo se tudi sestankov med letom, in sicer enkrat na mesec, da utrjujejo znanje in delijo svoje izkušnje. Na šoli A pa so vrstniški mediatorji na začetku šolskega leta vsak ponedeljek po dve uri govorili o mediaciji, gledali filme, igrali igre vlog, zaigrali čustva. Teh ponedeljkov je bilo vsega skupaj za štirideset ur. Poleg tega so šli še na dvodnevni izlet, kjer so se do konca izobrazili. »En ponedeljek smo čustva predelali pa

igrice smo se šli, eden je zgodbice govoril, drugi so zgodbo nadaljevali, zaigrali čustva« (F5 šola A). Med letom pa dodatnih izobraževanj, delavnic ali srečanj nimajo.

Koordinator s šole B pove, da so na njihovi šoli za mediacijo odgovorni učitelji mediatorji in pa tudi ravnateljica šole, ki je v timu mediatorjev. Pove, da izobražujejo otroke mediatorje, gredo na tabore, imajo delavnice in srečanja tudi med letom. Izpostavi, da imajo vse to zapisano v računalniških dnevnikih (koliko srečanj in dežurstev so imeli). Nekaj najbolj zagnanih vrstniških mediatorjev bo letos šlo tudi na nagradni izlet, kar izvajajo prvič. Učitelji mediatorji pa so imeli skoraj dvoletno izobraževanje, ki je obsegalo več kot dvesto ur. Vseh učiteljev mediatorjev je na šoli osem, ki so bili prisotni na več kot enoletnem izobraževanju. »Veliko je bilo tega, tudi vodstvo šole je vpeto zelo, ravnateljica je bila na izobraževanju« (F12 šola B). Koordinator šole A pa pove, da so za mediacijo odgovorni vsi, ki prepoznajo konflikt. Mediacijo izvaja tim učiteljev, ki je imel štirideset urno izobraževanje, koordiniral pa ga je on sam. »Mi predlagajo mediacijo ja, pa vidim – to je za vrstnike, tole pa za učitelje« (F11 šola A). Vsi učitelji so šli skozi štirideset urno izobraževanje, ki ga je izvedel sam, nekatere učitelje pa je priključil k izobraževanju za vrstniške mediatorje. Kakršnihkoli drugih izobraževanj med letom ne omeni.

9.3.1 Zakaj se niste odločili za usposabljanje za mediatorja?

Pri vprašanju – zakaj se niso odločili za usposabljanje za šolskega mediatorja – učitelji nemediatorji šole A povedo, da so že malo starejši in so dali prednost mlajšim generacijam. Omenjajo tudi prezaposlenost in pa da se ne čutijo sposobni, nimajo komunikacijskih sposobnosti itd. »Jaz se ne spomnim, ker je bilo to že nekaj časa nazaj, ampak nisem se preveč počutila tako, da bi pametovala« (F3 šola A). Skupina učiteljev nemediatorjev na šoli B pa povsem drugače pove, da so si na izobraževanje celo želeli, pa za njihovo usposabljanje ni bilo dovolj finančnih sredstev. »Bila je določena številka, koliko jih lahko gre, nismo mogli vsi iti, je bilo zelo drago« (F4 šola B). Le ena udeleženka omeni, da ima drugačne prioritete in malo časa.

Učenci neprejemniki šole A večinoma odgovarjajo, da niso postali vrstniški mediatorji, ker nimajo časa, jih to ne zanima, niso takšen tip osebnosti. Nekateri pa zato, ker menijo, da se stvari s pogovorom ne da rešiti. »Smo bolj na izi, nismo za to, oni so bolj taki, da bi reševali, mi pa nismo za to« (F9 šola A). Skupina učencev neprejemnikov šole B pa pri tem vprašanju najbolj poudarja pomanjkanje časa zaradi vseh obšolskih dejavnosti.

9.4 Zadovoljstvo z izvajanjem mediacije in izidi

Vsi učitelji mediatorji šole A se strinjajo s tem, da v zadnjem času niso zadovoljni z izvajanjem mediacije. Pravijo, da so včasih izvajali več mediacij, tudi učitelji. Sedaj pa gre večinoma za vrstniško mediacijo. Izvajanje mediacije je bilo v preteklosti tudi bolj sprotno po njihovem mnenju. »Zdi se mi, da je tega manj, da smo izgubili zagon, čas je postal problem, učiteljem ni všeč, da bi otroke jemali od pouka ...« (F1 šola A). Udeleženkam se zdi, da učenci niso zainteresirani, da bi reševati konflikte na tak način. Poleg tega menijo, da bi morala biti mediacija izvajana bolj sprotno, takoj ko nek problem izbruhne, kar med poukom. »Jaz sem hotela po pouku dobit štiri učence, pa sem rabila dva tedna in potem sta se sama zmenila« (F1 šola A). Tudi druga skupina učiteljev mediatorjev s šole B izpostavi problem enotnega termina, ko bi vsi imeli čas biti udeleženi pri postopku mediacije in pri izobraževanjih ter problem neresnosti in neodgovornosti nekaterih učencev. Učinke zaznajo in izrazijo zadovoljstvo z izvajanjem mediacije, saj učence pridobivajo precej z lahkoto. A kot pravijo, je lahko vedno še boljše (skupina F2 šola B). Medtem ko skupina F1 odkrito izraža nezadovoljstvo z izvajanjem mediacije na njihovi šoli, pa druga skupina izrazi zadovoljstvo.

Skupina vrstniških mediatorjev šole B mi pove, da je vsak izmed njih od petkrat pa do desetkrat v tem šolskem letu vodil mediacijo (od tega jih je sedem aktivnih vrstniških mediatorjev). Najprej povedo, da je vse odvisno od tega, koga imaš na mediaciji, lahko so prejemniki tam za zabavo ali pa so pripravljeni kaj rešiti. Večina je s to metodo zadovoljna in jim je delo všeč. Zadovoljni so tudi z izidom mediacije. »Večinoma se reši, drugače pa imamo malo več mediacij, še več mediacij zapored« (F6 šola B). »Da se ne bi razrešilo pa ne, samo ena je bila taka, ko sta se vsak dan na novo skregali zaradi nečesa« (F6 šola B). »Postopek je utemeljen in preizkušen in zelo v redu, mogoče bi kakšno malenkost spremenil, da bi pri rešitvi lahko nekako, če sta res tak primer, da ne moreta, da jima bi lahko predlagal rešitev, ker če dolgo traja postanejo nemirni« (F6 šola B). Vse vrstniške mediatorke šole A pa mi povedo, da so v letošnjem letu imele vsaka po le eno mediacijo. Razkrijejo mi primere mediacij, katerih rešitev je ignoriranje učencev v sporu. Povedo, da so s postopki zadovoljne, da imaš dober občutek, če nekomu pomagaš, da pa so eni primeri težki. »Velikokrat je tako, da eden želi sodelovati, eden pa ne. Jaz sem tudi enkrat imela, samo obadva sta se hotela čim prej rešiti in nista hotela biti tam, hitro sta se zmenila, da se bosta samo ignorirala« (F5 šola A). »Sem bila zadovoljna s postopkom, mi je bilo v redu, sta tudi nek predlog dala, da se bosta ignorirala, da se ne bosta vtikala eden v drugega« (F5 šola A).

Večina prejemnikov s šole A ni bila zadovoljna ne s postopkom mediacije, ne z izidom. Pravijo, da so se morali opravičiti, čeprav se niso hoteli, poleg tega so se ignorirali. »Saj mediacija bi mogla bi tako, da če ti hočeš, ne pa če ti uni rečejo« (F7 šola A). Le eden od prejemnikov s te šole pove, da se je pobotal po mediaciji. Prejemniki mediacije šole B pa izrazijo večje zadovoljstvo s postopkom mediacije, v katerega so bili vključeni. Povedo, da so zadovoljni, ker so rešili spor in se ne prepirajo več toliko. »Da se ni treba kregat zaradi bednih stvari« (F8 šola B). Razberemo lahko, da tudi prejemniki mediacije ene šole izražajo nezadovoljstvo zaradi neprostopvoljnosti udeležbe na mediaciji, medtem ko so prejemniki druge šole (skupina F8) dokaj zadovoljni.

9.5 Vloga in status mediacije na šoli

Pri vprašanju – kakšen status in vlogo ima mediacija na njihovi šoli (šola B) – mi koordinator pove, da je slika zelo črno-bela. Na začetku so se namreč srečali z odporom učiteljev, potem ko so za vrstniške mediatorje izobrazili tudi učence z vedenjsko-čustvenimi težavami. Učitelji se niso strinjali s tem, da bi učenec, ki ima vzgojne ukrepe, dobil možnost izobrazbe za mediatorja. Pove, da je veliko učiteljev na njihovi šoli še vedno proti mediaciji, to so predvsem učitelji s predmetne stopnje. Takoj pa tudi doda, da nekateri učitelji vidijo uspehe in ga prosijo za pomoč. Koordinator pove, da je trenutno stanje na šoli daleč od tega, kakršno je bilo včasih. Na tej šoli poučuje dvanajst let in pravi, da zadnja tri leta opazi večji mir kot kdajkoli prej. Po njegovem mnenju je za to zaslužen tudi program mediacije, ki ga izvajajo zadnjih šest let. »Sem tukaj dvanajst let in tri leta je najbolj mir, kar jst vem in mislim, da je tudi zaradi mediacije tako« (F12 šola B). »Statistiko vodimo in poročila oddamo, tako da jaz mislim, da je bolje« (F12 šola B). Pove še, da ima mediacija med učenci po njegovem mnenju dober status, ker vidijo učinke. Pravi, da ga nekateri učenci gledajo kot boga, ga spoštujejo, ker ni nobene kazni na mediaciji, gre le za pogovor. Drugi koordinator s šole A, pa pri vlogi in statusu mediacije na njihovi šoli pove, da ima mediacija močno vlogo, ker je zapisana v vzgojnem načrtu, tudi na jutranjih sestankih, ki jih imajo učitelji naj bi se le-ti pogovarjali o tem, koga medirati. »Kar močno vzgojno orodje, letos smo jih imeli že ogromno, ni se vedno izšlo, tudi dogovor ni bil tak, kot smo pričakovali, ampak spravili smo pa jih v proces, pol je pa šlo. Sej so zavijali z očmi, ampak tuki so bili in se pogovarjali« (F11 šola A). Po njegovem mnenju je vloga mediacije reševanje sporov in vzgoja, tudi neformalno gre za močno zadevo, če učenci uvidijo, da so zmožni sami konflikte reševati. »Vzgaja vse tisto, kar so drugi zamudili, niso dali dovolj poudarka« (F11 šola A). Oba koordinatorja pripisujeta pomembno vlogo mediaciji na šoli, prvi koordinator tudi status mediacije pri učencih označuje kot

pomemben, drugi pa posredno pove, da učenci tega postopka ne dojemajo kot koristnega, saj zavijajo z očmi med mediacijo.

9.6 Pomen in cilji mediacije

V fokusni skupini učiteljev mediatorjev (F1 s šole A) se precej vidi deljenost mnenj. Dva subjekta verjameta v uspešnost mediacije, medtem ko druga dva izpostavljata vprašljivost uspešnosti le-te. Vsi poudarjajo, da namen (pogovor in izpostavljanje čustev) je dober, da pa v praksi ne deluje tako dobro. Obenem poudarjajo pomembnost pogovora med otroci ter zmožnosti začutiti eden drugega, a takoj dodajo, da je dejanska uspešnost zaradi različnih faktorjev vprašljiva. Omenijo, da se otroci pri tej starosti (pri tem niso opredelili točno za katero starostno skupino gre, ampak za otroke na splošno) ne zavedajo pomena mediacije, ne želijo rešiti spora in jih je siliti v razreševanje nekega spora nesmiselno. Medtem ko dva subjekta izpostavljata pomembnost pogovora, druga dva dodajta, da obstajajo še druge tehnike reševanja konfliktov. Predvsem pa vsi poudarjajo, da se otroci držijo nečesa le v primeru grožnje s kaznijo tj. formalnim vzgojnim ukrepom. »Na žalost vsaka stvar deluje pri otrocih če je kazen, samoiniciativno ni nič« (F1 šola A). »Pozna se predvsem pri tistih, ki vedo, da če se ne bosta držala tega kar so se zmenili, sledi ukrep« (F1 šola A). Iz povedanega se vidi, da udeleženci ne verjamejo, da je sporazumno reševanje konfliktov z mediacijo učinkovito, prej svoje upe polagajo v formalne vzgojne ukrepe. Na šoli B pa učitelji mediatorji pri pomenu mediacije izpostavijo predvsem to, da se otrok nauči, kako sam pride do rešitve problema. Skoraj vsi vpleteni poudarjajo pomembnost samostojnosti reševanja konfliktov s pogovorom, ki se je učenci naučijo z mediacijo. »Pomen in cilj je skupen, soočiti učence oziroma jih naučiti, da sami prepoznajo, začutijo in se soočijo s konfliktom ter ga rešijo, če pa ne znajo pa prosijo nekoga za pomoč« (F2 šola B). Ta skupina prepozna pravi pomen mediacije, ki je učenje sporazumnega reševanja konfliktov.

V fokusni skupini učitelji nemediatorji na šoli A pri pomenih in ciljih izpostavljajo spoznanje otrok, da se z agresijo nič ne reši, da otroci sami pridejo do rešitve, sprejemanje svoje krivde, sposobnost poslušanja in sprejemanje mnenj drugih. Čeprav ti učitelji niso bili izobraženi za mediatorje, kar dobro razumejo pomen in cilje mediacije. Predvsem omenjajo socialne veščine, ki se jih otroci naučijo preko mediacije. »Pa da poizkušajo sami priti do rešitve, prelaga se odgovornost, vedno je nekdo drug kriv. Če sprejmeš, da si kriv, se lahko spremeniš« (F3 šola A). V fokusni skupini učiteljev nemediatorjev šole B pri pomenu mediacije izpostavljajo predvsem sproten, miren način reševanja sporov, da spori ne trajajo

več let, da se že sedaj otroci srečajo s tem, kar bodo rabili tudi naprej v življenju. V tej skupini izpostavljajo predvsem praktičen aspekt mediacije, da je čim manj sporov, da se jih mirno rešuje ter da se spori ne vlečejo v nedogled. »Reševanje z vrstniki pa v kakšnih primerih bolj zaleže, kot pa z odraslimi, da se na drugačen način pomenijo« (F4). Pri ciljih pa tako kot učitelji druge šole izpostavljajo socialne veščine in pa samoevalvacijo ter odsotnost sojenja.

Vrstniški mediatorji na šoli A pri ciljih izpostavljajo ustavitev in razčiščenje spora, da se udeleženca ne bi prepirala med seboj, ni pa nujno, da sta prijatelja še naprej, lahko se tudi ignorirata po njihovem mnenju. Pomembno je to, da vpletena v spor vesta, za kaj je šlo. Mediacijo lahko predlagajo drugi, nihče pa učenca ne more siliti, da spor rešujeta na mediaciji. »Na začetku ju vprašamo, če si želita biti tukaj« (F5). Zanimivo je, da obenem isti vrstniški mediatorji povedo, da so prejemniki na mediaciji velikokrat neprostovoljno. Na šoli B pa skupina vrstniških mediatorjev pri ciljih izpostavlja predvsem čim manj skreganih in čim manj preprirov. Polovica udeleženih poudarja tudi globlje učinke, in sicer da medianti dojamejo, da spor ni rešitev, da nasilje ni rešitev, da se razvijejo. Eden pa izpostavi zaplete, ki nastanejo, če mladi mediacije ne jemljejo resno. »Reševanje sporov in pa kritične učence malo spodbudit, da nima smisla, da naj si najdejo prijatelje. Tudi kakšen globlji učinek ima na mediante, da dojamejo, da spor ni rešitev, da nasilje ni rešitev, mu pomagaš odraščat, da se razvijejo« (F6).

Učenci neprejemniki šole B povedo, da ima mediacija dober namen, in sicer reševanje sporov. Kot cilje pa omenjajo to, da dva ki sta v sporu lahko naprej normalno delujeta na isti šoli, da se ne kregata in pretepata ves čas. Cilji pa so še boljši odnosi med posamezniki in da bi se bolje razumeli med seboj. »Reševanje sporov, da se pol boljše razumeta dva je cilj« (F10). Pri namenu pa učenci neprejemniki šole A izpostavijo pobotanje dveh, ki sta v sporu, pri ciljih pa povedo več stvari. Cilj naj bi bil zmanjšanje kreganja v šoli, reševanje sporov v miru s pogovorom. Dodajo pa, da je rešitev spora odvisna od osebnosti vpletenih. »Na šoli je veliko različnih ljudi in eni so bolj umirjeni, eni pa hitro reagirajo in po moje, da če boš tiste, ki so bolj umirjeni, se bodo držali tega, bolj eksplozivni bodo pa nadaljevali s tem« (F9). Učenci obeh šol prepoznajo kratkoročne učinke mediacije, pomen je v njihovih očeh precej površinski, ne prepoznajo pa globljega pomena, kot sem to opazila pri nekaterih vrstniških mediatorjih.

9.7 Slabosti pri mediaciji

Učitelji mediatorji s šole B izpostavljajo problem tega, da veliko konfliktov ne pride do njih. Učenci sami (predvsem na predmetni stopnji) ne gredo do učitelja, da bi prosili za udeležbo na mediaciji, večinoma učence predmetne stopnje na mediacijo pošljejo učitelji. Poudarjajo, da je od učiteljev odvisno ali pošljejo učenca na mediacijo ali ne, se pravi poznavanje mediacije s strani učitelja ter ali ji je naklonjen ali ne. Čeprav bi to lahko bil znak potencialnega retributivnega načina izvajanja mediacije (pošiljanje na mediacijo), pa menim, da je tu problem pri nekaterih učiteljih, ki ne soglašajo s postopkom mediacije in ne želijo, da bi otroci na tak način reševali konflikte. Včasih namreč otrok sam nima dovolj poguma ali pa ni seznanjen dovolj z mediacijo, da bi se odločil, da je le-ta zanj lahko koristna. Kot velik problem izpostavljajo tudi logistično in časovno omejitve. »Mi imamo tako različno, učenci imajo različno in se zelo težko dobimo vsi skupaj« (F2 šola B). Povejo še, da je na razredni stopnji lažje, ker je v razredu vedno ena učiteljica, ki lažje prilagodi pouk, poleg tega pa so otroci v podaljšanem bivanju. Tudi na šoli A fokusna skupina učiteljev mediatorjev poudarja logistične in časovne omejitve. »Čas je največji problem, kdaj dobiti otroka pa mediatorja, da bo za vse vred« (F1 šola A). Polovica udeleženih izpostavi še problem neprostopljivosti udeležbe na mediaciji. Druga polovica pa se s tem ne strinja, češ da otroka nihče ne sili saj je mediacija prostovoljna. »Malo se otroka sili v to« (F1 šola A). »Jaz ga nikoli nisem silila« (F1 šola A). Ena izmed udeleženk pove, da učitelj pride in reče, vidva bosta šla na mediacijo in rešila problem. »To je zame siljenje« (F1 šola A). Druga udeleženka odgovarja, da bi naj bil predpogoj za mediacijo prostovoljnost udeležbe. Najbolj pereči so očitno časovno-logistični problemi na obeh šolah, neprostopljivost mediacije na šoli A ter način, kako pridobiti več učencev predmetne stopnje, da se udeležijo mediacije na šoli B.

Fokusna skupina učiteljev nemediatorjev na šoli B pri slabostih izpostavlja časovni zamik od pojavitve spora pa do postopka mediacije. Povedo, da je treba velikokrat z mediacijo počakati, vsaj na predmetni stopnji. Drugi dve udeleženci omenita še eno slabost, in sicer da je učencem na mediaciji večkrat vseeno za rešitev spora in zadeve ne jemljejo resno. Mediacija kot pravijo ni za vsakogar. »Malo je kako tisti, ki je v sporu to jemlje, jaz poznam nekoga, ki tega ne jemlje resno, mu je čisto vseeno, je bil že večkrat, pa se je prismejal nazaj« (F4 šola B). Druga skupina učiteljev nemediatorjev s šole A pri slabostih omenja veliko stvari. Da mediator učitelj ne sme učiti otrok in da takega učitelja težko najdejo. Zanimivo je, da eden od učiteljev pove, da je mediacija v določenih primerih obvezna, saj mora pri določenih ukrepih otrok mora iti, tudi če se ne strinja s tem, kar je znak, da se mediacija izvaja

na retributiven način. »Če je ukrep rečemo pogosto, da dva morata iti na mediacijo, je pa uspešnost odvisna od tega, koliko kdo hoče iti, koliko kdo pristopa prostovoljno ... « (F3). V tem primeru je spregledano eno temeljnih načel mediacije in sicer prostovoljnost udeležbe v postopku. Povedo še, da je za nekatere spore mediacija preblaga oblika reševanja sporov, ker je predvsem starejši učenci ne jemljejo resno. Pri slabostih pa izpostavijo še starše, ki se včasih ne strinjajo z izvedbo mediacije in pa časovni zamik med nastankom spora ter izvedbo mediacije. F3 skupina učiteljev nemediatorjev s šole A prepozna občutno več slabosti mediacije, kot F4 skupina učiteljev nemediatorjev s šole B.

Pri slabostih vrstniški mediatorji s šole B izpostavljajo, da je preveč pravil v mediacijskem postopku in jih moraš vedno ponavljati prejemnikom mediacije. Večkrat se zgodi tudi, da si prejemniki mediacije problem samo izmislijo, da bi manjkali pri pouku. Kot slabost izpostavljajo tudi neresnost mediantov ter starostno pogojenost, da starejši učenci (učenci zadnje triade) nočejo govoriti o svojih problemih, hočejo rešiti probleme sami, brez pomoči. »Starejših nimamo sami, ob prisotnosti učiteljev. Samo ne smeš biti toliko sproščen, potem je malo drugače, ne smeš se malo pozabavati« (F6 šola B). Na šoli A pa vrstniški mediatorji kot slabosti izpostavljajo predvsem neprostovoljnost udeležbe na mediaciji, da vsi prejemniki mediacije ne želijo sodelovati, nekaterim naj bi se namreč zdelo vse skupaj brezveze. Omenijo še, da je težko biti nepristranski kot mediator in pa tudi to, da mediator preveč sprašuje, ne sme povedati kaj si zares misli v zvezi s sporom. »Ne moreš povedat svojega mnenja, ker samo zastavljaš vprašanja, lahko bi mu sam rekel, da naj sodeluje, to je čist logično« (F5 šola A). Včasih bi po njihovem mnenju mediator moral biti bolj direkten. »Križa je, če ti gre kdo na živce, ker mu ne moreš nič povedati, samo sej potem lahko prekineš pa te kdo drug zamenja« (F5 šola A). Neprostovoljnost udeležbe je velik problem po mnenju F5 šole A, medtem ko skupina F4 šole B s tem nima večjih težav.

Prejemniki mediacije s šole A pri slabostih izpostavljajo neenakomerno krivdo vpletenih. Eden po navadi stori neko zelo slabo dejanje, drugi pa le nekaj manjšega, pa morata oba na mediacijo, kar se jim zdi nepravilno. Razumemo lahko, da mediacijo dojemajo kot kazen. Polovica prejemnikov pove, da jim ni všeč, ker vrstniški mediatorji z njihove šole vse povedo svojim sošolcem, da mediacija ni zaupna. Mediacija naj ne bi bila niti anonimna, niti nevtralna. Vrstniški mediatorji so pristranski, pravi. Drugi dodajo, da se morajo opravičiti čeprav se nočejo. »Nikoli ni anonimno in nevtralno, pri mojem sta bili dve devetarki in sta bili prijateljici z unim k sem bil v konfliktu in sta ble pristranske« (F7 šola A). Na šoli B pa prejemniki izpostavljajo, da je slabost, če mediacija nekemu ni všeč, to da zamudiš športno

vzgojo, če ne rešiš spora ali pa če se upiraš, pa nočeš rešiti spora. Da se prekinjajo med medicijo in grdo govorijo in pa neenakomernost dveh v sporu. »Če ne rešiš spora ali pa če se upiraš, pa nočeš rešiti spora« (F8 šola B). Skupina prejemnikov medicije F7 s šole A pove, da vrstniški mediatorji na njihovi šoli kršijo veliko pomembnih pravil medicije, in sicer zaupnost medicije in nevtralnost mediatorjev. Poleg tega je kršeno glavno pravilo, in sicer prostovoljnost udeležbe na mediciji.

Pri slabostih eden od koordinatorjev (s šole B) izpostavlja pridobivanje učencev za na medicijo. Nekateri učenci in učitelji namreč ne verjamejo v to metodo in se je izogibajo. Pove tudi, da bi morali imeti nek sistem (mogoče elektronski), da se medicija izvede čim prej po konfliktu, ker se drugače na vse skupaj pozabi. »Težava je, kako jih dobiti na medicijo, kako pridejo do nas. Tudi če sam opazim, da je nek konflikt, pa potem malo pozabim in gre mimo mene« (F12 šola B). Drugi koordinator s šole A direktno ne izpostavlja slabosti. Kolikor se vidi iz pogovora, kot slabost izpostavi, da se medicija vedno ne izide, da mladi zavijajo z očmi, se jim zdi medicija otročja in brezveze. Vseeno pa je pomembno, da so tam, da izkusijo proces, kot izpostavi. »Ni se vedno izšlo kot smo pričakovali, tudi dogovor ni bil tak kot smo pričakovali, ampak spravili pa smo jih v proces, potem je pa šlo« (F11 šola A).

9.8 Prednosti pri mediciji

Zopet so v tej fokusni skupini mnenja deljena. Polovica udeleženk šolskih mediatorjev šole A poudarja vzgojno-izobraževalno vrednost medicije, pomembnost komunikacije ter prisotnost tretje osebe, ki lahko uskladi enakovrednost položaja prejemnikov. »Vzgajanje, ker smo vzgojno-izobraževalna ustanova, pa za vzgajanje včasih ne najdemo časa pa načinov« (F1 šola A). Druga polovica fokusne skupine pa tudi pri prednostih omenja slabosti. Da je eden od prejemnikov vedno nestrpen in hoče dominirati ter da vsak drugače reagira in ne moreš predvideti, kako bo medicija na koga delovala. V skupini učiteljev mediatorjev s šole B pri prednostih navajajo izvajanje medicije na razredni stopnji, ki poteka zelo utečeno, saj se otroci sami javljajo, pa tudi učiteljice jih pogosteje pošljejo na medicijo, če vidijo konflikte. Tam do šestega razreda pravijo, je veliko prednosti medicije. Poudarjajo, da je organizacija na nižji stopnji lažja, tudi časovno. »Za mlajše je lažje, so v podaljšanem bivanju, jih takoj vidiš« (F2 šola B). »Učiteljica je cel dan z njimi in lažje vidi« (F2 šola B). Učenca se morata z medicijo nujno strinjati, še pravijo. Kot prednost izpostavijo še učenje komuniciranja, da se z medicijo spoznajo že v prvem razredu in skupaj z njo rastejo. »Jim nekako damo že v prvem

razredu in gor rastejo s tem. Tudi zaupnost mediacije je prednost ter prostovoljnost pri udeležbi [...] ta načela so fino zastavljena« (F2 šola B).

V fokusni skupini učitelji nemediatorji na šoli A ne izpostavijo veliko prednosti. Nekako lahko izluščim iz pogovora, da so prednosti vidne pod določenimi pogoji. In sicer če sta učenca na mediaciji prostovoljno, si želita biti tam in se iz vsega skupaj ne norčujeta. Mlajše, kot pravijo, nekako pripeljejo v to, ker se mediacija na šoli izvaja že vrsto let, pri starejših pa je uspešnost odvisna od njihovega odnosa do mediacije. Mediacija se na šoli A izvaja že več kot deset let, zato lahko predvidevamo, da so se z njo tudi starejši učenci srečali že v prvem razredu osnovne šole. Obenem pa skupina F3 s šole A ne pove, katere prednosti mediacija prinaša. »Če so pripravljeni sodelovati, da niso tam ker morajo biti, pa si mislijo svoje pa roko da, če si res želijo, potem je uspešna, zdaj kakšna je pa res sprememba, je pa vprašanje« (F3 šola A). Potem, ko jih ponovno povprašam po prednostih povejo, da jih ne vidijo. Na drugi šoli (šola B) pa skupina učiteljev nemediatorjev pri prednostih izpostavi sprotno reševanje konfliktov in vse kar so povedali že pri pomenu in ciljih mediacije (skupina F4 šola B).

Pri prednostih skupina vrstniških mediatorjev šole B izpostavlja manj kreganja in da so medianti prijatelji med seboj, da ni zamer. Tudi za njih same je mediacija pozitivna, ker se ne prepirajo več toliko. »Znaš to drugje uporabljat, ne samo v šoli« (F6 šola B). Pri prednostih večkrat izpostavijo tudi to, da vrstniški mediatorji dobijo dodatne točke za vpis v srednjo šolo. »Manj je konfliktov in je učinkovito, dosti bolj kot učiteljica z dvema učencema, kjer je učiteljica nadrejena«(F6). V skupini vrstniških mediatorjev s šole A pri prednostih izpostavljajo predvsem reševanje sporov in da je sporov manj (skupina F5 šola A).

Večina prejemnikov mediacije s šole B, kot prednosti izpostavljajo, da se naučijo reševanja sporov, da se pogovorijo in pa tudi za naprej uporabijo mediacijske tehnike, če se kdaj skregajo. Pravijo, da je dobro, ker si s tistim, s katerim si se prepiral sedaj prijatelj – da se pobotaš. Veliko pa jih izpostavi tudi, da je prednost zamujanje pouka in »[D]a ne prideš vsak dan z modricami domov« (F8 šola B). Tudi prejemniki mediacije šole A, kot veliko prednost navajajo manjkanje pri pouku. Pomembna prednost, po njihovem mnenju je, da je mediacija boljša kot pa opomin. Prednost je tudi to, da se lahko ignorirajo. Pozitivnih prednosti torej ti prejemniki ne vidijo, predvsem je mediacija zasilni izhod pred opominom, torej kaznijo. »Ne dobiš opomina« (F7 šola A). »Boljš kot opomin« (F7 šola A). »Zavlačuješ uro« (F7 šola A). Kar kaže na to, da prejemniki šole A mediacijo razumejo, kot blažjo obliko kazni.

9.9 Evalvacija mediacijskega postopka

Utečene evalvacije – kot pravijo učitelji mediatorji z obeh šol – nimajo. Na šoli B evalvacijo izvajajo, če je tak dogovor med vpletenimi v mediacijski postopek. Enkrat mesečno se srečajo z vrstniškimi mediatorji in se pogovarjajo o svojih izkušnjah, vendar jim ne uspe vsak mesec. »Včasih se to preverja in se zmenimo, da se bomo dobili in preverimo, če zadeve špilajo, redno se ne izvaja« (F2 šola B). Omenijo tudi, da shranjujejo podpise dogovorov ter vnašajo vsebine spora v računalniški sistem. Skupina učiteljev mediatorjev na šoli A pa pove, da se evalvacije ne izvaja. »Dodatnega izobraževanja ni, mi smo delale to pet do deset let nazaj enkrat in to je to« (F1 šola A).

Vrstniški mediatorji šole B povedo, da po vsaki mediaciji vsebino in rešitve spora zapišejo v računalniški dnevnik in zaklenejo listek (pogodbo) v omaro. Povedo, da se včasih preverja, če se udeležena v sporu držita dogovora, večinoma pa ne. »Odvisno kako se zmeniš, lahko da se že med mediacijo zmenita, pa sploh ni treba. Lahko pa preveriš, če drži tisti dogovor, da sta se presedla« (F6 šola B). »Večkrat ne preverjamo, bolj učiteljice to delajo, mi povemo razredničarkam in one preverjajo« (F6 šola B). Drugi skupini vrstniških mediatorjev tega vprašanja nisem zastavila, kakor pove koordinator, nimajo nikakršne evalvacije ali kakršnihkoli sestankov med letom na to temo.

Koordinator vrstniške in šolske mediacije na šoli B pove, da evalvacije po koncu mediacije bolj ni, kot je. Takega sistema, da bi redno spremljali, kaj se dogaja po mediaciji nimajo, razen, če je dogovor tak, da se tudi po mediaciji spremlja učenca v sporu. Če se udeležena dogovorjenega ne držita, koordinator pove, da se mediacijo ponovi, včasih pa tudi ne. »Da bi spremljali ne, tisti, ki opravi mediacijo opravi, razen če se tako dogovorijo, zdaj pa jst ne vem kako je s tem« (F12 šola B). Koordinator šole A pove, da sta udeležena v sporu podpisala, kar sta podpisala in se morata tega držati, mediatorji pa nimajo pravice spremljati in soditi, kako se tega dogovora držita. »Se ne spremlja čisto nič, tudi evalvacije ni, ker so sami odgovorni za svoj dogovor« (F11 šola A). Učenca se dogovora – kot pravi koordinator – morata držati, a podatkov o tem, če je dogovor upoštevan, zaradi odsotnosti evalvacije ni.

9.10 Formalni vzgojni ukrepi in mediacija

Skupina učiteljev mediatorjev šole B pove, da se mediacije ne uporablja pri kršenju pravil, da gre bolj za pomoč pri pogovoru. Izpostavijo, da se mediacije nikoli ne izvaja kot vzgojni ukrep, ker je prostovoljna. Omenijo še, da ne izvajajo mediacije skupaj z vzgojnim ukrepom.

»Načeloma ni oboje skupaj, nismo še imeli skupaj, nimamo na tak način« (F2 šola B). Povedo tudi, da je vzgojnih ukrepov, še posebej vzgojnih opominov, na njihovi šoli zelo malo. Letos naj bi bili na njihovi šoli izrečeni le trije opomini (prvi izreki opomina). Skupaj se strinjajo o tem, da je zapisnikov o kršitvah več, prav opominov pa res zelo malo, ker je treba zato sklicati učiteljski zbor. »Zapisniki o kršitvah so, opominov pa zelo malo« (F2 šola B). Na šoli A pa učitelji mediatorji povedo, da se mediacija izvaja pred vzgojnim ukrepom, potem pa dodelijo še vzgojni opomin, če je potrebno. Ko vprašam – kaj je po njihovem mnenju bolj učinkovito – povedo, da je od primera do primera odvisno, ena učiteljica mediatorka izpostavi mediacijo, druga pa vzgojni ukrep. »Meni se zdi pa vzgojni ukrep veliko boljši, ker dobijo izdelan vzgojni načrt in kazen, ki se je definitivno držijo in morajo opravljat določena dela« (F1 šola A). »Pa še starši so obveščeni, morajo podpisat« (F1 šola A). »Vzgojni ukrep skupaj z alternativnimi je najboljši« (F1 šola A). Povedo še, da se mediacija izvaja veliko manj kot alternativni ukrepi (restitucija in pogovori s šolskim delavcem). »Mediacija se izvaja veliko manj, kot drugi alternativni ukrepi, skoraj nič, jaz sem imela eno. Jaz sem imela dve. Jaz samo eno. Jaz nič« (F1 šola A). Ta skupina učiteljev mediatorjev favorizira uporabo vzgojnih in drugih alternativnih ukrepov (predvsem restitucijo) pred uporabo mediacije.

Vrstniški mediatorji šole B povedo, da nekateri starejši učenci ne marajo mediacije in raje prejmejo vzgojne ukrepe, mlajši pa gredo, ker jih prijavi učiteljica. »Starejši nočejo na mediacijo in rečejo naj jim dajo zapisnik« (F6 šola B). »Vedno eni in isti posamezniki nabirajo vzgojne ukrepe« (F6 šola B). Vrstniške mediatorke na šoli A pa celo predlagajo izvajanje mediacije skupaj z vzgojnim ukrepom, da bi tako mediacija najverjetneje bolje delovala. Povedo, da je na šoli več vzgojnih ukrepov. »Tisti, ki so dobili vzgojni ukrep, večinoma niso bili na mediaciji« (F5 šola A).

Prejemniki mediacije šole B so neenotni glede tega, česa je več na njihovi šoli – mediacij ali vzgojnih ukrepov. Nekateri pravijo, da je več vzgojnih ukrepov, spet drugi, da je več mediacij. Povedo pa, da raje prejmejo mediacijo, kot pa vzgojni ukrep. »Jaz raje mediacijo, ker če bi dobila vzgojni, bi bila doma kregana« (F8 šola B). Tudi na drugi šoli prejemniki raje gredo na mediacijo, kot pa prejmejo vzgojni ukrep. »Mediacija je boljše, ker pri opominu pol ne smem it ven en mesec« (F7 šola A). Povedo, da več učencev prejme mediacijo. »Za vsako malenkost je mediacija« (F7 šola A). »Enkrat na teden je mediacija« (F7 šola A). Mediacijo vsi prejemniki večinoma razumejo, kot blažjo obliko kazni.

Pri vprašanju – ali več učencev dobi vzgojni ukrep ali mediacijo – učenci neprejemniki šole B povedo, da učiteljice z vzgojnimi ukrepi samo grozijo, dobi pa ga skoraj nihče. Po navadi kličejo starše ali pa še tega ne. »Učiteljice si ne upajo nič dat, samo govorijo – boš dobil zapisnik, pa ga nikol ne da« (F10 šola B). »Noben še ni dobil zapisnika« (F10 šola B). Na drugi šoli pa menijo, da je več vzgojnih ukrepov, kot mediacij in pa družbeno koristnih del. »Če si kej naredu pospravljaš okrog šole, če pa še nadaljuješ pa dobiš opomin« (F9 šola A). »Tega koristnega dela je veliko, meni se zdi koristno to« (F9 šola A). Učenci neprejemniki šole B torej menijo, da je vzgojnih ukrepov na njihovi šoli res malo, učenci neprejemniki šole A pa povedo, da je največ družbeno koristnih del ter vzgojnih ukrepov.

Koordinator mediacije s šole A pove, da kadar gre za kršitve šolskega reda, mora šola svoje opraviti, sankcionirati. Če nekdo na mediaciji ne razreši spora, je potem na razpolago možnost sankcioniranja. Če želita se vključena v spor preko mediacije lahko pogovorita in pobotata. Pravi, da se lahko izvede oboje skupaj – ukrep in mediacijo, da nista izključujoča. »Mi najprej ponudimo mediacijo, če je odnos, če ja pa še kaj zraven, pa oboje« (F11 šola A). »Če gre za kršitev šolskega reda, potem so tu družbeno koristna dela, ko ne gre za konflikt« (F11 šola A). »V vzgojnem načrtu imamo pa to, delajo družbeno koristna dela. Fajn ane in se mogoče malo zamislijo, mi jih ne kaznujemo, pokažemo, da kar se tiče družbe, to niso sprejemljiva dejanja. Kasneje jih bo že družba s sistemom represije« (F11 šola A). Pove še, da v osemdesetih procentih mediacija stvari uredi, šibki strani v konfliktu po njegovem mnenju vedno pomaga. »Nekdo, ki je bil v mediaciji šestkrat, njemu ni pomagalo, onim šestim, ki so bili z njim pa je. Za proces gre, četudi ni izid tak kot želimo« (F11 šola A). Na vprašanje, če sta učenca v konfliktu tudi formalno kaznovana pove, da je to odvisno od teže konflikta. V primeru pretepa, ki je kršitev, dobita še kaj drugega poleg mediacije. Mediacija naj bi bila za njiju osebno, za kršitev pa je zadolžena šola.« Vzporedno s formalnim če je treba, če ne pa ne. Mimo zakona ne moremo. Če je dejanje tako, mi moramo svoje narediti« (F11 šola A). Koordinator mediacije šole B pa pove, da je možno, da sta učenca v konfliktu tudi formalno kaznovana, obenem pa doda, da nimajo toliko kazni na šoli. Ne spomni se nobenega primera, v katerem bi učenca poleg mediacije prejela tudi formalni vzgojni ukrep. »Zaradi samih konfliktov ne, kolikor razrešita, razrešita, da bi pa še kazen dajali pa ne« (F12 šola B). Kot pravi, najprej poizkušajo konflikte rešiti z mediacijo, če pa bi šlo za ponavljajoče se nasilje, potem pa se verjetno izreče formalni ukrep. Pri vprašanju – ali se mediacija izvaja namesto formalnega kaznovanja – pove, da ne kaznujejo takoj. Za konflikte je naprej mediacija ali je

tudi kazen, pa ni vedel povedati. Pove, da je kršenja šolskega reda na njihovi šoli na splošno zelo malo, malo pa je tudi drugih alternativnih ukrepov. Največ je mediacij, kot pravi.

9.11 Alternativni vzgojni ukrepi in mediacija

V fokusni skupini učiteljev mediatorjev šole B menijo, da se mediacija ne izvaja kot ukrep. Da se bolj prepozna, da konflikt ni nekaj slabega. Izpostavijo, da se vedno najprej z mediacijo poizkuša rešiti nek konflikt. Za večje prekrške pa naj bi bilo bolj smiselno uporabiti restitucijo. Če gre za odnos, potem je mediacija. Če gre za posameznika pa gre za restitucijo. »Če je v nekem odnosu je mediacija prednost« (F2 šola B). Omenijo, da je več mediacij na razredni stopnji, kot pa na predmetni. »Nasploh je alternativnih ukrepov zelo malo, nekih velikih težav sploh ni na tej šoli, jaz mislim, da v zahvalo mediaciji« (F2 šola B). Na drugi šoli (šola A) pa učitelji mediatorji izpostavijo, da so drugi alternativni ukrepi po njihovem mnenju bolj učinkoviti, kot pa mediacija (predvsem restitucija). Najbolj učinkoviti se jim zdijo alternativni ukrepi skupaj z vzgojnim ukrepom.

Učitelji nemediatorji na šoli B so enotni o tem, da je izmed alternativnih ukrepov največ pogovorov z učitelji in šolskimi delavci, sledi jim mediacija, ki je predvsem na razredni stopnji ogromno, na zadnjem mestu pa je restitucija, ki je ne izvajajo prav veliko (F4 šola B). Na drugi šoli (šola A) pa učitelji povedo, da se izvaja več drugih alternativnih ukrepov, ker gre tudi za drugačne kršitve. »Več je drugih, ker gre za druge stvari kršenja šolskega reda« (F3 šola A).

V primerjavi z drugimi alternativnimi ukrepi se veliko več izvaja mediacijo, pravi koordinator mediacije na šoli B. »Vedno se pomisli najprej na mediacijo, če je konflikt, bolj malo je zdej teh restitucij, tega je manj« (F12 šola B). Pove, da je manj kršenja šolskega reda na šoli na splošno. Drugi koordinator s šole A pa meni, da se mediacija v primerjavi z drugimi alternativnimi ukrepi izvaja odvisno od tega, za kakšno kršitev gre. Če ne gre za konflikt, tam ni česa medirati, pravi. Pri konfliktu pa lahko izrečejo več alternativnih ukrepov skupaj. »Odvisno od kršitve, če je kršitev vandalizem ali pa špricanje, tuki ni kaj medirati, mediacija pride pri odnosu, pri konfliktu« (F11 šola A). Iz pogovora razberem, da je na njihovi šoli veliko restitucij in družbeno koristnih del.

9.12 Vpliv mediacije na odnose in komunikacijo

V fokusni skupini učiteljev mediatorjev s šole B vidijo kar precejšen vpliv mediacije na odnose in komunikacijo in to večina udeleženi, če ne kar vsi. Omenjajo bonton, toleranco, ton govora, manj obtoževanja, manj žaljivk in mirno komunikacijo. »Tisti, ki gre na izobraževanje in jo izkusi ima pozitivne izkušnje, vidi in se nauči marsikaj, bontona, odnosa, pa ni važno ali je dober v konfliktu ali ne, že sama izobrazba, ker vedet moraš, kaj je pravzaprav mediacija« (F2 šola B). Ta vpliv dejansko opazijo na šoli. »Sigurno boljša, mirna komunikacija, manj žaljiva, čeprav ne moreš dat na celo šolo, je delček sigurno boljši« (F2 šola B). V skupini učiteljev mediatorjev šole A pa povedo, da gre za spoštljivo govorjenje, strpnost, boljšo komunikacijo. A tu ni jasno, če ta vpliv dejansko čutijo ali gre za to, kakšen vpliv naj bi imela mediacija (F1 šola A).

V skupini učiteljev nemediatorjev šole A večina ne prepozna kakršnihkoli vplivov mediacije na komunikacijo in odnose. Pravijo celo, da je bilo včasih boljše, ker so bili otroci drugačni. Tudi učitelji, kot pravijo, so imeli včasih več vpliva, ki pa ga jim niti mediacija ne more povrniti. Kot negativno v današnji družbi izpostavljajo predvsem nesamostojnost otrok pri reševanju svojih problemov. Za vsak majcen konflikt jim na pomoč drvijo starši. Učitelje moti to neprestano vtikanje staršev v vse stvari, ker posledično otroci nimajo razvitih osnovnih socialnih veščin. Starši pa obenem vso odgovornost prelagajo na učitelje, da so učitelji vsega krivi. »Nesamostojnost v socialnih odnosih, oče pride v šolo, ker je sošolec rekel sinu, da je Kitajec. Privzgojiti, da zna otrok sam ravnati, otroci bi radi, da starši pridejo in rešujejo namesto njih probleme« (F3 šola A). Tudi na šoli B večina učiteljev nemediatorjev ne izpostavi konkretnih sprememb v odnosih ali komunikaciji. Tretjina le-teh pravi, da je mediacija retorična veščina za katero potrebujemo leta, da jo osvojimo, dodajo da mogoče pa je komunikacija od uvedbe za odtenek boljša. To pa, kot pravijo, je posledica vsega kar počnejo drugače, kot petnajst let nazaj, ne samo mediacije. Drugi dodajajo, da se svet spreminja, da so generacije drugačne, da je več komunikacije, več strpnosti, kar ni samo stvar mediacije ampak splošne vzgoje. »Ko pridejo na predmetno stopnjo, se že vidi ta napredek v komunikaciji« (F4 šola B).

Skupina vrstniških mediatork šole A ne izpostavlja velikega vpliva na komunikacijo in odnose prejemnikov mediacije in ostalih učencev, prepoznajo pa učinke pri sebi, saj so se izobrazile za mediatorje. Večina prejemnikov pride na mediacijo samo zato, da se čim prej zaključi, povedo. Nekateri so tam neprostoovoljno, ker jih predlaga veliko učiteljev za

udeležbo na mediaciji. »Jaz sem vprašala, če sta prostovoljno pa sta rekla da ne, ker ju je dosti učiteljev predlagalo, sta morala priti, vmes sta se dosti prekinjala in grdo govorila. Sva mislili prekinit, ampak sta se zaustavila potem« (F5 šola A). Tudi druga skupina vrstniških mediatorjev s šole B je skeptična o pozitivnem vplivu mediacije na komunikacijo in odnose na šoli. Pravijo, da bi težko rekli, da se je kaj spremenilo od uvedbe, ker je treba ločiti razredno in predmetno stopnjo. Pravijo, da je zadnja triada (7.,8.,9. razred) ista kot je bila, ker se ne prijavljajo na mediacijo, od prvega do petega razreda pa pravijo, da je definitivno boljše. »Treba je ločiti od prvega do petega razreda, ker od šestega do devetega je isto, kot je bilo, ker se ne prijavljajo na mediacijo, noben se ne prijavi, razen če je res kaj problematičnega« (F6 šola B). »Od prvega do petega je pa boljše« (F6 šola B). Medtem, ko ena skupina (F5) izpostavlja pereči problem neprostovoljnosti udeležbe na mediaciji in posledično ne zaznajo pozitivnih vplivov na odnose in komunikacijo, pa druga skupina (F6 šola B) prepozna vpliv na razredni stopnji, kjer pravijo, da so odnosi in komunikacija boljši.

Prejemniki mediacije šole A menijo, da mediacija na njihovo komunikacijo in odnose ni imela nikakršnega vpliva. Pravijo, da se večinoma ignorirajo s tistimi, s katerimi so bili v konfliktu. Izbruhne tudi debata o tem, kdo je bil s kom v konfliktu in se hvalijo s tem, kdo je komu kaj slabega storil. »Lahko se hvališ, ampak samo če zmagaš« (F7 šola A). Na šoli B pa prejemniki večinoma povejo, da se ne pretepajo več toliko in da se bolje razumejo s prijatelji in s starši. Tudi dve dekletki povesta, da sta po mediaciji postali najboljši prijateljici.« Zdaj se ne preteparam več toliko s tem, ko sem se pretepal« (F8 šola B). Obe skupini otrok sta ponosni na zmago v pretepu, a se vseeno opazi razlika, ker skupina F8 (šola B) opazi izboljšanje v tem, kako se razumejo z drugimi.

Koordinator mediacije šole B pove, da se učenci prek mediacije naučijo poslušati in pogovarjati, predvsem znajo upovedati svoja čustva in se o vsem skupaj mirno pogovoriti. Isti koordinator izpostavlja, da prepozna razliko v komunikaciji na šoli, da je ta boljša, kot pred uvedbo mediacije. »Predvsem boljša komunikacija na šoli« (F12 šola B). Drugi koordinator pove, da se spremeni predvsem pogled učiteljev mediatorjev na otroke, da ima otrok svoje mišljenje, da je potrebno ego spustiti in iskati rešitve. Učenci, pa pravi, pridobijo na samozavesti, da se o problemih lahko pogovarja in da je šolska klima malo bolj blaga. Nekako so se naučili sobivati. »Verjetno ne bosta prijatelja, kako sobivati smo se naučili. Nekako sobivamo s konflikti in upravljamo z njimi. Manj je napetosti, včasih je bilo veliko bolj divje tukaj« (F11 šola A).

9.12.1 Česa se lahko naučijo učenci in učitelji preko programa mediacije?

Vrstniški mediatorji šole B pravijo, da so se naučili predvsem socialnih in komunikacijskih veščin: poslušanja, nepristranskosti, pogovora, povzemanja, umirjenosti, pravilnega reagiranja v konfliktih, da ne delaš drame, ne vzameš vsega dobesedno, vzdržiš se od preteпов. Tudi konflikte rešujejo precej drugače, razumejo dve različni zgodbi vpletenih v spor, so ozaveščeni o prepirih, mirni, razumejo ene stvari. »Prej jih sploh nismo reševali« (F6 šola B). »Prek učiteljic smo jih reševali« (F6 šola B). Tudi druga skupina vrstniških mediatorjev se je naučila podobnih stvari, da lahko same rešujejo spore, da jih lahko rešijo na miren, lep način, da lahko veliko rešiš s pogovorom. »Meni je tudi všeč, da smo izvedeli za čustva pri človeku, lahko po telesni mimiki prepoznam, kako se človek počuti« (F5 šola A). Ko rešujejo konflikte, so bolj potrpežljive (šola A), se pogovorijo in ne zavlačujejo, hitreje rešijo spor in mirneje. Naučile so se, da ima vsaka zgodba dve plati, oba v sporu sta lahko zmagovalca in pa, da se moraš poslušati.

Prejemniki mediacije šole B pri tem – česa so se naučili – izpostavljajo, da se ne preteпajo več toliko in si ne nagajajo ter se tako boljše počutijo. Naučijo se reševanja problemov in da se ne lažejo več. Povedo, da so se naučili, da mediacija pomaga in da ni nič hudega. »Da se ne tepeš pa da si ne nagajaš, da se boljše počutiš« (F8 šola B). Na drugi šoli (šola A) pa ne vidijo tako pozitivnih učinkov mediacije. Večina pove, da se ni naučila ničesar, so se celo naučili ukrepati (t.j. udariti če je treba). »Naučil sem se ukrepat, če mi on dvakrat kaj naredi, ga lahko udarim« (F7 šola A). »Vsak svojo zgodbo pove, pol nekaj podpišeš in neki so še tam govoril, ne poveš tega, kar hočeš« (F7 šola A). Eden izpostavi, da se je naučil, da je mediacija desetkrat boljša kot opomin.

Koordinator šole B meni, da se učenci preko mediacije naučijo ubesediti čustva. Kadar je kakšen konflikt med poukom, se znajo pogovoriti, tudi brez mediatorja. Naučili so se poslušati in slišati eden drugega. Bolj so umirjeni, znajo povedati zgodbo in čustva, naučijo se postopka. »Med sabo se pogovarjajo, dajo si roke in gredo narazen, brez teh postopkov kot neformalna mediacija. Vidijo učenci, kaj naredim pred celim oddelkom, če je konflikt, kot ena oblika neformalne mediacije in vsi gledajo in vidijo, da se da mirno rešit« (F12 šola B). Tudi drugi koordinator s šole A pove, da se učenci naučijo predvsem aktivno poslušat in ponovit, kar je drugi rekel, razumet čustva. »Predvsem pa ta postopek, usediva se, pogovoriva se, ker midva veva, kaj je dobro za naju« (F11 šola A). Vidimo lahko, da koordinator F12 a šole B

veliko uporablja neformalno mediacijo za izobraževanje celega razreda in to kar med uro športne vzgoje.

9.13 Učinki mediacijskega postopka

Polovica skupine učiteljev mediatorjev šole A izpostavi nekaj pozitivnih učinkov mediacije, in sicer da je kot način reševanja problemov zelo v redu, ker se navaja otroke od majhnega, da znajo med sabo komunicirati. Učinek je tudi zavedanje otroka, da ko pride do spora – preden udari – se pogovori. Druga polovica skupine pa izpostavlja, da je učinkov malo. Nastane diskusija o tem ali učinki so ali ne. Polovica skupine trdi, da učinki so, polovica pa, da jih je zelo malo. Nato se zedinijo, da bi mediacija najbolje delovala, če jo izvaja učitelj, ki ne uči učencev v sporu, ker se avtoritativno tako bolj obnese. »Avtoritativno se več odnese, če je učitelj prisoten, če je on tisti, ki usmerja« (F1 šola A). »Če rečeš pred avtoriteto, da se boš držal nečesa, potem to bolj drži, se mi zdi« (F1 šola A). Skupina učiteljev mediatorjev na šoli B pa izpostavlja vidne učinke. Pravijo, da že sama izobrazba vrstniških mediatorjev veliko šteje. »Že to, da izobrazimo eno četrtno vseh učencev v generaciji je veliko, da se naučijo komunikacijskih sposobnosti« (F2 šola B). Po njihovem mnenju se bolje rešuje konflikte, manj jih je, učitelji mediatorji boljše poučujejo, boljši je tudi pogovor med vpletenimi v mediacijski program. Povedo še, da učenci sami opazijo in rešijo spor, ki posledično sploh ne pride do njih (učiteljev mediatorjev). Več je tudi tolerance in sprejemanja.

Večina učiteljev nemediatorjev šole A pravi, da pozitivne učinke prepoznajo v družbi, ko povprašam, kako pa je s tem na njihovi šoli, pa se le pomenljivo nasmehnejo. Izpostavijo problem svoje osebnosti, ki je drugačna kot tista, ki je zaželena pri mediatorju. »Ti kot mediator samo usmerjaš, jaz bi kar sama kaj dodala, jaz tega ne bi znala speljati, bi še kaj povedala zraven« (F3 šola A). »Jaz sem bolj na to naravnana osebno, če greš čez rdečo luč, greš čez rdečo, nimaš kaj medirati, če si nekoga udaril, kakšna mediacija« (F3 šola A). Eden od skupno šestih učiteljev prepozna učinke in pravi, da je kvalitetna metoda podprta s teorijo. Učitelji nemediatorji druge šole (šola B) menijo, da se učinki poznajo na vseh ravneh. Večina mediacijski postopek ocenjuje dobro in v redu. Da je mediacija na vseh ravneh pozitivna. Poudarijo pa, da ne sme biti pod prisilo, ker potem verjetno ne bi bilo učinka.

Vrstniški mediatorji s šole B mediacijski postopek v smislu učinkov ocenjujejo kot dober. Izpostavljajo, da jim je všeč, ker lahko znanje uporabijo izven šole, ker bolje razmišljajo o tem, kako pozitivno rešiti probleme. »Fajn je, da ostane med nami, mogoče si kaj povemo

med mediatorji ampak brez imen« (F6 šola B). Povedo tudi, da je večina mediacij uspešna. So zadovoljni s postopki, ker mediacije večinoma razrešijo spore. Na šoli A pa se okrog zastavljanja vprašanj v mediacijskem postopku in tega kaj lahko poveš kot mediator, razvije debata. Večini vrstniških mediatork ni všeč, ker v mediacijskem postopku ne moreš povedati svojega mnenja. »Samo toliko, da mu poveš, da naj sodeluje« (F5 šola A). Nekateri medianti naj bi namreč bili na mediaciji prisotni z namenom izogniti se pouku in med mediacijskim postopkom govorili o stvareh, ki niso povezane z mediacijo. Vse to zato, ker jim je nerodno in se nočejo pogovarjati. »Če bi bil učitelj zraven, bi boljše sodelovali medianti, samo mogoče bi jim bilo nerodno, če bi bil učitelj tam« (F5 šola A).

Prejemniki mediacije šole A povedo, da mediacijski postopek ocenjujejo kot slabega. Pravijo, da je postopek slab, ker morajo odgovarjati na vprašanja, ne smejo o mediaciji govoriti in tudi to, da si učenca v sporu ne smeta povedati tega, kar zares mislita. Eden od prejemnikov tudi tu izpostavi, da je slabo to, ker te prisilijo, da se opravičiš. »Jaz mislim, da to nič ne pomaga, ker te prisilijo, da se opravičiš« (F7 šola A). Prejemniki mediacije šole B pa povedo, da postopek ocenjujejo še kar vredno. Povedo, da ga ocenjujejo dobro, ker so se zmenili, kako rešiti spor, je pa mediacija včasih tudi smešna, kot pravijo. Povedo še, da se ne tepejo več toliko in da so boljši prijatelji.

Ena skupina učencev neprejemnikov s šole A ni preveč zgovorna pri tem vprašanju. Povedo, da je po njihovem mnenju mediacija včasih uspešna, včasih pa ne, odvisno od tega, če se vpleteni držijo dogovorov. Večina učencev neprejemnikov konkretnih učinkov mediacije ne prepozna, saj zadnja leta niso slišali veliko o mediaciji. »Ne vem, nisem velikrat slišal to, mislim, sej vem kaj se dela, samo za zdej pa zadnja leta nisem nič slišal o tem« (F9 šola A). Druga skupina učencev neprejemnikov šole B pa meni, da je metoda uspešna, če dva problema ne moreta rešiti sama, da nekdo nevtralen pomaga. Povedo, da je po mnenju šole mediacija uspešna metoda, je pa dejanska uspešnost odvisna od tega, če sta oba vpletena v spor pripravljena sodelovati v postopku, ker drugače se čez nekaj časa na vse skupaj pozabi. Predvsem poudarjajo, da je uspešnost mediacije odvisna od pripravljenosti na sodelovanje vpletenih ter od njihove osebnosti. Učinki niso tako očitni, kot pravijo, ker je mediacija anonimna in se izvaja med posamezniki. »Sami odnosi so dosti v redu, samo posamezniki še vedno izstopajo, da se neprimerno obnašajo, iz drugih razredov ali pa pri mlajših« (F10 šola B).

Koordinator s šole B trdi, da precej lažje sodeluje in ima boljšo komunikacijo z učitelji in učenci, potem ko je bil izobražen za mediatorja. Predvsem vidi, da se je od uvedbe mediacije na šoli izboljšala komunikacija, česa drugega si ne upa trditi. Koordinator s šole A pa pove, da se je spremenilo predvsem to, kako učitelji gledajo na otroke, predvsem so se naučili iskati rešitve, da se ne poglobljajo v problem, ampak iščejo rešitve. Pove, da učenci čutijo, da se lahko o vseh stvareh pogovarjajo, da lahko pridejo do učiteljev in misli, da je klima na šoli malo bolj blaga. Pove še, da so se naučili sobivati s konflikti, da je manj napetosti kot včasih. »Malo samozavesti pa pridobijo in to se tudi pozna, da se o problemčkih pogovorimo, da ne uporabljamo sile« (F11 šola A). »Je klima mičken bolj blaga, ekstremi pa vedno bodo, mediacija ni reševanje, je upravljanje s konflikti. V redu, ne bosta prijatelja, kako sobivat smo se naučili« (F11 šola A).

9.14 Reševanje konfliktov po izkušnji z mediacijo

Prejemniki mediacije šole B menijo, da sedaj bolje rešujejo spore ali pa se izogibajo učenca, s katerim so v sporu. Večina pravi, da ima veliko manj sporov, kot prej. »Ja, jaz sem dobil boljši vpogled, ker sva se skos kregala in zdej vsakič, ko se skregava greva na mediacijo in pol se zdej ne kregava več, ker je vsakič isto« (F8 šola B). Prejemniki mediacije šole A pa menijo, da ni razlike med tem, kako so reševali konflikte prej in kako jih sedaj. Celo nasprotno, prednost dajejo pretepu pred pogovorom. »Jst zdej vem, kaj lahko naredim v sporu, stepem se« (F7 šola A). Večina ni zadovoljna z ravnanjem učiteljev pri tem, ko pride do spora. Še slabše naj bi bilo, če za spor povedo učitelju, ki ne ravna pravilno. »Če jaz povem učitelju o sporu, je še slabše, nič se ne zgodi, rajši se stepem, njej ne bi dal opomina, jaz bi pa moral na mediacijo« (F7 šola A). »Imam boljši vpogled, ker če dvakrat obvestiš učitelja, da te je nekdo udaril, pa ni nič, ga lahko udarim, samo jaz ne bom šel več na mediacijo« (F7 šola A).

Koordinator mediacije s šole B pove, da je nemogoče, da bi bila prejemnika na mediaciji pod prisilo, ker je mediacija prostovoljna. Tega, da bi morali rešiti spor, kot pravi, je zelo malo. Kolikor ima sam izkušnje mediacije – dojamejo v čem je težava, vedo za kaj se gre in se tudi hitro zmenijo. »Kar sem jaz imel mediacije vedo, dojamejo v čem je težava, po navadi se tudi hitro zmenijo in vedo za kaj se gre« (F12 šola B). Drugi koordinator s šole A pa pove, da je težko presoditi ali jima je žal ali ne. Zdi se mu, da je vedno manj empatije prisotne v učencih, zmeraj manj jim je žal za storjeno dejanje, kar je odvisno predvsem od vzgoje. »Pogrešam empatijo pri današnjih učencih, malo me skrbi ane« (F11 šola A). Danes se mu zdi, da vsak

samo zase deluje. »Nič inputa dobit, maksimalno ven, pa še na silo« (F11 šola A). »Ne prinesejo tisto v šolo, kar smo včasih prinesli, ko ti je bilo žal, če si nekaj narobe naredil. Nekateri so čisto otopeli, brez čustev do drugih, samo do sebe, ta pa so močna« (F11 šola A).

9.15 Sistemske zahteve za delovanje mediacije v šolskem okolju

9.15.1 Kaj je najpomembnejše, da mediacija na šoli deluje?

Koordinator šolske in vrstniške mediacije s šole A pove, da je najpomembnejše to, da strokovni delavci verjamejo vanjo ter dopustijo, da učitelji mediatorji počnejo kar morajo. Kompletно vsi zaposleni morajo verjeti v mediacijo, tudi vodstvo je pomembno, ker je potrebno včasih kaj postoriti med poukom. »Vodstvo je kar pomembno, ker moramo med poukom kaj včasih narediti, mora biti fleksibilno, če to podpira je pomembno.« Koliko vodstvo na njihovi šoli dejansko spodbuja mediacijo, mi ni uspelo odkriti, predvsem izgleda, da dajejo koordinatorju proste roke pri vodenju mediacije (F11 šola A). Koordinator druge šole (šola B) pa najprej izpostavi podporo vodstva šole, ki jo imajo, saj je ravnateljica sama izobražena za mediatorko. Po njegovem mnenju je pomembna tudi zainteresiranost vseh učiteljev za mediacijski program. Tudi tistih, ki niso mediatorji. V intervjuju namreč omenja, da nekateri učitelji na njihovi šoli ne spodbujajo radi programa mediacije.

9.15.2 Zakaj ta tehnika na nekaterih šolah ni zaživela?

Po mnenju enega od koordinatorjev (šola A) ta tehnika zaživi v primeru, da je na šoli vsaj en človek, ki prevzame breme in verjame in živi z mediacijo, drugače zamre. Potrebno je, izobraziti učitelje, vodstvo pa mora vse skupaj podpirati ali pa vsaj pustiti pri miru. »Mora biti en človek ali pa dva ali pa trije, ki so zato tam, da deluje« (F11 šola A). Drugi koordinator s šole B je presenečen, ko mu povem, da na nekaterih šolah program mediacije ne zaživi ampak zamre. »Ne morem si predstavljati, da bi prenehali s tem, če to ne deluje, potem ne vem kaj deluje, tudi konkretno se vidi učinek« (F12 šola B). Tukaj se vidi njegova predanost in polna vera v uspešnost mediacije. Po razmisleku pove, da je uspeh tega programa nemogoč, če je vse breme le na enem človeku. Za to mora biti po njegovem mnenju zadolženih več ljudi. »Mogoče res čim več izobraževanj mora biti – prostovoljnih« (F12 šola B). Isti koordinator pozove k izobraževanju bodočih učiteljev v taki smeri. »Jst mislim, da bi to moral biti predmet na fakultetah. Ko se izobražuješ za učitelja, bi vsak moral biti izobražen na Pedagoški fakulteti, to je osnova, čudno da že ni. Če mene vprašaš lahko daš tretjino stran, pa bi moral dat tega noter, ker bi blo veliko manj problemov« (F12 šola B).

10 RAZPRAVA

Kot največjo slabost izvajanja šolske in vrstniške mediacije na osnovnih šolah vsi vpleteni izpostavljajo predvsem **neprostovoljnost sodelovanja** v mediacijskem postopku. Predvsem na eni izmed šol se zdi to velik problem (na šoli A), saj tako prejemniki, učenci, vrstniški mediatorji, učitelji kot učitelji mediatorji povedo, da velikokrat vsaj eden od učencev ne želi sodelovati v mediacijskem postopku, a se ga vseeno mora udeležiti zaradi različnih razlogov. Največkrat zato, ker ga napoti učitelj, se želi izogniti opominu ali pa ne želi biti prisoten na učni uri. Zaradi neprostovoljnosti udeležbe na mediaciji pa taki učenci niso zainteresirani, da bi se pogovorili o problemih in našli rešitev, marveč se večkrat iz vsega skupaj le norčujejo. Neprostovoljnost udeležbe na mediaciji uspešnost te metode že na samem začetku obsodi na propad. Kadar učenca na mediaciji nista prostovoljno, si spora ne želita rešiti in se nista pripravljena aktivno poslušati in govoriti o sebi iz sebe. Kar pomeni, da se ne bosta empatično vživela drug v drugega in si ne bosta želela doseči dogovora. Tam bosta, ker morata biti. Skupina prejemnikov mediacije (šola A) pa pove še, da vrstniški mediatorji na njihovi šoli kršijo tudi druga pravila mediacije, in sicer zaupnost mediacije in nevtralnost mediatorjev. Če so kršena osnovna pravila mediacije, potem lahko predvidevamo, da vrstniški mediatorji niso bili zadostno izobraženi o pomenu in pomembnosti pravil, ki se jih je treba držati pri mediacijskem postopku.

Na šoli B, kjer se zdi, da vrstniška mediacija poteka bolj utečeno, pa kot največji problem izpostavljajo – **pridobivanje učencev predmetne stopnje za udeležbo na mediaciji**. Želijo si, da bi se z mediacijo lahko rešilo več problemov, čeprav trenutno že izvajajo približno štiri mediacije mesečno, a večinoma na razredni stopnji. Na razredni stopnji je več sporov najverjetneje opaženih, ker vrstniški mediatorji na šoli B tam izvajajo dežurstva, ki omogočijo učencem razredne stopnje, da se sami prostovoljno prijavijo na mediacijo, takoj ko izbruhne spor in to neposredno preko vrstniškega mediatorja. Obenem pa je mlajšim učencev tak način reševanja sporov bolj všeč, kot učencem predmetne stopnje, kot povedo vrstniški mediatorji in učenci neprejemniki. Učenci predmetne stopnje naj bi spore raje reševali sami, kar je morda povezano tudi z razliko v starosti. Na predmetni stopnji učenci namreč vstopajo v obdobje adolescence. Poleg tega pa po koordinatorjevem mnenju s šole B, učitelji na predmetni stopnji – v primerjavi z učitelji na razredni stopnji – vrednotijo mediacijo manj pozitivno. Pomembno se jim zdi torej odkriti načine, ki bi privabili učence predmetne stopnje, da se odločijo spor rešiti na mediaciji. Pomembno je, da učitelji radi predlagajo učencem,

udeležbo na mediaciji in pa da učenci sami percipirajo mediacijo kot učinkovito in uspešno. Morda jo učenci predmetne stopnje manj dojemajo kot uspešno, ker jih skoraj vedno na mediacijo napoti učitelj in jo posledično dojemajo kot kazen. Napotitev na mediacijo s strani učitelja lahko obenem percipiramo, kot princip retributivnosti, ker podobno kot pri formalnih vzgojnih ukrepih, izrek le-tega predlaga šolski delavec.

Kot veliko slabost predvsem prejemniki mediacije izpostavljajo **neenakomernost krivde vpletenih v spor**, tako na šoli A kot tudi na šoli B. Ne zdi se jim pravično, da mora na mediacijo tudi tisti, ki spora ni začel. Tu lahko vidimo, da mediacijo razumejo na podoben način kot formalni ukrep – kazen, ki deluje po načelu retributivnosti. Mediacije ne dojemajo kot pobotanja in pogovora, v katerem se vzpostavi razumevanje, temveč posledico prepira, nečesa, kar je potrebno kaznovati. Konflikt je potemtakem percipiran kot nekaj negativnega in je izenačen z drugimi kršitvami. Tudi v trenutno obstoječih osnovnošolskih pravilnikih, kot omenja Iršič (2010), so kršitve šolskega reda in konflikti izenačeni, kar na slednje meče slabo luč in predpostavlja, da se oboje kaznuje na enak način. Morda bi bilo dobro kršitve in konflikte v pravilnikih jasno razločiti.

Kot veliko slabost pa predvsem učitelji in učitelji mediatorji izpostavljajo tudi **časovne in logistične omejitve**, zaradi katerih se mediacije ne izvede dovolj hitro po konfliktu, kar povzroči, da na problem pozabijo tako učenci kot učitelji. Najboljše je, če je mediacija izvedena še isti dan po izbruhu prepira.

Zanimivo se mi zdi izpostaviti, da večina učiteljev mediatorjev na šoli A ne verjame v uspešnost, niti v ustreznost izvajanja mediacijskega postopka na njihovi šoli. Večina udeleženih učiteljev mediatorjev je namreč izpostavila, da se jim zdi formalni vzgojni ukrep skupaj z alternativnimi bolj učinkovit kot vrstniška mediacija. Po njihovem mnenju se avtoritaren način vzgajanja bolj obnese, zato tudi preferirajo izvajanje šolske mediacije pred vrstniško. Če izvajanja mediacije ne podpirajo učitelji mediatorji, ki so izobraženi na tem področju, potemtakem jo tudi učenci neprejemniki, prejemniki in vrstniški mediatorji težko dojemajo kot koristno in ustrezno metodo reševanja sporov. Celotno učitelji, ki niso bili izobraženi za mediatorje, mediacijo ocenjujejo bolje kot večina šolskih mediatorjev. Zopet se moramo vprašati o tem, kako so bili izobraženi ti učitelji mediatorji in ugotovimo, da so imeli izobraževanja dolgo časa nazaj, **obnovitvenih izobraževanj pa niso imeli**. Zdi se, da se z mediacijo na tej šoli ukvarja le koordinator, medtem ko učitelji mediatorji nimajo dovolj stika ne z vrstniškimi mediatorji ne s prejemniki mediacije (v letošnjem letu so nekateri šolski

mediatorji izvedli po eno šolsko mediacijo, česa drugega k programu mediacije, kot sem zasledila, niso prispevali) od njihovega izobraževanja za mediatorja pa je minilo že več let (5 do 10 let). Ker je **breme mediacijskega programa na enem človeku**, mediacija v šolskem okolju ne more učinkovito zaživeti. Bolj se zdi, da mediacijo na šoli večina percipira kot postopek z utopičnimi cilji, ki v praksi ne deluje.

Kako se dopolnjujejo ali izmenjujejo vzgojni ukrepi in mediacija, sem povprašala na obeh šolah. Na šoli B večina učencev in učiteljev pove, da je vzgojnih opominov in drugih vzgojnih ukrepov na njihovi šoli zelo malo. Učitelji mediatorji povedo, da so v letošnjem letu vsega skupaj izrekli tri opomine¹⁵. Glede na to lahko sklepam, da na šoli nimajo veliko deviantnega vedenja. Večino tega rešijo z alternativnimi ukrepi, pri konfliktih se poslužujejo predvsem mediacije. Ker je opominov tako malo ni čudno, da formalnega opomina skupaj z mediacijo še niso izrekli. Na šoli A pa je slika drugačna. Večina prejemnikov pove, da se mediacije udeležijo, da bi se izognili vzgojnemu ukrepu, percipirajo torej, da je mediacija zamenjava za opomin. Večini se zdi brezzvezna in zapravljanje časa, a se je raje udeležijo, kot pa da bi prejeli opomin. Ker so učenci na mediaciji zaradi **strahu pred opominom**, se pri pogovoru iz vsega skupaj norčujejo, kar omejuje pozitiven učinek mediacije na njihovo psiho-socialno učenje. Da ima mediacija učinek, morata namreč udeleženca polno sodelovati, povedati svojo plat zgodbe in čustva ter aktivno poslušati eden drugega. Medtem pride do empatičnega vživetja v drugo osebo, ki pri storilcu povzroči empatični distress in željo po povračilu škode. Če do tega empatičnega distressa pri mediaciji ne pride in storilcu za povzročeno škodo ni žal, potem mediacija ni dosegla svojega namena.

Prejemniki mediacije sicer ločijo med alternativnimi ukrepi in vzgojnimi ukrepi, slednje razumejo kot najhujšo obliko kazni, medtem ko je mediacija neka milejša oblika odziva na neprimerno dejanje. Na šoli B izmed alternativnih ukrepov večinoma izvajajo vrstniško mediacijo, na šoli A pa je veliko predvsem restitucij in družbeno koristnih del. Prejemniki šole A mediacijo pojmujejo bolj negativno kot prejemniki mediacije na šoli B, ker izpostavljajo, da na mediacijo morajo iti. Pri tem se zavedajo, da naj bi bila mediacija prostovoljna. Poudarjajo, da se na mediaciji dolgočasijo in čakajo, da se konča. Tudi ti učenci razumejo razliko med formalnim vzgojnim ukrepom in mediacijo, vendar po večini **vrstniško mediacijo dojemajo kot blago obliko kazni**, ki je milejša od opomina.

¹⁵ Gre za prve izreke opomina.

Vrstniški mediatorji (šola A) razkrijejo primere mediacij, ki so se prav vsi zaključili z **dogovorom o ignoriranju** vpletenih v spor. Dogovor potemtakem ni v smeri medsebojnega razumevanja in spoštovanja, marveč poizkus sobivanja v šolski instituciji. Dogovor ni bil dosežen na podlagi emocionalnega razumevanja in vpletanja, temveč zaradi praktičnih razlogov, da v prihodnje do opominov in mediacij ne bi prihajalo. Pri tem se vprašam, če je takšna mediacija dosegla svoj namen. Med takšno mediacijo do empatičnega vživetja v drugo osebo po vsej verjetnosti ni prišlo, saj je ignoriranje znak, da konflikt še vedno obstaja in ni bil razrešen. Mediacija po mojem mnenju v teh primerih ni dosegla svojega namena, saj ignoriranje pomeni, da so se učenci odločili sobivati med sabo, ker tako zahtevajo pravila institucije in ne zaradi lastne želje.

Na obeh šolah se zdi velik problem v tem, da nekateri **učitelji programa mediacije ne podpirajo**, ga celo ne marajo, čeprav so na obeh šolah imeli enkratno informativno predstavitev mediacije. Na šoli B so imeli tak problem potem, ko so za vrstniške mediatorje izobrazili nekaj problematičnih učencev in doživeli odpor učiteljev, češ da nimajo pravice do tega. Ti učitelji, kot pove koordinator, se niso izobrazili za mediatorje in posledično ne vedo za kaj gre. Skupina učiteljev, s katero sem sama govorila, sicer podpira mediacijo in pove, da imajo vsi učitelji na šoli informativno izobraževanje o mediaciji, tako da jo vsi poznajo. Na isti šoli pa tudi nekateri starši ne soglašajo s tem, da bi bil njihov otrok prisoten na mediaciji, čeprav šola soglasja sploh ne potrebuje. Gre torej še vedno za pomanjkanje informacij o mediaciji, kot metodi reševanja konfliktov v šoli in bi bilo glede na to smotrno izvesti **več informativnih izobraževanj za učitelje in starše učencev**. Pomembno pa je izpostaviti tudi to, da morajo biti **dobro izobraženi predvsem učitelji mediatorji in vrstniški mediatorji**.

Kot omeni koordinator šole B, bi bilo zelo pomembno, da se kot **fakultetni predmet na Pedagoški fakulteti in Filozofski fakulteti uveljavi predmet o šolski in vrstniški mediaciji za bodoče učitelje**. Pomembno je namreč, da imajo učitelji znanje in socialne veščine za ravnanje s konflikti v šolskem okolju in znajo učencem posredovati in omogočiti, da se ustrezno spopadejo s konflikti, ki so stalnica naših življenj. Če učitelji tega znanja nimajo in niso seznanjeni z mediacijo, potem tudi od otrok ne moremo pričakovati, da bodo verjeli in razumeli pomen mediacije ter se je želeli udeležiti.

Večjega vpliva na odnose prejemniki ne izpostavljajo neposredno. Se pa tu in tam kdo od njih (predvsem s šole B) zagovori, da se bolje pogovarja in razume s sošolci ter manj prepira. Predvsem vrstniški mediatorji opažajo **razliko v kakovosti svoje komunikacije z drugimi** in

bolj mirnemu načinu spopadanja s problemi, česar pred izobraževanjem za mediatorje niso znali. Povedo, da jim **mediacija koristi tudi za spopadanje s problemi izven šole**, doma in drugje, da so se **naučili življenjskih veščin**. Učenci neprejemniki sprememb v odnosih ali komunikaciji pri drugih večinoma ne opazijo. Zanimivo, da tudi učitelji nemediatorji ne vidijo večjih vplivov na komunikacijo in odnose med učenci. Učitelji mediatorji s šole B pa opažajo **več in boljšo komunikacijo na šoli ter manj sporov** medtem, ko učitelji mediatorji šole A ne izpostavljajo večjih pozitivnih vplivov mediacije na komunikacijo in odnose. Koordinatorja mediacije sta bolj pozitivna. Koordinator šole A opazi spremembo v odnosih in zmanjšanju konfliktnosti na šoli. Tudi koordinator s šole B opaža, da je zadnja tri leta na šoli manj konfliktov in deviantnega vedenja, komunikacija na šoli pa, da se je občutno izboljšala.

Koordinator na šoli A omenja **empatični primanjkljaj**, ki ga zaznava v učencih zadnjih nekaj let. Pravi, da opaža, da se otroci vedno manj vživljajo v druge, da jih drugi vedno manj zanimajo. Zdi se mu, da je vedno manj empatije in prosocialne naravnosti prisotne v učencih, zmeraj manj jim je žal za storjeno dejanje, česar vzrok je vzgoja. »Nič inputa dobit, maksimalno ven, pa še na silo. Nekateri so čisto otopeli, brez čustev do drugih, samo do sebe, ta pa so močna« (F11 šola A). Učitelji nemediatorji šole B pa omenjajo **nesamostojnost učencev**, ki jim za vsako stvar hitijo na pomoč starši, tudi ko gre za spore. Učenci se niti ne znajo več pobotati med sabo, za vse poskrbijo starši, pravijo. Tudi v šoli je torej potrebno in ustrezno razvijati empatijo, samostojnost in odgovornost, čemur program mediacije lahko zadosti, če je izvajan pravilno. Izvajanje formalne in neformalne mediacije je lahko pomembna pot k razvijanju samostojnih, empatičnih in razumevajočih posameznikov. V vzgojnih situacijah na splošno, pa je primerno uporabiti tudi induktivni princip za vzpostavitev simpatičnega distresa. Na ta način lahko logiko mediacije razširimo na širše vzgojno področje. Da pa bi vsi učitelji lahko izvajali neformalno mediacijo z induktivnim pristopom, **bi morali za mediatorje izobraziti prav vse učitelje**. Vsak učitelj namreč vzgaja otroke in če nima znanja in izkušenj z mirnim reševanjem sporov, potem tudi otrok tega ne more naučiti. Ker je šola vzgojno-izobraževalna ustanova, lahko sklepamo, da so učitelji vzgojno-izobraževalni delavci. Da bi lahko na ustrezen način vzgajali otroke v sodobni šoli, morajo biti tudi sami izobraženi o pomenu restorativne logike in mediacije.

11 SKLEP

Konflikte lahko rešujemo na različne načine ali pa jih kaznujemo. Ker kaznovanje konflikta vzgajani osebi sporoča, da je konflikt nekaj slabega, se lahko taka oseba namesto spopadanja

s problemom v prihodnje odloči izognitvi le-tega in je pri tem prikrajšana za vzgojno-izobraževalni učinek reševanja konfliktov. Glede na to lahko trdim, da je učenje načinov reševanja konfliktov nadvse pomemben del sodobnega vzgojnega procesa v osnovni šoli, ki je prišel do izraza z uvedbo alternativnih vzgojnih ukrepov, ki se naslanjajo na restorativno logiko odziva na neustrezno dejanje. »Restorativna pravičnost torej predpostavlja nov koncept pravičnosti in nove odzive na konflikt in kaznivo dejanje. Žrtev je aktivno vključena v proces odziva na konflikt in predstavi svojo plat zgodbe, storilca pa spodbuja, da se spremeni v skladu s pričakovanji družbe v kateri živi« (Kroflič 2011, 17). Pri reševanju konfliktov izmed alternativnih ukrepov najbolj stopi v ospredje vrstniška mediacija, ki daje rešitev spora v roke vpletenim v spor, pri tem pa jim pomaga in ju vodi vrstnik mediator, ki je oz. naj bi bil nepristranski in nevtralen, sam proces mediacije pa mora biti prostovoljen in zaupen. Vse niti imajo v rokah otroci, kar jih bolj vključi v šolski sistem in preko izkustva uči reševanja konfliktov ter prihrani več časa učiteljem za učni program. Pomembno je, da strani v sporu povesta vsaka svojo plat zgodbe in svoje videnje situacije ter izrazita čustva, ki sta jih pri tem doživeli. Mediator mora ves čas povzemati zgodbi vpletenih in vzbujati empatična čustva med njima. Pri najustreznejši obliki mediacije mediator tudi vzpostavi opolnomočenje in priznanje vpletenih, kar vodi do vzpostavitve empatije in prosocialnih čustev, zaradi katerih si želita udeleženca popraviti neugodno situacijo. To pa je tudi del induktivne logike (vzpostavitev empatične in simpatične krivde ter empatičnega distresa), ki jo je po mojem mnenju smotrno uporabiti v mediacijskem postopku in širšem spektru vzgojnih situacij.

Sodobni šolski sistem je torej preplet predvsem retributivne teorije in abolicistične teorije kaznovanja, prva sledi logiki prava, druga pa logiki pedagogike in etike (Kroflič 2011, 233). Formalni vzgojni ukrepi so torej podrejeni logiki prava, vzgojna vrednost alternativnih ukrepov pa je v vzbujanju zavedanja posledic neustreznega dejanja ter želji po lajšanju posameznikove vesti zaradi doživljanja empatične krivde. Za večino kršitev, predvsem, ko gre za odnos med dvema, naj bi se uporabljale vzgojne dejavnosti (pogovor, mediacija, restitucija). Za resne kršitve šolskega reda – kot so hudo nasilje, droge ipd. – pa je šola kot institucija primorana uporabiti formalne vzvode ukrepanja. Predvsem takrat, ko gre za ponavljajoče se hude kršitve (Iršič 2010). Mediacija je med drugim tudi preventivni proaktivni vzgojno-izobraževalni program, ki omogoča, da se učenci naučijo konstruktivnega reševanja konfliktov v praksi, kar pa z izvajanjem na način retributivne logike kaznovanja lahko omejimo ali celo onemogočimo. Posledica pa je neuspešnost, neučinkovitost in zamiranje programa mediacije v šolskem okolju. Da bi se načini izvajanja alternativnih

ukrepov bolj ločili od načinov izvajanja formalnih vzgojnih ukrepov, bi bilo smotno, da se v trenutno delujočih pravilnikih loči disciplinske kršitve od konfliktov in določi katere ukrepe se izvaja, v primeru prvih in drugih.

V empiričnem delu s pogovori v fokusnih skupinah in intervjujih z vsemi ključnimi skupinami šolskih akterjev ugotavljam, da je največji problem pri izvajanju mediacije v preučevanih dveh šolah – neprostovoljnost udeležbe na mediaciji in način pridobitve mediantov. Predvsem učence predmetne stopnje na mediacijo skoraj vedno napotijo učitelji. Tako neprostovoljnost pri izvajanju ukrepa kot odločitev učitelja za izvedbo določenega ukrepa, pa sta načeli retributivne logike odziva na neustrezno dejanje. Ugotovim torej, da je največji problem retributivni način izvajanja mediacije – na eni od šol veliko bolj kot na drugi. Pridobljeni podatki kažejo, da je razlika v izvajanju mediacije med šolama velika. Na šoli B so z njo zadovoljni vsi akterji, tudi pozitivne učinke prepoznajo vsi, slabosti pa ne izpostavijo veliko. Obseg izvajanja je veliko večji kot na drugi šoli in tudi mediatorji (šolski in vrstniški) so zelo dobro izobraženi. Vsi šolski mediatorji so se namreč udeležili intenzivnega izobraževanja skupaj s koordinatorjem. Ker je opominov na tej šoli res malo (le trije prvi izreki opomina), lahko razumemo, da se za veliko večino prekrškov uporabljajo alternativni ukrepi, pri konfliktih predvsem vrstniška mediacija. Na tej šoli je tudi ravnateljica izobražena za mediatorko, kar priča od tem, da vodstvo šole mediacijo podpira. Predvsem je program vrstniške mediacije uspešen na razredni stopnji, kjer vrstniški mediatorji izvajajo dežurstva. Spor je takoj opažen in vzet v obravnavo, brez posredovanja učitelja ali druge odrasle osebe. Vrstniški mediatorji lahko neformalno mediacijo izvedejo kar na hodniku ali v razredu ali pa se odločijo za razrešitev spora po formalnem mediacijskem postopku. Ker mediacijski postopek na ta način nima retributivnih aspektov, ga za uspešnega in učinkovitega označi večina preučevanih skupin akterjev šole B. Na šoli A pa imajo največje probleme z upoštevanjem pravil mediacije. Večina učencev, kot povedo sami in učitelji, je na mediaciji neprostovoljno, da bi se izognili pouku ali opominu, kar pomeni, da je tu vrstniška mediacija izvajana po načelu retributivnosti, podobno kot formalni vzgojni ukrepi, kar v veliki meri izniči njene vzgojne učinke. Vrstniški mediatorji večinoma tudi ne upoštevajo načel o nepristranskosti in zaupnosti mediacije, kar v mediantu vnaša dvom o kredibilnosti mediacijskega postopka. Čeprav mediacija na tej šoli poteka že deset let, je opaziti, da program nekako zamira. Z mediacijo se, kakor je videti, ukvarja koordinator mediacije, veliko šolskih mediatorjev pa je izgubilo začetni zagon in mediacije ne vidijo kot uspešne metode za reševanje sporov. Prejemniki mediacije se slednje udeležijo zato, ker se morajo in med

mediacijo ne sodelujejo, ampak se dolgočasijo. Rešitev konflikta, dogovor v mediaciji pa je posledično večinoma ignoriranje strani v sporu. Med postopkom mediacije ne pride do poistovetenja med sprtima stranema, niti do doživljanja empatije, posledično pa tudi ni želje po popravilu neustreznega dejanja. Kljub temu prejemniki mediacije prepoznajo nekakšno razliko med formalnimi vzgojnimi ukrepi in mediacijo, a slednjo še vedno razumejo kot blago obliko kazni, ki je po njihovem mnenju boljša od opomina.

Ker v raziskavi opažam, da jo najboljše vrednotijo in percipirajo vrstniški mediatorji, se mi zdi pomembno izpostaviti nujnost izobraževanj v okviru programa mediacije na osnovni šoli. Vse učence bi bilo potrebno seznaniti z osnovami mirnega reševanja konfliktov. Lahko z izvajanjem delavnic, iger vlog, pogovorov na to temo v času razrednih ur ali na dnevih posvečenim dodatnim šolskim dejavnostim. Z integracijo treninga reševanja konfliktov v vsebino šolskih predmetov, kot sem ga opisala v teoretičnem delu, pa najlažje izobrazimo največje število učencev. Slednje pa zahteva, da so vsi učitelji pred tem dobro izobraženi o mirnem reševanju sporov in vrstniški mediaciji. Za delovanje programa mediacije v šoli je zelo pomembno, da ga razumejo vsi akterji v šoli, le tako se bodo učenci želeli priključiti in biti vrstniški mediatorji ali pa biti pripravljeni prejeti mediacijo, učitelji pa ne bodo nasprotovali temu, da se spore rešuje na takšen način.

Izobraževanje bodočih učiteljev na fakultetah o mirnem reševanju sporov in pomenu restorativne logike, je po mojem mnenju ena nujnih sprememb, ki bi jih bilo potrebno uvesti za zagotovitev večje uspešnosti programa mediacije v osnovni šoli. Tudi Kroflič opaža neustreznost sodobnih študijskih programov za usposabljanje bodočih učiteljev:

Vrsta vpogledov v naše izobraževanje učiteljev kaže, da kljub načelni odločitvi, da ohranimo standarde univerzitetnega nivoja izobrazbe in jih nadgradimo z drugo bolonjsko stopnjo, še vedno nimamo domišljene vsebinske zasnove pedagoškega izobraževanja, ki bi obetala razvoj opisanih kriterijev kakovostne pedagoške usposobljenosti. Podcenjen pomen temeljne pedagoškega izobrazbe v odnosu do specialnih metodik, prevelika dvotirnost splošnega in specialno-pedagoškega študija, premajhna interdisciplinarna zasnova pedagoških znanj, potrebnih za obvladovanje vzgojne zasnove pedagoških institucij (vsebine s področja teorije vzgoje, antropologije, etike, prava, razvojne psihologije, sociologije, če omenim le najpomembnejše znanstvene discipline) pričajo o neuravnoteženi vsebinski zasnovi študijskih programov za usposabljanje bodočih učiteljev (Kroflič 2007, 10).

Najvišje stopnje izobraženosti na področju mirnega reševanja sporov pa morajo vsekakor biti deležni predvsem učitelji mediatorji in vrstniški mediatorji. Enkratno štiridesturno izobraževanje o mediaciji, pa potem vrsto let nič, kakršno imajo prakso na eni izmed preučevanih osnovnih šol, po mojem mnenju ni dovolj. Potrebna so mesečna srečanja, kjer tako vrstniški, kot tudi šolski mediatorji delijo svoje izkušnje ter se dodatno izobražujejo.

Nadvse pomembno torej je, da vzpostavimo sistemske in druge pogoje, da mediacija ustrezno deluje v šolskem okolju. Izobraževanje vseh bodočih učiteljev, usposabljanje vseh akterjev v šoli, upoštevanje pravil mediacije (predvsem prostovoljnost udeležbe na mediaciji), ločitev disciplinskih kršitev in konfliktov v pravilnikih, podpora vodstva in učiteljev, iznajdba načina, da več konfliktov pride do šolskih in vrstniških mediatorjev, premostitev časovnih in logističnih preprek so glavni predpogoji, ki morajo biti izpolnjeni, da lahko vrstniška mediacija na šoli utečeno in uspešno deluje. Zelo pomembno je, da se otroci naučijo samostojnega reševanja konfliktov in prosocialnih emocij, kjer učitelji zaznajo velik primankljaj. Postopek vrstniške mediacije je izvrsten način za krepitev prosocialnih emocij in empatije ter psihosocialnih veščin. Za celostno vzgojo pa je potrebno izvajati tudi neformalne mediacije in konstantno izobraževati tako učence, kot učitelje in starše. Tako v vrstniški kot šolski, formalni in neformalni mediaciji ter širšem spektru vzgojnih situacij pa je – za prebujanje empatičnih čustev, ki jih dandanes v otrocih primanjkuje – smotrno uporabiti transformativno mediacijsko logiko ter dele induktivnega pristopa.

12 LITERATURA

1. Andersson, Irene, Helle Hinge in Claudia Messina. 2011. *Peace education*. London: Cice Central Coordination Unit.
2. Baruch Bush, Robert A. in Joseph P. Folger. 2005. *The Promise of Mediation: The Transformative Approach to Mediation*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
3. Betetto, Nina, Zoran Hajtnik, Valerija Jelen Kosi, Alenka Klemenčič, Maša Kociper, Mateja Končina Peternel, Zoran Milivojević, Janez Novak, Maja Ovčak Kos, Bojana Ozimek, Gordana Ristin in Rudi Tavčar. 2011. *Mediacija v teoriji in praksi: veliki priročnik o mediaciji*. Ljubljana: Društvo mediatorjev Slovenije.
4. Brajša, Pavao. 1993. *Pedagoška komunikologija*. Ljubljana: Glotta Nova.
5. Cohen, Richard. *Quick Guide to Implementing a Peer Mediation Program*. Dostopno prek: <http://www.schoolmediation.com/pdf/Quick-Guide-to-Implementing-a-Peer-Mediation-Program.pdf> (10. maj 2016).
6. Cohen, Richard. 1995. *Student Resolving Conflict: Peer Mediation in Schools*. Culver City: Good Years Books.
7. --- 2005. *The Relationship between Peer Mediation and Discipline*. Dostopno na: <http://www.schoolmediation.com/books/resolvingconflict/chapter5.html> (7. maj 2016).
8. Cremin, Hillary. 2007. *Peer mediation and citizenship education*. London: YHT Ltd.
9. Davies, Leah. 2008. *Solutions through peer mediation*. Dostopno prek: <http://www.kellybear.com/TeacherArticles/TeacherTip13.html> (10. maj 2016).
10. Flecknoe, Mervyn. 2005. What does anyone know about Peer mediation? *Improving Schools Sage Publications* 8 (3): 221–235.
11. Boone, Cavel. 2015. *The Transformative framework*. Povzetek tridnevne konference - Transformative Mediation – ADRAI v Halifaxu, Kanadi. Dostopno prek: <http://www.adratlantic.camp8.org/Resources/Documents/The%20transformative%20a%20pproach%20to%20mediation%20by%20Cavell%20Boone.pdf> (6. junij 2016).
12. Frost, M. Alice. 2012. *Bully prevention, peer mediation and conflict resolution: Impact of prevention programs on reducing school suspensions*. Manhattan, Kansas: Kansas State University.
13. Humar, Ines. 2011. *Vrstniška mediacija kot način reševanja konfliktov v osnovni šoli*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

14. Iršič, Marko, Irena Borštnar, Ivanka Marič in Ksenija Lorber. 2010. *Šolska in vrstniška mediacija*. Ljubljana: Rakmo.
15. Johnson, W. David in Roger T. Johnson. 1995. Why violence prevention programs don't work – and what does. *Educational Leadership* 52 (5): 63–68.
16. --- 2004. The Issue. *Theory into Practice* 43 (1): 280–292.
17. --- 2005. Essential components of peace education. *Theory into Practice* 44 (4): 280–292.
18. Klemenčič, Sonja in Valentina Hlebec. 2007. *Fokusne skupine kot metoda presojanja in razvijanja kakovosti izobraževanja*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
19. Kolan, Kathy. 1999. *An Analysis of the Short-Term Impact of Peer Mediation on High School Disputants in an Ethnically Diverse Suburban School System* (Doctoral dissertation). Washington: George Washington University.
20. Kroflič, Robi. 2002. *Izbrani pedagoški spisi – vstop v kurikularne teorije*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
21. --- 2003a. Etika in etos inkluzivne šole/vrtca. *Sodobna pedagogika (posebna izdaja)* 54 (120): 24–35.
22. --- 2003b. O pedagoški vrednosti kazni. *Šolska kronika* 12 (36): 374–384. Dostopno prek: <http://www2.arnes.si/~rkrofl1/bibliografija.html> (12.maj 2016).
23. --- 2006. Lahko danes še govorimo o vzgoji za odgovornost? *Šport mladih* 14 (117): 32–33. Dostopno prek: <http://www2.arnes.si/~rkrofl1/bibliografija.html> (5. maj 2016).
24. --- 2007. Tudi šole vzgajajo, mar ne? V *Pravila in vzgojno delovanje*, ur. Tatjana Devjak, 101–118. Ljubljana: Pedagoška fakulteta. Dostopno prek: <http://www2.arnes.si/~rkrofl1/bibliografija.html> (12. april 2016).
25. ---2008a. Induktivni pristop k poučevanju državljske vzgoje na načelu interkulturalnosti. *Šolsko polje* 19 (5–6): 7–24.
26. --- 2008b. Ničta toleranca do odklonskega vedenja in inkluzivna šola. *Sodobna pedagogika*. 59 (3): 64–74. Dostopno prek: <http://www2.arnes.si/~rkrofl1/bibliografija.html> (2. junij 2016).
27. Kroflič, Robi, Jasna Mažgon, Tina Klarič, Katja Jeznik, Petra Štirn Janota, Darja Štirn Koren, Klara Skubic Ermenc, Vida Vončina, Špela Lenič, Danijela Makovec, Vesna Rutar in Mojca Peček Čuk. 2009a. *Ali poklicne in strokovne šole potrebujejo vzgojni koncept?* Ljubljana: CPI. Dostopno prek: <http://www2.arnes.si/~rkrofl1/bibliografija.html> (9. junij 2016).

28. --- 2009b. Kaj nam ponujajo priporočila o načinih oblikovanja in uresničevanja vzgojnega načrta osnovne šole? V *Misliti vzgojo: problemi oblikovanja vzgojno – izobraževalnega koncepta*, ur. Nives Ličen, 7–11. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. Dostopno prek: <http://www2.arnes.si/~rkrof11/predavanja.html> (1. junij 2016).
29. Kroflič, Robi, ur. 2011. *Kazen v šoli? Izbrani pristopi k sankcioniranju prestopkov in podpori prosocialnega ter moralnega ravnanja*. Ljubljana: Center za poklicno izobraževanje.
30. Jenčič, Romana. 2008. Uporabnost alternativnih ukrepov. *Didakta* 3: 18–19.
31. Jeznik, Katja in Karmen Stolnik. 2011. *Individualizacija pedagoškega procesa in izrekanje vzgojnih in alternativnih ukrepov na srednjih strokovnih in poklicnih šolah*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
32. Lamovec, Tanja. 1993. *Spretnosti v medosebnih odnosih*. Ljubljana: Produktivnost.
33. Lesar, Irena in Darja Rugelj. 2012. Zakaj vključevati vrstniško mediacijo v (osnovne) šole? *Sodobna pedagogika* 63 (2): 52–67.
34. Metelko Lisec, Tanja. 2005. *Vrstniška mediacija: Priročnik za vrstniške mediatorje v šoli*. Ljubljana: Inštitut za mediacijo Concordia.
35. --- 2009. Mediacija v vzgojno-izobraževalnih ustanovah. *Vzgoja: revija za učitelje, vzgojitelje in starše* 11 (41): 4–6.
36. Murray, B. 2003. *Examining School Based Mediation* (Research paper). Wisconsin: University of Wisconsin-Stout.
37. Peklaj, Cirila in Sonja Pečjak. 2015. *Psihosocialni odnosi v šoli*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
38. Prgić, Jani. 2010. *Šolska in vrstniška mediacija. Vse kar morate vedeti o mediaciji v šoli*. Griže: Svetovalno-izobraževalni center MI.
39. --- 2014. *Teorija šolske in vrstniške mediacije*. Griže: Svetovalno-izobraževalni center MI.
40. Philipson, Jon M. 2012. The kids are not all right: Mandating peer mediation as a proactive antibullying measure in schools. *Of conflict resolution* 14 (81): 81–104.
41. *Priporočila o načinih oblikovanja in uresničevanja vzgojnega načrta osnovne šole*. 2008. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
42. Pšunder, Majda. 2004. *Disciplina v sodobni šoli*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

43. Pšunder, Majda in Olga Dečman Dobrnjič. 2010. *Alternativni vzgojni ukrepi med teorijo, zakonodajo in prakso*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.
44. Schrupf, Fred, Donna K. Crawford in Richard J. Bodine. 1997. *Peer Mediarion: Program Guide*. Illinois: Research Press.
45. Stevahn, Laurie. 2004. Integrating Conflict Resolution Training into the Curriculum. *Theory Into Practice* 43 (1): 50–58.
46. Svetlik, Ivan, Franc Jamšek, Nada Zupan, Zvone Vodovnik in Stane Možina, ur. 2002. *Management kadrovskih virov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
47. Uhan, Samo. 2009. *Kvalitativno raziskovanje*. Ljubljana: interno gradivo.
48. Ule, Mirjana. 2009. *Psihologija komuniciranja in medsebojnih odnosov*. Ljubljana: FDV.
49. Visekruna, Tina. 2013. *Induktivni pristop pri mediacijskem posredovanju v konfliktih*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
50. Vogrinc, Janez. 2008. *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

PRILOGE

PRILOGA A – TRANSKRIPCIJA FOKUSNIH SKUPIN IN INTERVJUJEV

FOKUSNA SKUPINA F1

Učitelji mediatorji, ŠOLA A

Kaj je mediacija, kako razumete ta pojem?

Mediacija je postopek, pri katerem mediator, eden ali več, pomaga – zelo sistematično, po korakih in z vprašanji – dvema strankama, ki imata nek konflikt, da ga sporazumno rešita. Najprej definirata problem in ugotovita, kako ga želita rešiti, potem pa sprejmeta neke sklepe – če se le da in se zavežeta da se bosta tega držali.

Pa dogovor pri mediaciji, ta sklep, da potem drži in da ga upoštevajo. Pa tudi to, da velja neka zaupnost, da vse kar povejo med sabo, ostane tukaj, nekako se na ta način zgradi neka avtoriteta, pa medosebno spoštovanje, da spoznajo sebe in da spoznajo da morda eden z drugim narobe razumejo svoje besede, vsaka stran pove svoje občutke, kako so se počuti ob žaljivkah na primer. Večkrat se jaz osebno srečujem z učenci ki se med sabo žalijo, pride do večkrat ponavljajočega se vzorca za eno in isto stvar in se nabira in za nazaj povlečejo stvari kaj je bilo že v preteklosti. Skratka, da se slišijo in naučijo poslušat.

Pa fajn je, da je mediator zraven, da da vsem enake možnosti govorjenja, ker eni so boljši v govorjenju kot drugi.

Kako ste se usposabljali?

Imeli smo usposabljanje v šoli, ki ga je vodil koordinator pod okriljem Concoride in vikend na morju.

Mislím, da je bilo 40 ur v šoli in pa tabor na morju.

Dva dni na morju.

En tabor je bil 100 let nazaj.

Jaz sem pa 200 let nazaj delala, ker me na taboru ni bilo, sem bila samo v šoli.

Na tabor so vabljeni tudi učenci, kjer se izvajajo delavnice.

Se pravi to je enkrat na leto?

Ja pa tudi ne, ve vem, če je vsako leto.

Otroci največ grejo.

Ti se loh zdej po novem usposabljaš skupaj z otroki na taborih.

Takrat ko sm jaz šla, smo bli samo učitelji.

Kako dojemate pomen in cilje medicije?

Meni se zdi pomembna zato, da se znajo otroci pogovarjat in znajo drug drugega čutit, koliko je pa uspešna je pa tko no, ker se veliko otrok pri tej starosti ne zaveda pomena in si mogoče ne želijo rešiti spora z nekom, jim je vseeno in zdej silit jih v reševanje nekega problema, ker se vleče, se mi ne zdi smiselno.

Ampak to je učenje tega postopka pogovarjanja o problemih, ki tudi če je neuspešen rezultat, ta proces je pomemben.

Lahko tudi na drugačen način, ni nujno da z medicijo, kakor imamo pri nas na šoli.

Je pa ta postopek zelo strukturiran, bolj kot en prost pogovor.

Cilj je naučit se konflikte reševati s pogovorom.

Cilj je izboljšanje odnosov v šoli.

Empatija.

Da niso tok ravnodušni, sami vedo, če je nekdo večkrat bil na mediciji, že vnaprej vedo za vzorec, kako se bomo pogovarjal, pa mislim, da jim je všeč, da so enakopravni v pogovoru med sabo, da vsak enako pove, obe strani sta uslišani. Največ, da so došli, da je to nek dosežek glede njihovega odnosa, kako se oni potem med sabo po mediciji, kakšni so bli pred pa po mediciji, se zavedajo teh nekaj pravil, ki jih morajo upoštevati.

A se ti zdi?

Nekateri, ki so večkrat bli, pri njih se pozna, pri tamalih pa ne.

Pozna se predvsem pri tistih, ki vedo, da če se ne bosta držala tega, kar so se zmenil, sledi ukrep.

Ampak to ni za dva v petem razredu, ki se skregata pa, se žalita, pri starejših pa pri hujših problemih je tako.

Na žalost vsaka stvar deluje pri otrocih, če je kazen, samoiniciativno ni nič.

Slabosti?

Čas je največji problem, kdaj dobit oba otroka pa mediatorja, da bo za vse v redu.

Mi imamo pouk, oni imajo takoj kombi po pouku.

Morda se otroka sili v to.

Saj se ga ne sme.

Sej se sami odločijo.

Ne ni res.

Jaz ga nikoli nisem silila.

Ni res koordinator pride in reče – ti boš šel na mediacijo, gresta na mediacijo in rešita problem. To je zame siljenje.

Eden od pogojev je, da je najprej predlog za mediacijo in oba si morata želeli na mediacijo.

Prednosti?

Vzgajanje, ker smo vzgojno-izobraževalna ustanova, pa za vzgajanje včasih ne najdemo časa pa načinov.

Komunikacija, prisotnost tretje osebe, da zna uskladiti oz. enakovrednost položaja.

Eden je vedno nestrpen, ki hoče dominirati.

In pa vsak drugače reagira.

Ste zadovoljni z izvajanjem te metode?

Ne v zadnjem času ne.

Večinoma gre bolj za vrstniško mediacijo.

Včasih se je več izvajalo, več so učitelji izvajali.

Bolj sprotno, prej so se reševali problemi.

Včasih smo imeli odmor, največ se je takrat dogajalo, zdaj nimamo tega rekreativnega odmora, morda je tudi to eden od razlogov. Ko sem jaz imela, so bili konflikti med odmorom.

Jaz nikoli nisem imela mediacije med rekreativnim odmorom.

Jaz sem dežurala trikrat na teden in vem, zdaj tega ni več.

Zdi se mi, da je tega manj, da smo zgubili zagon, postal je čas problem, učiteljem ni všeč, da bi jih jemali od pouka, kar pa po eni strani je res, po drugi pa nisem uspela dobit štirih otrok skupaj. Dva tedna smo iskali čas, ker so šli na tekmovanje, imeli izbirni predmet itd.

Tukaj vidiš, da ni interesa reševati konfliktov.

Da takoj ko se zgodi, je treba rešiti, dokler je vroča zadeva, kdor je prost od učiteljev naj gre.

Med poukom ne moreš.

Ne med poukom, takoj ko se zgodi, pred kombijem, tisti učitelj, ki to ugotovi.

Jaz sem hotela po pouku dobit, pa sem rabila dva tedna in potem sta se sama zmenila.

Potem sploh ne rabiš mediacije pri tem.

V kakšnem obsegu se izvaja?

Jaz mislim, da na nižji stopnji druga triada za probleme, ki so dolgoročni ali pa za ponavljajoče med istimi otroki.

Za ponavljajoče.

Če učitelj preceni, da bi dvema koristilo, da si nekaj povesta, ker sej mal pa čutimo kaj je v ozadju. Vidimo, da se morata pogovoriti, niso pa vsi konflikti taki, eni se pa skregajo pa gredo naprej.

Koliko se torej izvaja?

Najbolje je koordinatorja vprašati.

Nimamo vpogleda, ker enkrat so eni, enkrat drugi, koordinator ve to.

Večinoma je vrstniška.

Kakšen vpliv ima mediacija po vašem mnenju na izboljšanje medsebojne komunikacije?

Spoštljivo govorjenje, strpnost, boljša komunikacija, pričakujemo, da bodo znali to prenest v življenje.

Se je mediacijski postopek na kakršenkoli način spremenil?

Ne.

Ne.

Manj je učiteljskih mediacij?

Da.

Drugače se ni spremenilo.

Ali evalvirate mediacijske postopke?

Ne.

Sem hotela omenit, da bi bilo fino, če bi se enkrat na mesec ali pa enkrat na tri mesce dobili tisti, ki so izvajali mediacijo, pa da se vidi kakšni problemi so, pa da so učitelji seznanjeni s tem – ali je kakšen napredek v odnosih.

Ni evalvacije.

Vsako leto je izobraževanje, ampak letos ga ni bilo, ne vem zakaj, ni bilo denarja. Je razpis in se lahko učitelji vključijo.

Jaz nič ne vem o tem.

Dodatnega izobraževanja ni, mi smo delale to 5–10 let nazaj, enkrat in to je to.

Samo tisto, ko smo se usposobile za mediatorje 5–10 let nazaj, drugega usposabljanja ni bilo.

Ali se izvaja vzporedno z vzgojnimi?

Pred vzgojnimi ukrepi se izvaja.

Pred.

Po tem pa opomin če je treba, ni pa nujno, sploh ne.

Kaj je bolj učinkovito, po vašem mnenju?

Od primera do primera odvisno.

Pa kakšen problem je.

Mediacija po mojem mnenju. Kdaj pa je še bil vzgojni ukrep učinkovit?

Meni se zdi pa vzgojni ukrep veliko bolj, ker dobijo izdelan vzgojni načrt in kazni, definitivno se držijo in morajo opravljati določena dela.

Pa še starši so obveščeni, morajo podpisati.

Pri mediaciji starši sploh ne vedo.

Vzgojni ukrep skupaj z alternativnimi je najboljši.

Mediacija se izvaja veliko manj kot drugi alternativni ukrepi, skoraj nič.

Jaz sem imela samo eno.

Jaz sem imela dve (govorijo o šolski mediaciji).

Kako v smislu učinkov ocenjujete mediacijski postopek?

Kot sam način reševanja problemov je zelo v redu, navajati otroke že od majhnega, da znajo med sabo komunicirati in da je učitelj tisti, ki to usmerja.

Odvisno od posameznikov – kakšni so, pa koliko bodo odnesli od tega in dojeli, oni so še manjši.

Da se otrok zaveda, da ko pride do spora, da preden udari, da se pogovori.

Jaz sem govorila z devetarkami in ena, ki je bila v sporu pravi, da je to zelo v redu, da je res tako, kot sta se zmenile, sošolke pa pravijo, da mediacija ni uspela, da so še zmeraj skregane.

Meni je fino, če sem bila jaz pri mediaciji, ker jih lahko spomnim na to, kar smo rekli, da se držijo tega.

Bolj malo učinkov je.

So učinki, ne zdej da ne bi bilo sporov, učinki so, samo so subtilni.

Jaz mislim, da bi bili večji učinki, če bi to učitelji izvajali, nekdo ki ga ne uči.

En nevtralen učitelj, ki ga ne uči.

Avtoritativno se bolj obnese, če je učitelj prisoten, če je on tisti, ki usmerja.

Če rečeš pred avtoriteto, da se boš držal nečesa, to potem bolj drži, se mi zdi.

Evalvacija se mi zdi pomembna.

FOKUSNA SKUPINA F2

Učitelji mediatorji, ŠOLA B

Kdo vas je izobrazil in kako?

Jani Prgić nas je izobraževal, imeli smo eno celo šolsko leto, je on sem hodil.

Celo šolsko leto po dva dni, vikende.

Okrog 200 ur se mi zdi.

Kaj je mediacija?

Pomoč pri reševanju konfliktov, s tem da učenci sami iščejo rešitev.

Pomoč pri reševanju konfliktov.

Kar sta že onadva rekla plus osnovne veščine, socialne in komunikacijske. Vse kar rabiš dat v življenju dvema mladima, da se znata soočit s težavo, pomagat. Ti pa kot zunanji faktor vodiš in pomagaš.

Skupek veščin, ki pripeljejo do pogovora.

Pomoč dvema ali pa nekaterim, ki imajo težave, da se dogovorijo pa pridejo do rešitev, pomoč pri dogovoru.

Ste imeli kako dodatno izobraževanje?

Imamo sestanke, imamo srečanja, izobražujemo vrstniške mediatorje.

Malo se izmenjujemo pa enega koordinatorja imamo.

Pomen in cilji mediacije.

Najprej, da se naučijo otroci priti do rešitve sami, da usposobimo vrstniške mediatorje, da oni prevzamejo to delo, da jih naučimo komunikacije.

Da znajo čim bolj sami reševati probleme.

Pojavljajo se učenci, ki že sami vidijo, da so se sprli in zaznajo spor in bi radi sami z mediacijo rešili, da bi s pogovorom rešili.

Cilji je učenje komunikacijskih veščin, ki jih vsak zase odnese naprej.

Pomen in cilj je skupen – soočit učence oziroma jih naučit, da sami prepoznajo in začutijo in se soočijo s konfliktom in rešijo, če pa ne znajo, pa da prosijo nekoga za pomoč.

Definitivno zmanjšat konflikte, ki so močni.

Da s pogovorom rešijo probleme.

Slabosti in prednosti mediacije na vaši šoli

Prednosti, da učiteljice razrednega pouka pogosto pošiljajo na mediacijo, če vidijo konflikte, ni pa toliko mediaciji z učenci na predmetni stopnji, od šestega razred naprej.

Ena je povedala, da ko je prišla do učiteljev, potem so jih pa več poslali ane, zdaj ne vem ali učitelji toliko ne spodbujajo.

Nepoznavanje, kljub temu da vsako leto poudarjamo to.

Sigurno je stvar učitelja, ker eni redno pošiljajo, so pa eni, ki nikoli ne pošljejo, ne vidijo plusa ali pa nočejo videt.

Malo je tudi v organizaciji, na nižji stopnji se je lažje zorganizirat, tudi časovno. Tuki pa že sam vidim, da bi blo fino, da bi bla mediaicja, pa ne morem zorganizirat, teden dva mine pa že zvodeni.

Logistika je mal problem.

Pa sestanki, to je katastrofa, ker imamo obvezne in neobvezne predmete, veliko stvari.

Mi imamo tako različno in učenci imajo različno in se zelo težko dobimo vsi skupaj.

Za mlajše je lažje, mlajši so v podaljšanem bivanju in jih takoj vidiš.

Pa učiteljica je cel dan z njimi in lažje vidi konflikte.

Učiteljica lažje prilagodi pouk, bosta pa naslednjo uro nadoknadila, reče. Ker načeloma ni med poukom.

Slabosti

Starši nasprotujejo včasih, predvsem niso osveščeni, po mojem mnenju. Če rečejo – moj otrok ne bo šel na mediacijo – potem mi ne moremo nič.

V bistvu staršem sploh ni treba vedet.

Samo otrok pove, da je bil na mediaciji in potem starši rečejo, da njihov otrok ne sme na mediacijo.

Po moje, da ne vedo, kaj je mediacija, to je problem.

Problem je tudi, da smo se zmenili za mediacijo po pouku, pa enega ni. Med poukom najlažje, po pouku pa pozabi, ga ni. Logistični problemi, predvsem to.

Prednosti

Je pa kar veliko.

Jaz sem opazila, da se naučijo komunicirat na drugačen način, kot so bili navajeni. Se naučijo, kako se lotiti nečesa drugače, če pride do konflikta z nekom.

Jim nekako že dajemo v prvem razredu in gor rastejo s tem.

Leta 2009 smo bili na izobraževanju, 6 let imamo mediacijo.

Leta 2010 smo zaključili z izobraževanjem.

Se pozna v sistemu?

Mislim, da se pozna v sistemu, čeprav ne moreš reči sigurno, na predmetni stopnji je manj težav, očitno je nek vpliv. Otroci že sami vedo, ne derejo se več. Rečejo, bom malo počakal, bo on malo počakal. Tudi sam, kot učitelj opazim, da je drugačen pogovor z njimi, kot prej. Čisto drugačen način poučevanja in je velika prednost.

Ker je zaupna, to je prednost in to jim ogromno pomeni, ko so ozavestili, da to ne gre naprej, je to velik faktor, pa da je prostovoljno. To jim gre naproti, ta načela so fino zastavljena.

Ali učitelji predlagajo otroke za mediacijo?

Mi imamo eno škatlo in lahko dajo učenci ta listek anonimno noter, da si želijo mediacije, čeprav ni veliko primerov.

Večinoma pa učitelji pošljejo in učenca se morata strinjati.

Nujno strinjati, če pa ne želita sodelovati, pa se učiteljica z njimi pogovarja.

Kaj pa drugi vzgojni ukrepi? Kdaj izvajate mediacijo in kdaj druge vzgojne ukrepe?

Mediacija naj ne bi bila pri kršenju pravil.

Mediacija je kot pomoč, da se pogovarjata, se nikoli ne da kot ukrep, samo predlaga, kot pomoč, da se pogovarjata.

Edino prostovoljna, oba se morata strinjati.

Načeloma ni oboje skupaj, nismo še imeli skupaj, nimamo na tak način.

Nimamo tako, da bi bil ukrep in mediacija skupaj.

Kako ocenjujete izvajanje mediacije na vaši šoli v smislu učinkov?

Že samo to, da izobrazimo eno četrtno vseh učencev v generaciji, je veliko, da se naučijo komunikacijskih sposobnosti.

Okrog 15 smo jih letos.

Nekateri ne postanejo takoj mediatorji, nekateri potem naslednje leto še malo povadijo.

V vsaki generaciji jih je 15.

Zares jih pa izvaja okrog osem, da so res zavzeti mediatorji, nekateri so malo bolj na obrobju, nekateri pa nič ne delajo.

Izboljšalo se je, kako se rešujejo konflikti, manj jih je med učenci, boljše se rešujejo, mi boljše poučujemo, boljši je tudi pogovor.

Učenci sami rešijo in opazijo in ne pride do nas.

Več tolerance in sprejemanja.

V kakšnem obsegu se izvaja?

Glede na to, da je prostovoljna, ne moreš določiti obsega, to je odvisno od več faktorjev ali pa od učitelja. Je od njega odvisno ali bo poslal učence.

Neformalnih je ogromno.

Imeli smo jih štirideset formalnih v tem šolskem letu.

Za katere konflikte se izvaja mediacija?

Spori med učenci, nekdo komu ukrade radirko ali se verbalno ali pa tudi fizično.

V osnovi so manjši konflikti, ampak pride tudi kaj drugega, večplastnega ven.

Veliko je tudi takih, ko gre za leta nazaj ponavljajoče se konflikte, od vrtca naprej.

Koliko se izvaja v primerjavi z drugimi alternativnimi ukrepi?

Ni to kot ukrep, mi imamo to malo drugače.

Ne moreš dat ali mediacije ali pa ukrepa.

Mogoče se bolj prepozna, da je to konflikt, da to ni nekaj slabega, da bi bilo za ukrep.

Najprej se z mediacijo poizkuša rešiti.

Jaz bi rekla, da ti ukrepi, kot so restitucija pa zapisniki so bolj na višji stopnji, na nižji pa veliko več mediacija.

Za večje prekrške se uporablja restitucija, za žaljivke pa prej posežemo po mediaciji kot restituciji.

Pa kadar so v enem odnosu, je prej mediacija, če pa je nekdo kot posameznik, se ga pa prej na restitucijo pošlje, če je v nekem odnosu, je potem mediacija prednost.

Nasploh je alternativnih ukrepov zelo malo, nekih velikih težav sploh ni na tej šoli, jaz mislim, da v zahvalo mediaciji (trkajo po mizi). Tudi v zahvalo mediaciji vsaj nekaj.

Kakšen vpliv ima mediacija na posameznikove odnose in komunikacijo?

Tisti, ki gre na izobraževanje in jo izkusi, ima pozitivne izkušnje, vidi in se nauči marsikaj, bontona, odnosa, veščin. Pa ni važno ali je dober v konfliktu ali ne, že sama izobrazba, ker vedeti moraš kaj je pravzaprav mediacija.

Toleranca in ton govora definitivno.

Že veliko je to, da ti učenci, ki se izobrazijo odnesejo ogromno, čeprav nekateri ne dojamajo toliko. Pa tudi to, da se izvaja, da učenci vidijo, da se ni treba obtoževati, so navajeni malo bolj.

Na začetku, ko smo vpeljevali, je bil krč, so razumeli bolj kot kazen, zdaj pa vedo, da ni nič takega. Ne bo se izvedelo po celi šoli, ker je to miren pogovor, nihče ne bo nikogar kregal, zasebno je. Na miren način se pogovorijo in grejo radi zaradi izkušnje.

Sigurno boljša mirna komunikacija, manj žaljiva, čeprav ne moreš dati na celo šolo, je delček sigurno boljši.

Kakšen je vpliv na tiste, ki s tem nimajo nič?

Se pozna, ker se širi na razredni stopnji predvsem. Zdaj pa gre tudi gor na predmetno, da so navajeni, mammo delavnice in razredne ure.

Tudi staršem na roditeljskem povemo, cela šola ve, kaj je mediacija.

Zdaj imamo pa nadgradnjo s temi osmimi krogi odličnosti, s čimer je Jani Prgić nadaljeval, gre za nadgradnjo veščin, ki jih da mediacija.

Na osebni ravni, kako to tebi lahko pomaga, da optimiziraš delovanje, ni samo mediacija, so pa zadeve, ki se povezujejo na osebni rasti in komunikaciji. Vse te stvari se prepletajo in se jih lahko vključi.

Se je postopek na kakršenkoli način spremenil?

Ne.

Ne.

So pravila in se jih držimo.

Edino, da imamo mediacijsko sobo, ki je prej ni bilo.

Neformalno pa izvajajo kjerkoli, med seboj učenci.

Imamo dežurstva v podaljšanjem bivanju, vrstniški mediatorji pomagajo na hodniku.

Se z njimi ukvarjajo, ko pridejo v podaljšano bivanje.

Kakšna je razlika v komunikaciji in odnosih pred in po uvedbi mediacije?

To je težko reči.

Je toliko faktorjev.

Jaz samo vidim, da ni več toliko konfliktov, lahko gre tudi za druge stvari, ampak en delček pa je mediacija.

Na nekatere je to vplivalo tako, na nekatere drugače, na nekatere pa celo negativno, ampak jaz verjamem, da če se spremenimo malo, pa pomagamo nekemu, je že to dovolj.

Recimo, da se na predmetni stopnji pozna, da je manj hujših konfliktov.

Kaj se zgodi po mediacijskem postopku?

Včasih se to preverja in se zmenijo, da se bodo čez en teden dobili in preverijo, če zadeve špilajo, redno se pa ne izvaja.

Odkvisno je od dogovora.

Če je nekaj takega, da se dogovorita, da bosta drugače počela, potem se preveri in se vpraša, če se držita dogovora. Imajo tudi sami drugačen občutek potem, da ni sedaj konec, pa me nič več ne briga.

Podpise dogovorov shranjujemo.

Če se dogovoriš z mediatorjema, v detajle ne gremo.

Katere učence se izobražuje za mediatorje?

Sami se javijo prostovoljno, pa 6., 7., 8. razred se povabi.

Smo tudi namerno potegnili noter učence, ki imajo čustveno vedenjske težave, lih ni fajn da manjka, ampak smo ga vseeno noter potegnili, ker smo smatrali, da so za njega te veščine, ki jih osvoji večji plus, čeprav mogoče ne bo mediator.

Smo ugotovili, da je vseeno, če grejo vsi skozi izobraževanje, pa se potem vidi, kdo je pripravljen delat, kdo je sposoben.

Na koncu leta imamo snemanje in marsikdo ne pride, ker se ustraši snemanja.

Koliko se izvajajo vzgojni ukrepi na vaši šoli?

Mislím, da jih ni veliko, po navadi jih eni in isti učenci dobivajo, mislim da zelo malo.

Letos so samo trije opomini, se mi zdi.

Toliko malo jih pa ni, več po moje.

Vedno so eni in isti učenci, jih ni tako malo.

Prav o opominih govorim, saj je treba učiteljski zbor sklicat pa glasovat o tem.

Zapisniki o kršitvah so, jih je nekaj, prav opominov pa zelo malo.

To mi ne vemo, ker nismo vpeti v cel sistem.

Ste zadovoljni z izvajanjem mediacije na vaši šoli?

Problem je v tem, da nimamo enotnega termina, da bi bili prosti vsi naenkrat, da bi izvajali in se izobraževal naenkrat skupaj.

Smo lahko zadovoljni, učence dobivamo precej z lahkoto, zelo radi delajo, sami se ponujajo.

Učinki so, bilo bi pa lahko sigurno še boljše.

Kakšna generacija je malo neresna, pa jih moraš malo loviti, pa neodgovornost učencev, drugače smo pa zadovoljni.

FOKUSNA SKUPINA F3

Učitelji nemediatorji, ŠOLA A

Kaj je mediacija in kako razumete ta pojem?

Je razumno reševanje sporov, sporazumno.

Pogovor, kjer lahko dva rešujeta spor na nek miren način, prisluhmeta drug drugemu.

Način reševanja sporov med dvema osebama ob prisotnosti mediatorjev.

Da se dva pogovorita na miren način, ker po navadi se kregata in leti vse vprek. Se pač vsede in umiri.

Da najdeta dva skupno rešitev.

Če je je, če ne pa ne, da se slišita, je pomembno.

Mediacija je eden od načinov reševanja konfliktov in sporov, saj imamo tudi druge, mislim pa, da je dosti uspešen.

Kaj veste o mediaciji na vaši šoli in o njenih postopkih?

Vem, da imamo nekaj učiteljev mediatorjev, na katere se obrneš, če jih potrebuješ, vem da imamo medvrstniško mediacijo.

Da sedmi, osmi in deveti razredi izvajajo mediacijo, izvajajo medvrstniško mediacijo, so mediatorji in usposobljeni.

Jaz ne vem, jaz z mediatorji nimam nekih izkušenj, se z otroki rada sama pogovorim, namesto da bi jih nekam pošiljala. Ne vem kako je s tem, ker nisem še nikoli nobenega nikamor poslala.

Jaz pa sem glede na to, da so imeli vzgojne ukrepe in je bila mediacija tudi eden od načinov reševanja sporov, poleg ostalih.

Mogoče, ker so mlajši, jaz učim osmi in deveti razred in se potem malo bolj zezajo z mediacijo, sploh če je sošolec mediator je pol to mal tako tako.

Po moje se izbira ustrezne mediatorje.

Problem je pri devetarčkih, ker bi moral biti učitelj, ker ni starejšega vrstniškega mediatorja.

Z medvrstniško nimam izkušenj.

Kdo je usposobljen za izvajanje mediacije na vaši šoli?

Določeni učitelji.

Tisti, ki so se zato usposabljali.

Začel je gospod koordinator, ki je hodil na izobraževanja, nato pa je navdušil še druge, tako da jih je enajst učiteljev na seznamu. Po potrebi po individualiziranem vzgojnem načrtu je

lahko mediacija eden od alternativnih ukrepov. Hodili so na izobraževanja in taborne tudi za otroke.

Več oblik izobraževanja so imeli, tudi za otroke, tabori in usposabljanja na šoli.

Kakšen je pomen in kakšni so cilji mediacije na šoli?

Da se stanje umiri, da bi otroci prišli do spoznanja, da z agresijo ne rešiš ničesar, da lepa beseda lepo mesto najde, pa da poizkušajo sami priti do rešitve. Prelaga se namreč odgovornost. Vedno je nekdo drug kriv, če sprejmeš, da si kriv, lahko sebe spreminjaš.

Da se znajo poslušati preko mediacije, to je cilj, ker se drugače ne znajo poslušati. Moraš grobo presekati obtoževanja.

Sprejemati mnenje drugega, pa ni nujno da se strinjaš, če se ne moreš zneniti, se raje izogibaš.

Izkušnje so večinoma dobre.

Kako vi vidite slabosti in prednosti mediacijskega programa na tej šoli?

Mediatorji niso smeli prejeti učiti teh otrok in jaz sedaj iščem in težko najdem takega učitelja.

A ni podobno to vrstniška pa šolska? Vrstniška – to so otroci.

Potrebna je zrelost tistih, ki vstopajo v mediacijo, mlajši čutijo, da smo jih pripeljali v to, starejši pa sprejema to ali pa ne, ker mora iti in držati figo v žepu in je odvisno od tega ali je pripravljen iti na mediacijo.

Če je ukrep rečemo pogosto, da dva morata iti na mediacijo, je pa uspešnost odvisna od tega, koliko kdo hoče iti. Koliko kdo pristopa prostovoljno in koliko kaj želi spremeniti.

Pri otrocih se odnosi spreminjajo, niso čvrsti, čeprav se kakšen nesporazum hitro spremeni.

Kaj pa v primeru če se učenca ne strinjata s sodelovanjem v mediaciji?

Lahko dobijo več ukrepov skupaj, odvisno od prekrška.

Prednosti in slabosti mediacijskega programa na šoli?

Če so pripravljeni sodelovati, da niso tam ker morajo biti, pa si mislijo svoje, pa roko da. Če si res želijo, potem je uspešna. Zdaj kakšna je pa res sprememba, je pa vprašanje, pa kakšna je sprememba v odnosih.

Jaz imam tako izkušnjo, da sta šli dve dekleti in je bilo vse v redu potem. Sta bili iz četrtega razreda.

Jaz mislim, da ko začnemo z manjšimi, da se že pozna. Njih to spremlja že od prej, pri ta večjih je pa čisto drugače. Lahko je težava to, da učitelja ne dobiš ali pa določeni manjkajo in potem je prepozno, že časovno je včasih problem.

Za nekatere spore je mediacija preblaga oblika reševanja, starejši sploh ne jemljemo resno, ker je vedno nekaj, sej se sam igramo.

Po moje, da je to ustrezno, če se večkrat neki ponovi ali pa se non-stop ponavlja, da ni za navaden konflikt.

Problem je, če starši pridejo in rečejo, moj ne sme biti s tem otrokom na taboru. A je to pol za mediacijo, ker so že starši skregani med sabo.

Starši ni treba, da soglašajo z mediacijo. Starše se samo obvesti, ne sme starš reči ne.

Kaj pa prednosti?

Jaz nisem nič opazila.

Jaz tudi ne.

Veliko stvari je bilo rešenih, če so mlajši, je bolj uspešno, večji pa tudi, če so pripravljeni nekaj spremeniti. Odvisno od posameznikov, nekateri vem, da jih ne bi nič premaknilo, od posameznikove osebnosti je odvisno predvsem. Nekdo je trmast in ne bo nič spremenil, so pa tudi drugačni.

V kakšnem obsegu se izvaja mediacija na tej šoli?

Za pogostejše in večje spore in če so še druge stvari, da je opomin, potem hitreje pripelje do mediacije ali pa če se stepeta.

Razrednik to ureja.

Za konflikte, ki se ponavljajo, pa če so še drugi ukrepi, potem hitreje pripelje do tega.

Če je zelo resen spor.

Jaz mislim, da bi lahko večkrat izkoristili, pa ne.

Za večji pretep ali pa spor je, ni pa za vsako stvar.

Saj mi te osnovne oblike v učilnici izvajamo, napiši kaj se je tebi zgodilo, kaj si ti naredil, potem pa se pogovorimo, kaj bi lahko spremenili. Jaz jim dam velikokrat za pisat, kakšna je bila njihova vloga pri sporu. Napiši, kako bi se ti počutil, če bi tebi nekdo to naredi itd.

Kolikokrat na mesec se izvaja mediacija po vašem mnenju?

Pri meni se je enkrat v razredu.

Jaz v letošnjem letu sem imela enkrat v razredu, pa sedaj iščem za drugo mediacijo. Verjetno je drugače na predmetni stopnji.

To grejo po pouku, mi to ne vemo.

Gospod koordinator vodi to evidenco.

Mi ne vemo, ker je skrivno.

Kako se mediacija izvaja v primerjavi z drugimi ukrepi?

Več je drugih ukrepov, ker gre za kršenje šolskega reda.

Kakšen vpliv ima mediacija na odnose in komunikacijo na šoli?

Jaz mislim, da nima.

Odvisno od posameznika spet, verjetno.

Jaz nisem zaznala nič kaj posebnega.

Jaz mislim, da ne če skos prihaja do konflikta, da bo tudi kasneje. No odvisno od mediatorja, koliko je vztrajen mogoče, malo drugače je, če je vrstniška.

Razlika pred in po uvedbi mediacije v šoli

Prej je bilo boljše, ker so bili otroci drugačni.

Konflikti od doma se ne rešujejo, ni podpore ali pa je podpora v negativnem smislu.

Včasih smo imel učitelji več vpliva, sedaj smo pa to izgubili in tudi mediacija nam tega ne povrne.

Včasih so znali reševati konflikte, sedaj pa starši rešujejo vse, ne znajo nič. Vse namesto otrok naredijo in za otroke, da bi bili srečni, kar se pozna povsod.

Otroci nič ne rešujejo sami, jih pripeljejo do šole, potem v šoli tudi nič ne rešujejo, ker smo mi dolžni vse narediti, starši pa pričakujejo 100 sporočil o vsem.

Nesamostojnost v socialnih odnosih, oče pride v šolo, ker je sošolec rekel sinu, da je Kitajec. Privzgojit je potrebno, da zna otrok sam ravnati. Otroci bi radi, da starši pridejo in rešujejo namesto njih probleme.

Pričakujejo, da v šoli učitelj rešujejo vse stvari v nižjih razredih, v višjih pa malo bolj puščajo otroke zase.

Zakaj se starši toliko vtikajo v naše spore?

Nimajo razvitih enih osnovnih socialnih veščin.

Ne puščamo otrokom, da bi se sami zmenili, starši zmeraj na učitelje prelagajo odgovornost, da učiteljice niso nič prav naredile.

Je kaj manj, več ali isto konfliktov, kot pred uvedbo mediacije?

Isto.

Zakaj se niste odločili za usposabljanje za mediatorja?

Je bilo že toliko let nazaj.

Ja, ne vem.

To je lahko priložnost, da se dodatno usposobiš, ker mediacija je podprta s teorijo, to je pa potem želja po izobraževanju. Kako so kaj te želje?

Mlajšim smo dali prednost, ker mi ko smo prišli, smo morali narediti ogromno stvari.

Se ne čutim sposobno.

Jaz se ne spomnim, ker je že kar nekaj časa nazaj, ampak nisem se preveč počutila tako, da bi pametovala.

Moraš mal psihološko ozadje poznati, pa jezik ti mora teči, pa izpeljati znati.

Kako ocenjujete to metodo?

Odvisno od mediatorja.

Kvalitetna in podprta s teorijo, pravi mediatorji se morajo dolgo izobraževati na vseh stopnjah, vedno več se uporablja in je lahko dobra rešitev.

V družbi prepoznamo učinke.

Kaj pa na šoli?

Mediacija bi morala biti povsod, saj to navsezadnje vedno počnemo v razredu, eni imajo malo bolj uspešno, eni malo manj. Zdaj po ene petih, pa že nimam več potrpežljivosti, je črno ali pa belo.

Ti kot mediator samo usmerjaš, jaz bi pa kar sama še kaj dodala in tega ne bi znala speljat, bi še kej povedala zraven. Jaz sem na to naravnana osebno, da če greš čez rdečo luč, greš čez rdečo luč, nimaš kaj mediirati, če si nekoga udaril; kakšna mediacija.

Ja, pri rumeni pa lahko.

Predstavitev je imela Concordia, približno dvakrat, za vse učitelje. Tisti, ki so se našli, so se potem odločili, to še ni izobraževanje, samo predstavitev za vse učitelje, ki smo jo imeli vsi.

FOKUSNA SKUPINA F4

Učitelji nemediatorji, ŠOLA B

Kaj je mediacija, kako razumete ta pojem?

Medsebojno dogovarjanje, reševanje sporov, seznanjanje s situacijo.

Reševanje sporov na miren način.

Da sta obe strani zadovoljni.

Soočenje teh dveh, ki sta v sporu.

Razreševanje problema.

Kaj veste o mediaciji in njenih postopkih?

Imamo usposobljene mediatorje, ki usposabljujejo otroke, izvajajo medvrstniško mediacijo, mi smo tudi imeli seminarje na to temo, nismo čisto nevedni.

Kadar so kakšni spori, jih lahko pošljemo, sama ga še nisem.

So pa tudi hodili okrog in spraševali medvrstniški, če je kakšna mediacija potrebna po razredih.

So angažirani zelo.

Jaz ga nisem poslala. Smo imeli spor, so se punce same javile, tiste ki se usposabljujejo, da bodo same reševale spore, mi je bilo zanimivo prvič na tak način, da se rešuje.

Tudi učiteljice so angažirane.

Tudi hodijo na usposabljanja učenci, glih zdaj so imeli tabor.

Meni je všeč, ker je lahko vsak mediator, ne samo pridni in najboljši. Gredo skozi neko sito, da niso vedno enaka merila kot po navadi.

Dobro je tudi za osebno rast otroka.

Kakšni pa so mediacijski postopki?

Najprej vsaka stran pove, kaj je njegov problem, potem se pa dogovorijo, kako naprej.

Pomembno je, kako mediator pogovor usmerja, da ne zavzema strani.

Da ni pristranski.

Ni pa vedno uspešna, se lahko ponovi, če ni uspešna ali pa zamenja se mediator.

Kdo je usposobljen za izvajanje mediacije na vaši šoli?

Učitelji in učenci.

Učitelji so imeli posebna izobraževanja, tisti ki so izrazili željo.

Osnovne informacije imamo pa tudi mi.

Učenci imajo pa tabore in v šoli imajo usposabljanja.

Pomen in cilji mediacije na šoli

Reševanje sporov na miren način.

Sprotno pa na miren način.

Da se ne prenašajo ti spori, da se ne vlečejo par let, da se prekine, prej se dogovori.

Reševanje z vrstniki pri kakšnih primerih bolj zaleže, kot pa z odraslimi, da se na drugačen način pomenijo.

Fino je, da se že zdaj srečajo s tem, ker bodo to rabili tudi naprej v življenju.

Za naprej je, pa drugače je fajn, ker so mediatorji otroci, da se ne razkrivajo pred učitelji.

To se itak domeni, da je zasebno, da tam ostane.

Kaj pa cilji mediacije?

Miren način razrešit spor, poslušanje, začutiti drugega, kako ta problem vidi in čuti, ker se premalo pogovorimo.

Da znamo vase pogledat in ne kriviti drugih in znamo poiskati vzroke.

Da se sproti rešuje in da ni zamer, da se ne nabirajo stvari.

Katere so slabosti in prednosti izvajanja mediacije na vaši šoli?

To da se sproti rešujejo problemi.

Vse kar smo naštele, so prednosti.

Slabosti

Da se tisti hip ne more rešiti, je treba počakati po pouku, na razredni takoj razrešimo, na predmetni je pa treba počakati.

Zadnjič je bila nujna mediacija, sredi ure sta šla ven dva mediatorja, nujno posredovanje in so se za enega odločili, ni to tako, da bi se čakal.

Mi smo imeli en tak problem, ampak sta dobila dan, ko sta reševala, kdaj bo to bilo, ker tamali že mal pozabijo, more tisti trenutek bit.

Malo kako tisti, ki je v sporu, to jemlje, jst poznam nekoga, ki tega ne jemlje resno, mu je čist vseeno, je bil že večkrat tam, pa se je prismejal nazaj.

Ni za vsakogar.

Koliko se izvaja v primerjavi z drugimi alternativnimi ukrepi?

Jaz ne vem, ker veš samo za svoj oddelek.

Jaz tudi ne.

Ne vemo, ker nimamo vpogleda.

Po moje, da je mediacij manj, kot ostalih, ker je pogovorov več.

Na razredni stopnji je več mediacije.

Če mene vprašaš, je več mediacije, kot pa restitucije.

Ja jaz tudi tako mislim.

Več pa je pogovorov, več kot mediacij.

Pogovor na prvem mestu, mediacija, pol pa restitucija.

Kakšen vpliv ima mediacija na odnose in komunikacijo?

Jaz ne poznam, pri meni ni bilo primera.

Ni stalno enih in istih, ki bi razreševali.

Jaz mislim, da je to večšina iz retoričnega vidika in da se rabi leta, da se to osvoji, da bi tako na hitro se zaznalo, bi težko rekli.

Mislim pa, da so ti vrstniški mediatorji zagnani in hodijo po razredih in sprašujejo in jim je dosti do tega, da bi izvajali.

Bi morali biti po vašem mnenju na ta način izobraženi vsi učenci v OŠ?

Brezveze, da bi bili vsi izobraženi, normalno da se o teh stvareh pogovarjamo na razrednih urah, da bi bili pa vsi zato pa jaz ne vidim smisla.

Pol bi bil nekdo tudi prisiljeno v to, ne bi bilo ok.

Kako bi opisali komunikacijo in odnose na šoli pred in po uvedbi mediacije?

To se mi zdi pa, da je komunikacija mogoče mal boljša, da se otroci malo bolj zavedajo normalnega načina komunikacije in reševanja sporov, čeprav ne vem, če je to stvar mediacije, postopoma prihajamo na podlagi vsega, kar počnemo do sprememb, vsaj če pomislim 15 let nazaj.

Tudi svet se spreminja, generacije so drugačne, več se pogovarja, več je strpnosti.

Ko pridejo na predmetno stopnjo, se vidi že ta napredek, ta napredek v komunikaciji.

Ni samo stvar mediacije, ampak na splošno – vzgoje.

Manj sporov pa ni, samo druge alternative obstajajo, ki jih prej ni bilo.

Zakaj se niste odločile za usposabljanje za mediatorja?

Bila je določena številka, koliko jih lahko gre, nismo mogli vsi it, je bilo zelo drago.

Meni je bilo to ful dobr, zanimiva so taka izobraževanja, da tudi tebi neki ostane.

Dost dela mam, skos smo v enem projektu.

Jaz bi šla, ker je uporabno.

Omejitev je bila glavna.

Jst mam pa druge prioritete.

Kako ocenjujete to metodo reševanja konfliktov?

V redu.

Povsod na vseh ravneh, za vse ravni je.

Meni se zdi dobr.

Na vseh ravneh je pozitivna.

Se vidi, da moraš bit pripravljen sploh priti, ni pod prisilo.

Najbrž potem ni efekta.

Kakšni so pa odnosi na šoli?

Jst bolj kot dobre vidim.

S sodelavci je v redu, z učenci pa različno.

Vedno so težave, ampak ko se reši, je potem v redu.

Normalni, bi rekla.

Starše bi lahko mal izobrazili v tem smislu, ker ti pride direkt na vrata, če je nek spor med učiteljem in učencem.

Starše vzgajamo preko otrok.

Starš kako to doživlja, da bi bilo tudi s staršem lahko, včasih so kakšni primeri res ekstremni.

Pri reševanju določenih problemov imajo napačen pristop.

Zaščitniški so, te noče poslušat, tvoje plati zgodbe.

Vzgojit starše bi bilo potrebno, če so starši težavni, je velikokrat tudi otrok.

FOKUSNA SKUPINA F5

Vrstniški mediatorji, ŠOLA A

Kaj je mediacija, kako razumete ta pojem?

Reševanje sporov in konfliktov med dvema osebama.

Prebrala mi je misel.

Da rešiš spor med dvema.

Tista, ki sta skregana morata sama rešit spor, mediator je samo zraven, da ju usmerja, ne sme predlagat rešitev.

Kaj je naloga mediatorja?

Da usmerja tista v sporu, ne sme pa rešit spora namesto njiju.

Mora bit nepristranski, nevtralen.

Sprašuje odprta vprašanja o čustvih in tako usmerja, kaj bi lahko drugače naredil.

Kakšen je postopek vrstniške mediacije na vaši šoli?

Se predstavimo, pa povemo kdo smo, pa kaj je mediacija.

Povemo profila.

Še najprej izpolnimo list ali pogodbo.

Vsakega vprašamo, kaj je bilo in povesta zgodbo, tačas ga drugi posluša, mi pa ponovimo.

Povprašamo za čustva in morata izgovorit, kako se počutita, drugi pa mora ponovit, kako se je počutil.

Ne smemo pozabit povedat, zakaj je mediator tukaj, da ne sme reševat spora.

Na koncu sam še ponovit, kaj bi lahko naredila, da bi bilo boljše.

In pol sprejmejo nek predlog.

Da ostane med nami, je zaupno, da pogodbe ne bo nihče videl.

Vse ostane med nami.

Če smo si karkoli zapisovali, gre v smeti.

Faze mediacijskega postopka

6 jih je, se mi zdi.

Ne 4 so.

Prva faza je ...

A ti dam knjigo?

A ni pač prvo predstavitev, kaj se je zgodilo, čustva in na koncu predlog.

Pravila, kaj je bilo, čustva, pa na koncu kaj bi lahko naredil.

Kakšni so cilji mediacije na vaši šoli?

Da bi ustavili spor, da se ne bi prepirala, da bi razčistila, ni nujno da sta prijatelja.

Da se ve, za kaj je šlo, da razčistita, mogoče bosta prijatelja.

Da se spor ne vleče.

Ni nujno, da sta prijatelja, lahko se tudi ignorirata, sam da vesta, za kaj je šlo, kaj je bilo.

Mediacijo lahko predlagajo sošolci, nobeden ju pa ne more siliti v to.

Na začetku ju vprašamo, če si želita biti tukaj.

Kako pogosto se izvaja mediacija na šoli?

Zdaj že dolgo ni bilo, ful dolg.

Vse smo bile samo enkrat, ni velik sporov.

Ni velik sporov.

Po navadi pridejo na mediacijo ta mlajši, ker če se poznamo, da ne stopimo na kakšno stran, z mlajšimi je lažje, starejšim je to že mal bedno.

Edin če si zares želi razrešit konflikt.

Na začetku smo imeli ful, dva tedna je šel vsak enkrat ali pa dvakrat, zdaj pa že ene dva mesca ni blo.

To je dobr, da zdaj ni mediacij več.

Česa je več na šoli – vzgojnih opominov ali mediacij po vašem mnenju?

Več je vzgojnih ukrepov, ker ukrep dobi tudi neprosto voljno, tudi če ga noče, tudi če ne soglaša z njim.

Več je vzgojnih ukrepov.

Tisti, ki je dobil vzgojni ukrep, niso bili na mediaciji, večinoma.

Kokr mi vemo.

Kolikokrat ste sodelovale v mediacijskem postopku, kako se vam je zdelo?

Samo enkrat sem sodelovala, men je to ful dobr, ker imaš dober občutek, ker nekemu pomagaš rešit spor. Sem bila zadovoljna s postopkom, mi je bilo v redu, sta tudi nek predlog dala, da se bosta ignorirala, da se ne bosta vtikala eden v drugega.

Jst sm enkrat mediirala, drgače pa na izletu smo imel tudi vaje, bilo je v redu, samo je bil težek primer, eden je bil ful zainteresiran za razrešitev spora, eden pa ni hotel, mu ni bilo

zanimivo, malo se je izogibal. V nekaterih stvareh je sodeloval in na koncu sta se zmenila, da se bosta ignorirala, dost vreden je bilo, samo naporno.

Enkrat smo ful hitro rešili spor, sta ble zainteresirane, enkrat je blo pa ful težko, (smo šli po učitla) ker je bil en zainteresiran, enemu je blo pa vseen, ni bil zainteresiran, ampak smo na koncu nekak se odločil, da se bosta ignorirala. Sta se ignorirala in da si ne bosta več težila. Nista imela več konfliktov potem, ker sta se ignorirala.

Jst sem tudi enkrat mela, samo oba sta se hotela sam čim prej rešit in nista hotela bit tam najbolj, hitro sta se zmenila, da se bosta samo ignorirala.

Ali so se prejemniki mediacije česa naučili od postopka?

Da se čim prej rešijo.

Da grejo domov, nama je povedal.

Jst sem vprašala, če sta prišla prostovoljno, pa sta rekla da ne, ker ju je dost učitlov predlagal, sta mogla prit. Vmes sta se kar dosti prekinjala, pa grdo govorila. Sva mislile prekinit, ampak sta se zaustavila pol.

Ali ste kdaj mediirali vsakega udeleženca posebej?

Ja, enkrat se je tako zgodil.

Smo obe zgodbi poslušal, brez prekinjanja.

Bi mogoče kaj dodali mediaciji, tem postopkom, da bi bila boljša?

Po moje, da je v redu.

Se mi zdi, da je v redu, ampak se mi zdi, da mediator preveč sprašuje, jst bi bila bolj direktna in bi tistemu, ki ni zainteresiran bit tam, bi mu direkt rekla, ker če ga po tiho sprašuješ – ja kaj je bilo – pol itak, da ni zainteresiran. Sej ne bi bila agresivna, rekla bi mu, valda se potrudiš, da bosta rešila. Dejta se potrudit, da bosta rešila.

Kriza je, če ti gre kdo na živce, ker mu ne moreš nič povedat, sam sej pol lahko prekineš, pa te kdo drug zamenja.

Ja težko je bit nepristranski.

Pripomoglo bi, če bi vsi hotel sodelovat, sam enim se zdi vse brezveze, drugače se mi zdi postopek v redu.

Da bi si želel rešit, pa želel sodelovat, da ne bi sam sedel tam.

Skupaj mediacijo z vzgojnim ukrepom.

Kaj so slabosti in prednosti izvajanja mediacije na vaši šoli?

Prednosti, da je manj sporov, po moje slabosti ni. Zakaj bi bila pa slabost mediacije?

Razno, če nočeta sodelovat, pa sta tam, to ni najboljša.

Prej sem se ful kregala, zdej pa jst mediram in je fajn, to je prednost.

Kako ocenjujete mediacijski postopek?

Ne moreš povedat svojega mnenja, ker samo zastavljaš vprašanja, lahko bi mu sam rekel, da naj sodeluje, to je čisto logično.

Sam mnenja ne, ker se ne gre zate, ampak za njiju.

Sam tok, da mu poveš, da sodeluje.

Poveš jim, zakaj so tukaj, ker eni samo zavlačujejo, pa kr neki tretjega začne govorit, zamenja temo, nerodno mu je bilo, ni se hotel pogovarjat.

Če bi bil učitelj zraven, bi boljše sodeloval, samo mogoče bi jim bilo nerodno, če bi bil učitelj tam.

Kako so vas izobrazili za vrstniškega mediatorja?

Vsak ponedeljek po dve uri smo govorili o mediaciji, kako deluje in kaj je cilj, gledali smo filme.

Bili smo na izletu, poskuse delal, gledal filme.

Zbližal smo se na izletu in do konca izobrazili.

Na izletu smo se dal v pare, ena bolj stroga, ena pa bolj uizi, smo se dopolnjevale.

En ponedeljek smo čustva predelal, pa igrice smo se šli, eden je zgodbice govoril, drugi so zgodbo nadaljevali, zaigrali čustva.

Koliko je bilo teh ponedeljkov?

Kr ene 40 ur smo naredil skozi te ponedeljke.

Česa ste se naučile kot vrstniške mediatorke?

Naučili smo se, kaj je mediacija, smo mislile, da en sam tko pride, nismo vedle da tko poteka, da si lahko sam svoj mediator, da lahko sama rešim spor.

Da lahko spor rešiš na miren, lep način, kar prej pr men ni bilo, da se lahko s pogovorom reši, da so čustva velik del človeka, kaj sploh so in so pomembna.

Meni je tudi všeč, da smo zvedeli za čustva pri človeku, lahko po telesni mimiki prepoznam, kako se človek počuti.

Kako konflikte rešujete sedaj in kako ste jih pred tem?

Zdaj smo bolj potrpežljive.

Včasih smo se skregale in dva tedna nismo govorile.

Zdaj pa na miren način se pogovorimo in ne zavlačujemo.

Odrasle smo bolj in nismo tok trmaste.

Hitreje rešiš spor, pa mirno rešiš.

So se vaši odnosi in komunikacija na kakršen koli način izboljšali??

Ja pr men so se, ker smo se naučil, da ima vsaka zgodba dve plati – volk in rdeča kapica, tudi volk ima svojo zgodbo, zdaj se moraš vprašat, zakaj je to naredil, ne se pa sam dret.

Moraš vprašat drugega, zakaj je nekaj naredil.

Se moraš poslušat.

Ne se zagrebst za eno stvar, oba lahko zmagata.

FOKSUNA SKUPINA F6

Vrstniški mediatorji, ŠOLA B

Kaj je mediacija, kako razumete ta pojem?

Mediacija je nek postopek, kjer pomagaš tema, ki sta skregana, priti do rešitve.

Je že povedala.

Reševanje sporov s pogovorom.

Proces, kjer ta oseba, ki je mediator, pomaga sprtima.

Je zaupen proces, kjer na miren način rešimo spor dveh mediantov.

Iskren pogovor, v katerem najdemo rešitev na tak ali pa drugačen način.

Kakšen je postopek mediacije?

Začne se z uvodom, predstavitev, pravila, potem pa zgodba, vsak mediant pove svojo, povzemanje, pa pridemo do rešitve na koncu.

Uvod, predstavitev problema, pogovor povzemanje, povpraševanje po čustvih in najde se skupne rešitve.

Zaključek pa rešitev je taka, da se oba strinjata.

Začne se tako, da se skregata, potem traja da se zmenimo za mediacijo in zato sta včasih že prijatelja, se trudimo, da je čim prej, mam pa v knjižnici škatlo tudi, kamor lahko daš listek za prijavo.

Dežuramo na hodniku, pogledamo v razredni stopnji v razred in takoj naslednjo uro imamo mediacijo.

Učiteljice rečejo – pejdi na mediacijo, ker če so prvič jih je dosti strah.

Malo premalo je seznanjena šola s tem, ker učiteljice prijavljajo.

Po navadi imajo učitelji predmetno stopnjo na mediaciji.

Gremo v mediacijsko sobo, okrašeno s plakati, imamo list, ki ga izpolnimo, najprej imena, tema spora in rešitev, da se arhivira, začne se pa tako, da se predstavimo, povemo pravila ki obstajajo, potem nekdo pove zgodbo in se razvija.

Vsak pove zgodbo in že tam se začne prekinjat, včasih jih je težko prepričat, da najdejo rešitev in jim je treba pomagat, lahko z brainstormingom ali pa namignemo in napeljemo na

rešitev, sploh pri tamalnih je tako, da so popolnoma neresni, rečejo da bi se ubil, da bi tako rešili spor.

Ena učiteljica prijavi spor tut če nočeta biti prijatelja, zato včasih ni toliko učinkovita mediacija. Jst ga probam z vprašanji navest na to, da bi si želel mediacije, treba je tudi podpis dat, da se strinja z rešitvijo in nekateri se nočejo podpisat, ker mu pravila niso všeč in potem se tega lista ni izpolnil.

Poznate faze mediacije?

Uvod, jedro, zaključek?

Uvod, definicija problema, še neki, pa razplet je na koncu.

Pol je problem, vprašaš če je bilo še kaj prej, pa razplet.

Kakšni so cilji mediacije?

Čim manj skreganih.

Čim manj preprirov.

Da se rešijo spori.

Da se ne ponavljajo spori, te stvari da zgladijo.

Reševanje sporov in pa kritične učence malo spodbudit, da nima smisla, da naj si najdejo prijatelje. Tudi kakšen globlji učinek ima na mediante, da dojamejo, da spor ni rešitev, da nasilje ni rešitev, mu pomagaš odraščat, da se razvijejo.

Se tudi zna zaplest v tem postopku, so problemi, včasih je preveč mediacij in jemljejo kot za štos, ni povsod učinkovito, je pa po večini.

Kako pogosto se izvaja mediacija na vaši šoli?

Precej pogosto, samo bolj na razredni.

Letos jih je blo ful, lansko leto jih je bilo mal manj, tako da odvisno.

Jst sm mediirala že več kot desetkrat, vsak od nas je ene tolkrat v tem letu.

Dvakrat do trikrat na mesec je formalna mediacija.

Dost pogosto, včasih je bilo ene dve mediaciji na mesec, zdej ko smo začel po razredih gledat, pa ena na teden.

Včasih so eni spori nesmiselni in nimajo hudih posledic na človeka, pa če jima ni do tega, do mediacije, potem nima smisla. Že večkrat je bilo tako ali je pa tut že tolk časa minil, da sta se že pobotale in je brezveze mediirat potem.

Kolikokrat ste sodelovali, kako vam je bilo in ali ste bili zadovoljni?

Vsak od nas je bil ene petkrat do desetkrat to leto, ene sedem nas je aktivnih.

Se vidi razlika, tisti ki so bili na taboru ali pa tisti, ki niso bli.

Dost odvisno koga imaš na mediaciji, kakšni so ful nemirni, eni se pa usedejo.

Enim je samo za zabavo, da tam sedijo.

Ja, tega ne manjka.

Meni je bilo všeč, ker so sproščeni, ne jemljejo, kot neki negativnega.

Povejo, kaj si mislijo.

Smo zadovoljni z rešitvijo in postopkom.

Večinoma se reši, drugače pa imamo mal več mediacij, še več mediacij zapored.

Da se ne bi razrešili pa ne, samo ena je bila taka, ko sta se vsak dan na novo skregale zaradi nečesa.

Postopek je utemeljen in preizkušen in zelo v redu, mogoče bi kakšno malenkost spremenil, da bi pri rešitvi lahko nekak, če sta res tak primer, da ne moreta, da bi jima lahko predlagal rešitev. Ker če dolgo traja, postanejo nemirni.

Običajno je en v paru neresen ali pa je premoč. Malo se neopazno za šibkejšega postaviš, v tem primeru.

Kaj so slabosti in prednosti mediacije na vaši šoli?

Dobro je, da se ne kregajo več toliko, pa da so prijatelji.

Si ne zamerijo in ne gojijo zamer do devetega razreda.

Če si mediator se ne kregaš toliko z ostalimi.

Znaš to drugje uporabljat, ne samo v šoli.

Prinese dodatne točke za naprej, za vpis v šolo.

Manj konfliktov in je učinkovito, dosti bolj kot učitelca z dvema učencema, kjer je učitelca nadrejena.

Več je rešenih sporov.

Kaj pa slabosti?

Da se eni problemi ne rešijo.

Eni si sam izmislijo problem, da bi manjkal pri pouku.

Preveč je pravil, ker moraš skos to na novo govorit.

Verjetno niso bili prvič, so že bili parkrat in ne bi bilo treba teh pravil ponavljat.

Največ mediacij je pri tamalih, starejšim to ni kul in nočjo povedat, da imajo probleme ali pa rešijo sami.

Starejših nimamo sami, ob prisotnosti učiteljev. Samo, ne smeš bit tolik sproščen, pol je mal drugače, ne smeš se mal pozabavat.

Če niso resni medianti in se ne zavzemajo za rešitev, mediacija nima smisla, bi blo treba kako drugače rešit. Če hočeta bit še naprej skregana, ne moreš nič.

Preveč se pravila poudarjajo, lahko bi jih samo vmes mal omenu, če je treba.

Da bi lahko bil pristranski, da bi bil kot nek pogovor, ne pač kot čist prava mediacija.

Da bi lahko rekel na mediaciji, če ne bosta sodelovala, kličem starše.

Kako ocenjujete mediacijski postopek?

Dobro, saj imajo podobno povsod drugje verjetno, kjer jo imajo.

V redu, dobro.

Mamo predavanja pa to vse.

Štirikrat smo mel predavanja po štiri šolske ure, pa še tabor smo mel, še predn smo postali mediatorji, pol smo mel pa še vaje, si si izbral uro in si se takrat z učiteljicami pa dvema prostovoljčema dobil in si izvajal mediacijo.

Dobro, ker je učinkovito.

Men je všeč, ker lahko to znanje uporabiš izven šole, če se kdo skrega, mu lahko pomagaš s tem pristopom.

Bolj začneš razmišljat, kako bi pozitivno rešil probleme.

Kr dost učinkvit postopek, ker je nepristranski.

Fajn je, da ostane med nami, mogoče si kej povemo med mediatorji, ampak brez imen.

Ali bi kaj spremenili pri postopku mediacije?

Ne, ne bi.

Mogoče bi mal skrajšal pravila.

Pogodbe so čudne, ker se morš fulkrat podpisat.

Ni jim bilo fajn, kaj to morjo napisat, jih je strah, da bi to kdo prebral, predvsem starejše je strah.

Kako so vas izobrazili za mediatorje? Kakšen motiv ste imeli, da ste se izobrazili?

Delavnice 4 x 4 ure smo mel, enkrat pa tabor, ki je vsako leto, v šestem se lahko začneš ali pa v sedmem izobraževat. Pa vaje smo imeli in pa snemanje iger vlog, letos gremo pa še na ekskurzijo najboljši vrstniški mediatorji.

Tut sestanke mam, da utrdimo znanje enkrat na mesec.

Motiv, da bom to lahko uporabil drugje ne samo v šoli.

Nova izkušnja.

Ker ti tamali težijo, pa rabiš neki tazga.

Neki novega.

Dodatne točke za naprej, za vpis za v gimnazijo.

Starši so rekli, da naj probamo, če ti pa ni všeč, pa ne hodiš.

Od tridesetih učencev na koncu postanejo trije mediatorji.

V šestem se nas je ful prijavilo na ta preizkus, da bi postal mediatorji, zdaj nas je pa sedem.

Vse so sprejel na izobraževanje, samo zdaj ne izvajajo mediacije.

Tut če te ne sprejmejo v prvo, lahko greš naslednje leto, potem pa kasneje postaneš mediator.

Osebno je fajn, da se preveč ne vpletaš, da boljše reagiraš, osebno zate, da lahko mirno odreagiraš.

Jst sem že tak po naravi in sem rekel – mogoče je pa to kej zame.

Mamo tut dva problematična sošolca mediatorja, ampak so ju izključil, ker sta se neprestano kregala.

Kako konflikte rešujete sedaj?

Velika razlika.

Ja velika.

Tu si bolj miren, pa s pogovorom rešiš, se znaš umirit in povzet stvari, razumet obe zgodbi in znaš povezati in tako najdejo rešitev tisti v sporu.

Razumeš dve zgodbi.

Prej je bilo tako navadno, postaviš se na eno stran, zdaj si pa nevtralen.

Bolj ozaveščeni smo o prepirih.

Bolj mirni.

Bolj razumemo ene stvari.

Prej jih sploh nisem reševal (konflikte).

Prek učitelj smo reševal konflikte prej.

Naučil sem se spore reševati.

Česa je več vzgojnih ukrepov ali mediacije?

Starejši imajo vzgojne, ker ne marajo mediacije, mlajši pa grejo, ker jih učiteljica prijavi, se ne odločijo prostovoljno.

Starejši nočjo na mediacijo in rečejo, naj jim dajo zapisnik.

V mojem razredu majo fantje raj zapisnik, kakor pa mediacijo.

Vedno eni in isti posamezniki nabirajo vzgojne ukrepe.

Kaj pa v primerjavi z alternativnimi ukrepi?

Če učiteljica reče, po moje tega lih ni.

Ali se je kaj spremenilo (odnosi, komunikacija) po uvedbi mediacije?

Težko bi rekli.

Treba je ločit od prvega do petega razreda, ker od šestega do devetega je isto, kot je bilo, ker se ne prijavljajo na mediacijo, noben se ne prijavi, razen če je res nekaj problematičnega jih učiteljica.

Od prvega pa do petega je pa bolj.

Kaj pa po mediaciji imate evalvacijo?

Zapišemo v računalniški dnevnik, zaklenemo listek v omaro.

Odvisno, kako se zmenijo, mi smo mel en problem, ker sta se skos kregala in sta si mogle zapisovat s kom se kregata.

Odvisno, kako se zмениš, lahko da se že med mediacijo zmenita, pa sploh ni treba, lahko pa preveriš če drži tisti dogovor, da sta se presedla.

Večkrat ne preverjamo, bl učiteljice delajo, mi povemo razredničarkam in one preverjajo.

Kakšni so odnosi na šoli?

Večinoma dobri.

Dobri.

Srednje.

So skupine, ki se družijo skupi, samo imajo vseeno stike z drugimi.

Klima je v redu, ni pobijanja, eni pa enih ne morejo, ampak se ne kregajo, ampak se izognejo, tako da ni problemov.

Česa se ne naučili od izobraževanja za mediatorje?

Poslušanja.

Nepriustranskosti.

Pogovora.

Povzemanja.

Umirjenosti.

Ne vzameš vse dobesedno.

Ne narediš drame.

Ne pogrevaš stvari za nazaj.

Vzdržim se od pretefov.

Kako pravilno reagirati v konfliktu.

FOKUSNA SKUPINA F7

Prejemniki mediacije, ŠOLA A

Kaj je mediacija? Kako razumete ta pojem?

Pomaga rešiti problem.

Reševanje konfliktov.

Reševalna akcija.

Pol s tem, ko si bil skregan, postaneš boljši prijatelj.

Da dva rešita problem in ni več problemov.

Jst mislim, da se ti problemi ne rešijo, da mediacija ne deluje.

Jst mislim, da je to zapravljanje časa, ker imam zato, da sem se stepu razlog.

Problem je, da en čist malo nardi, en pa velik, pol pa morta oba it tja na mediacijo.

Ali ste se sami odločili za sodelovanje na mediaciji?

Ne napotil nas je koordinator, gospod koordinator zaradi konfliktov.

Da se ne bi več dogajal, ampak se še bo in se je.

Da bi se bolj razumel.

Kako ocenjujete postopek mediacije?

Slabo.

Jst dam 5 (od 10).

Jst dam 2 (od 10).

Moti me, ker si ne povesta, kaj mislita o drugemu.

Slabo, ker ne smeš povedat drugim, kako je bilo na mediaciji.

Slabo, ker moram odgovarjat na vprašanja.

Smo se pogovoril z besedami in pestmi potem.

Jst mislim, da to nič ne pomaga, ker te prisiljo, da se opravičiš.

Mal pa res pomaga.

Pa da si daš roko z nekom, ki ti ni.

Slabo, ker nisva smela it, dokler se nisva opravičila.

Moti me, da rečem, da bom to delu, pol pa ne mislim nič delat od tega, ker mi gre na živce.

Ali kdo preverja, če se držite dogovora?

Mal te, ampak bolj ne.

Jst, če ne bi kdo upošteval mediacije, bi mu dal opomin. To bi jst naredil.

Kako so vam predstavili mediacijo pred postopkom?

Dve sta bile in sta spraševale in pol ko sva se opravičila sta šle.

So predstavili, kaj to mediacija je.

Dve učenki sta prišli, ena je razložila, kaj to je, pa postopek, da je anonimno in pol smo se pogovarjal in pol smo podpisal in to je to.

Ja mogl smo podpisat.

Ste v mediaciji dobili boljši vpogled v spor?

Ne.

Ne.

Jst zdej vem, kaj lahko naredim v sporu, stepem se.

Jst, če povem učitelju o sporu, pol je še slabš, nič se ne zgodi, rajš se stepem, njej ne bi dal opomina, jst bi pa mogu na mediacijo.

Ni razlike.

Učitli nimajo pojma, kaj se je zgodil, vsak dan je pa nova zgodba, kaj se je zgodil.

Če poveš učitelci ni nič drugač, sam na mediacijo morš hodit.

Ste dobil boljši vpogled v spor pri mediaciji?

Ne.

Imam boljši vpogled, ker če dvakrat obvestiš učitla, da te je nekdo udaril, pa ni nič, ga pol loh udarm, sam jst ne bom šel več na mediacijo.

Sam jst ne vem, kako si upa en četrtarček neki govorit enmu šestarčku. Ko smo bli mi četrti razred, smo se bal šestarčkov, zdej pa nič.

Učitli nič ne upajo narest.

Kakšni so učinki mediacije po vašem mnenju?

Nič, ni jih.

Ne.

Mogoče mal.

Še vedno se izziva.

Se ignoriraš in pol ti spet začne težiti in prideš do njega in ga porineš in pol si spet vsega kriv.

Pol greš pa sem ali pa dobiš opomin.

Včasih si se stepu pa noben ni povedu, pač si mel plavo uč, zdej se pa vsi neki tožarjo.

Kaj je boljše mediacija ali vzgojni opomin?

Boljša je mediacija, ker je zapravljanje časa.

Opomin je kazen.

Mediacija je boljša, ker pri opominu pol ne smem iti ven en mesec.

Ste bili zadovoljni z izidom mediacije?

Ne.

Ne.

Pobotal smo pa se.

Ignoriral smo se.

Opravičit smo se moral, pa se nismo hotli.

Sej mediacija bi mogla bit tko, da če ti hočeš, ne pa če ti uni rečejo.

A je že konc?

Česa ste se naučili od mediacijskega postopka?

Nič, ne.

Nauču sem se ukrepat, če mi on dvakrat kej nardi, ga loh udarm.

Nič.

Da je desetkratkrat bolj, kot opomin.

Vsak svojo zgodbo pove, pol neki podpišeš in neki so še tm govoril, ne poveš tega kar hočeš.

Kakšne so prednosti pa slabosti mediacije po vašem mnenju?

Slabosti:

Da sta dve neenakomerni strani v sporu, zmer en ful neki narobe naredi, en pa skor nič, pa more vseeno na mediacijo.

Slabosti so, da so mediatorji s te šole, mi ni vseč, ker vse svojim sošolcem povejo, ta pa ta je bil tle pa tle.

Nikol ni anonimno in nevtrarno, pri mojem sta bli dve devetarki in sta bli prjatlce z unim, k sm bil v konfliktu in sta ble pristranske.

Opravičit se moreš, čeprav se nočeš.

Prednosti:

Zavlačuješ uro.

Boljš kot opomin.

Da se loh ignorira.

Ne dobiš opomina.

Kako sedaj rešujete konflikte?

Se ignoriramo.

S pestmi.

Z ignoriranjem.

Daš jih v omarico in jih zapreš.

Nasilje, to je vse.

Nasilje ne reši ničesar, razen problemov.

Kakšen vpliv je imela mediacija na vaše odnose in komunikacijo?

Nima ga, ker jih ne smeš imet s tistim v sporu.

Se ignoriramo.

Lahko se hvališ, ampak samo če zmagaš.

Če mu kej loh potem nardiš, če ne pa nič.

Ali bi odnose na šoli opisali kot dobre ali slabe?

Niso dobri odnosi.

Še kr.

Važjo se, ampak js sm najboljši v pinkponku.

Jst mam najboljši lopar.

Skos mi najedajo.

K se hecaš, se razumeš.

Vedno učitli določjo mediacijo.

Učitli pa odvisno s kerimi, eni so prijazni.

Naša razredničarka je naj učitla na šoli.

Ali po vašem mnenju več učencev prejme vzgojni ukrep ali mediacijo na vaši šoli?

Več učencev prejme mediacijo.

Za vsako malenkost je mediacija.

Odvisn kok so težavni.

Jst sm sam enkrat bil.

Enkrat na tedn je mediacija.

Dvakrat na tedn je.

Jst mislim, da če je en za mediacijo, pol morata it, če pa noben ni za, pa ni treba.

Ali bi bili vrstniški mediatorji?

Ne.

Ja jst bi bil.

Mediatorji bi moral bit starejši, kako to zgleda, da enga devetarčka, osmarka mediira.

En dijak bi loh bil, z ene druge šole.

Kakšno vzdušje je na šoli? Klima?

A mammo klimo?

Napeto, ker vedno če se kej zgodi in pol če učitelca zve, je vedno napeto, kaj bo učitelca rekla.

Men manjka, da se ne tepem, se hočem pa se ne morem, zaradi mediacije, pa opominov.

Dolgočasno.

Vroče.

Vsi se kregajo.

Vedno se neki dogaja.

FOKUSNA SKUPINA F8

Prejemniki mediacije, ŠOLA B

Kaj je mediacija?

Pomislm na meditiranje.

Da skušaš rešit spor.

Krožek, kjer se rešuje spor. Naučiš se, kako se pobotat.

Naučiš se enih stvari.

Da rešuješ spore.

Da ni treba z grdimi besedami, ampak s tem, da se opravičiš.

Ko se dva ne razumeta, gresta na mediacijo in se pogovorita o temu in sta lahko prjatla.

Si data roke in sta prjatla.

Ko se dva skregata, pa da eni pol to preprečijo.

Kako se vam je zdelo?

Fina.

V redu.

Men se je kr dobra zdela in sva prijatla zdej.

Midve sva zdej najboljše prijatlce .

Pa še med poukom je.

Kako ste se odločili za mediacijo? Sami ali vas je kdo spodbudil?

Jst sm se sama odločila.

Naju je učiteljca prijavila.

Učiteljca me je napotila, ker sva se kregala.

Smo šli prostovoljno.

Jst sm bla za.

Jst nisem hotu it.

Mene je učiteljca prosila, da grem, pa sem rekla, da ne bi šla, pa sm vseen šla.

Enkrat naju je učiteljca, pol sva šle pa same.

Jst sm hotu it.

Kako so vam predstavili mediacijo pred postopkom?

Da bomo tam rešil nek spor, da se pol pobotamo, da postanemo prijatli.

Da je reševanje sporov, ko se skregamo, pa da se pobotamo nazaj.

Men so rekl kaj je, pol so pa povedal pravila, pol pa po postopku.

Men niso predstavli, kaj je mediacija, šele pol, ko sem bil tam, mi je povedala.

Kot tak pogovor normaln, da ni nič hudga, samo pogovarjaš se, pa zakaj si se skregu.

Najprej so mi povedal navodila, kako moraš sodelovat, pa da se ne smeš prekinjat pa se žalit.

Da se moram pobotat, pa nekaj podpisat.

Kako ocenjujete mediacijo?

Še kr.

Bla je dobra, ker smo se zmenil.

Blo je pa tut hecno.

Pol pol.

A kej boljše rešujete spore, imate boljši vpogled v spor?

Ne, ker se ne kregam več.

Jst tut več nimam tok sporov, al pa grem kr stran.

Jst tut nimam sporov.

Jst jih mam pol manj.

Ja jst sm dobil boljši vpogled, ker sva se skos kregala in zdej vsakič ko se skregala, greva na mediacijo in pol se zdej ne kregava več, ker je vsakič isto.

Mediacija je najboljša.

Jst sm se ji opravičila. Najprej ne, ker sva se še na mediaciji kregale pa teple, bi se mogle druga drugi opravičit.

Ste zaznali kakšne učinke mediacije?

Loh ma dobre ali pa slabe, ker se lahko lažem pa obtožim nekoga nečesa, kar ni storil.

Ni učinkov.

Ne.

Da takoj rešiš spor.

Nisem zaznala ampak so naju skupi posedli po mediaciji in zdej sva najboljše prijatlce.

Prijatli smo.

Se ne tepem več toliko.

Ste se česa naučili od postopka?

Da se ne tepeš, pa da si ne nagajaš, da se boljše počutiš.

Da rešujem probleme.

Da se ne smemo več pretepat.

Da se ne lažem.

Da ne govorim grdih besed.

Da pomaga.

Da ni nič hudega.

Da ima sir lukne.

Katere so slabosti postopka mediacije na vaši šoli?

Če nekomu ni všeč.

Da nisi na športni vzgoji.

Ker nisem imela časa it, pa so me vseen poslal.

Če ne rešiš spora ali pa če se upiraš pa nočeš rešit spora.

Nič.

Tisto kar sem že prej povedu, da en neki reče, kar ni res in je tisti, ki je bil obtožen, še bl hud in se kregata še naprej.

Da se prekinjajo vmes, pa govorijo grde besede mediatorke.

Da če enga ne maraš, si moraš dat roke, pa si rečt oprosti, tega ne maram.

Katere prednosti mediacije bi izpostavili?

Da se naučimo reševanja sporov, pa se pogovorimo pa tut za naprej, če se kdaj skregamo.

Da se z unim k si se prej stepu si prijatelj zdej.

Zamudiš pouk.

Nič.

Takoj rešiš spore.

Špricaš pouk.

Da se pobotaš.

Da ne prideš vsak dan z modricami domov.

Da si spet prijatelj.

Kakšen vpliv je imela metoda na vaše odnose in na pogovarjanje?

Ja jst se velik bolj razumem s starši pa s prijatelji.

Zdej se ne pretebam več tok s tem, k sm se pretepu.

Jst isto.

Najprej vsazga prebutam, pol ga pa pustim na miru.

Kako sedaj rešujete spore?

Boljše rešujem spore.

Se izogibam tega učenca.

Da se vsak dan ne skregam, jo pustim pri miru en dan in pol se mi ona opraviči.

Kakšni so odnosi na šoli?

Samo učitelce so tečne.

Včasih je tečna šola, drgač pa kr dobra.

Kako je loh šola sploh tečna?

Men gre šola na živce, ker moram vsak dan hodit.

Pet dni bi moral bit vikenda.

Ne razumemo se dobr.

Jst se razumem kr dobr.

Ali več učencev prejme vzgojne ukrepe gredo na mediacijo?

Več je vzgojnih ukrepov.

Več je mediacij bi rekla.

Kaj raje prejmete vzgojne ukrepe ali mediacije?

Jst raje mediacijo, ker če bi dobila vzgojni, bi bila doma kregana.

Mediacijo.

Ali ste bili zadovoljni s tem, kako ste rešili spor?

Men je všeč, da smo rešili spor, da se ne kregamo več in sva prjatlce.

Ja jst sm bla.

Da se ni treba več kregat.

Da se ni treba kregat, zarad bednih stvari.

Ja smo, ker se ne prepiramo več.

Ker smo zamudil pouk.

Ker se mava rade zdej.

FOKUSNA SKUPINA F9

Učenci neprejemniki, ŠOLA A

Kako razumete pojem mediacije?

Reševanje nekih sporov, da rešiš problem, če se dva na primer skregata, na miren način s pogovorom rešiš to.

Ja, isto mislim jst.

Tut jst tko mislm.

Isto.

Še kej drugega?

Isto mislim.

Ali pogosto slišite ta pojem na šoli?

Ne.

Ne, malkrat ga slišmo.

Slišmo, ko so se učitelji pogovarjali med sabo.

Ko jih pridejo učitelji iskat učence, da morajo iti na mediacijo slišmo, drugo ne smejo povedati.

Kakšen je namen in kakšni so cilji mediacije na šoli po vašem mnenju?

Namen je pač, da se pobotata tista dva, ki se skregata.

Cilj pa da se zmanjša, da se v šoli kregajo.

Cilj je, da bi rešil spor v miru.

Cilj je, da bi rešil spor s pogovorom.

Da se reš spor, je pa odvisno od osebnosti, če se.

Na šoli je velik različnih ljudi in eni so bolj umirjeni, eni pa bolj hitro reagirajo in po mojem, da če boš tiste, ki so bolj umirjeni, se bodo držali tega, bolj eksplozivni, bodo pa nadaljevali s tem.

Agresivnim to ne pomaga.

Ali je to uspešna metoda za reševanje sporov ali ne?

Kokoli kdaj je uspešna, odvisno če se držijo tega ali pa ne.

Neuspešna bi lahko bila, če bi kdo komu povedal o tem kaj je drug govoril o tem in bi se še bolj skregala, ker naj bi bila zaupna. Bi lahko drug povedal, kaj je govoril kdo tam.

Ali ste zaznali kakšne učinke mediacije na vaši šoli?

Pr učiteljih, eni imajo boljši odnos z učenci, jih bolj spoštujejo, pa odnosi med petarčki in devetarčki so boljši.

Ne vem nič.

Nvem , nism velikrat slišu to, mislim sej vem kaj se dela, sam za zdej pa zadnje leta nisem nič slišal izrazito o tem.

Jst nism zaznal nobenih učinkov, kot da je ne bi blo.

Kako pogosto menite, da se izvaja mediacija na vaši šoli?

Bl pr tamalih do 5petega razreda, tam dvakrat na mesec približno pa nič se ne sme o tem povedat.

Ja anonimno je, ne vemo mi tega.

Kako bi opisal odnose na šoli?

Večina se dobr razume.

Z učitli pa bl ne kot ja.

Kokr s katerimi.

Bl ne k ja.

Odvisn kašn je učitl.

Kakšn odnos ima do nas.

Zateženi so učitli.

Ali je več mediacij ali opominov na vaši šoli?

Več je opominov.

Opomin.

Družbeno koristna dela so.

Če si kej naredu pospravlaš okrog šole, če pa še nadaljuješ, pa dobiš opomin.

Tega je velik, men se zdi koristno to, družbeno koristna dela.

Ja koristno je.

Ali bi bili vrstniški mediator?

Ni časa.

Ne zanima me, ker ni zanimivo.

Kaj če ne rešiš primera?

Potem se prestavi na drugič. Kaj pa če se še pol ne reši? **Potem se drugače išče rešitve, važen je pogovor.**

Ni časa.

Bl se ne da s pogovorom rešit.

Vprašanje je, če drug sploh hoče sodelovat.

Doma se naučiš, kako reševat konflikte, ni se treba tuki, sestre me učijo.

Nismo tak tip za mediatorja.

Smo bl na izi, nismo za to. Eni so bl taki, da bi reševal, mi pa nismo za to.

Ali to pomeni, da vi nimate konfliktov?

Bl ne, s posamezniki.

Kako bi opisal klimo/vzdušje na šoli?

Od sedmega do devetega se dobr razumemo, uni tamali od petga dol se pa skos kregajo.

Tut starejši se kregajo.

Klima je tečna.

Napeta.

Zaradi ocen?

Zaradi obnašanja posameznikov.

FOKUSNA SKUPINA F10

Učenci neprejemniki, ŠOLA B

Kaj je mediacija? Kako razumete ta pojem?

Neki, da ene spore rešujemo.

Da loh postaneš prjatu, da loh govoriš na spodoben način, postaneš prjatu.

Če se skregaš in ne moreš rešit enga problema, da ti en pomaga.

Da se dva nehata kregat.

Skupina, ki pomaga med dvema rešit spor.

Tudi, če si v neki stiski, da se obrneš na pomoč, mediatorja vprašaš za pomoč.

Kako pogosto slišite ta pojem na šoli?

Ja pogosto.

Ja.

Ful velikrat.

Enkrat na dan.

Dvakrat na dan.

Od sošolcev, ker sta dva mediatorja.

Od učiteljic.

Po zvočniku povejo.

Od razredničarke, ki predlaga da gresta dva na mediacijo.

Kakšen je namen in cilj mediacije?

Dober namen je, cilji so pa, da dva k gresta naprej, da ostaneta na isti šoli, da se ne pretepata, pa ne kregata vse čas.

Boljši odnosi med posamezniki.

Če imaš kšne probleme v družini, se lahko kšna oseba čudn obnaša, pa ne vejo zakaj, da lahko ugotovijo zakaj je tko, pa rešjo.

Reševanje sporov, da se pol boljše razumeta dva, je cilj.

Je mediacija uspešna metoda za reševanje sporov po vašem mnenju?

Ja, ker če dva ne moreta sama rešit, je dobr, da ti nekdo pomaga, ki ni na nobeni strani, ampak samo pomaga.

Glede na pogled šole je, samo – kaj pa če se dva odrasla skregata, kako bi jim pa pol pomagal?

Odvisno če sta oba pripravljena sodelovat, pol je v redu, če se pa pozab, da sta bla na mediaciji, pa se spet začne kregat, pol pa ni uspešn.

Odvisno kdaj.

Odvisno od osebe, osebnosti te osebe.

Kolk sodelujeta.

Kolk sta pripravljena sodelovat, da bi rešla, ker če en ni, pol tut z mediacijo ne bo.

Zakaj se niste izobrazili za mediatorja?

V šestem razredu sem se preselila in nisem razumela kaj to je, v sedmem razredu pa nisem mela časa, ker sta se starša skregala. V osmem razredu je pa mami rekla, naj se posvetim šoli, ker je ful velik predmetov.

Nism mela časa, ker mam velik obšolskih dejavnosti, težko uskladit.

Nism za javne nastope, ne bi rada sprašvala kej, ne počutm se tko.

Preveč časa vzame.

Treninge mam vsak dan.

Kakšni so učinki mediacije po vašem mnenju?

Se ne opazi, ker mediatorji ne smejo povedat, kako se je rešil.

Sami odnosi so dost v redu, samo posamezniki še vedno izstopajo, da se neprimerno obnašajo, iz drugih razredov ali pa pri mlajših.

Jst nism tok pozorna.

Odvisno kdaj, pa če se pozna.

Men se zdi, da je boljš, ker smo delal na tem z razredničarko.

Se mi zdi, da se ne pozna, ker se to rešuje med posamezniki in je anonimno.

Ali na šoli se med sabo dobro razumete?

Odvisno kdo, eni se bl, eni pa ne.

Z večino se.

Osmi razredi se dost razumejo, odvisno od razreda.

Kako pogosto se izvaja mediacija na vaši šoli?

Dokrat se sliš, ker gredo sošolci na mediacijo med odmorom, učiteljca jih pride iskat.

Trikrat na dan.

Trikrat na tedn.

Odvisno kdaj, ker je potrebno prilagodit, ker nimajo vsi časa.

Menite, da več učencev prejme vzgojni ukrep ali mediacijo?

Vzgojni ukrepi.

Učiteljce si ne upajo nič dat, skos sam govori, boš dubu zapisnik, pa ga nikol ne da.

Samo govori, pol pa noben ne dobi.

Noben še ni dobil zapisnika.

Pokliče starše al pa zapiše nas, al pa še tega ne.

Večina tega sploh ne jemlje resno, ker se še nikol ni zgodil.

Bi se udeležili mediacije, če bi imeli konflikt?

Premisli bi mogla, kakšna je situacija, če je ena ful agresivna oseba pa si se zapletu, se ne boš šel pogovarjat, boš raj šel na mediacijo, da je nekdo zravn, al pa če te ful žali, ker tam je to prepovedan.

Jst veliko rajš razrešim spore sama, če se ful časa ne bi uspel, bi mogoče šla, nekateri skušajo spore rešit preko socialnih omrežjih, ampak to ful ni dobr, jst tega ne maram.

Jst pa odvisn, ker ne govorim o svojih problemih. Ne govorim zarad tega, ne govorim o tem tolk rada.

Najprej bi se probala sama zment in pol bi staršem povedala, če pa še s starši ne, pol bi pa učiteljici povedala.

Odvisn od osebe, ker eni si ne upajo v obraz povedat, mi gre na živce, pol pa prek teh socialnih omrežij vse povedo.

Lažje, če se ti pa tist, k se skregata pa kšn starš mediira, ker mu bl zaupaš, pa ga poznaš.

Si lahko bl iskren.

INTERVJU F11

Koordinator šolske in vrstniške mediacije, ŠOLA A

Kako točno poteka mediacijski postopek na vaši šoli?

Najprej zaznamo konflikt, vprašamo učenca, če sta za to, da se zmenta na tak način, potem jaz včasih dobim obvestilce v nabiralnik tam zgoraj, da ta pa ta učenec želi na mediacijo, pogledam kdo bi lahko bil primeren, a so zato učitli ali lahko vrstniki, se zmenimo in naredimo.

Mediatorji pripeljejo medianta v ta prostor, najprej predstavijo svoje vloge, kaj mediatorja sta, povesta, kaj bosta onadva mediirana morala naredit in če se strinjata lahko nadaljujejo. Pove se, da obstaja 6 pravil, ki so zapisana na obrazcu in če se mediiranca strinjata, potem podpišeta pravila. Poslušamo zgodbo enega in povzamemo, isto pri drugemu, nato se lotimo čustev, ki jih ubesedimo, jih 'potegnemo' ven. Čustva povzemamo po drugih, da jih spravimo v njihove čevlje, tukaj je točka preloma, ko lahko začnemo iskat rešitve in samo tiste sprejmemo, s katerimi se oba strinjata. Mediator z vprašanji izvabi rešitve ali pa z brainstormingom – možgansko nevihto, pišemo predloge, ne komentiramo, gremo od enga do drugga predloga in podčrtamo ali pa predlog zavijemo v vprašanje. Ne smemo pa predlagat rešitev, razen mlajšim otrokom, ki jim skoraj položimo besede v usta, ker se ne znata izražat. Potem vprašamo, poglej tole pa tole sta rekla, ali se strinjata. Samo tiste rešitve, s katerimi se oba strinjata zapišemo. Vse je stvar dogovora, mediacija je itak za naprej, gledamo v prihodnost, ne brskamo po problemu, mi iščemo rešitve. Sodišča ne iščejo čustev, mi pa iščemo. Mediacija dela na odnosih.

Katere so faze mediacijskega postopka?

(Vstane in mi da knjigo, kjer so napisane faze – brošura za šolsko in vrstniško mediacijo.)

Kakšna je vloga mediatorja pri sporu?

Bom povedal kakšna ni. Gre za 4 S-e, mediator ne svetuje, kaj mora kdo narediti, mediator ne sodi, ne sprejema odločitev in je nepristranski za oba. Pomaga izključno z vprašanji, oni morajo na to odgovarjati, imamo tehnike, da izvabimo odgovor in naredimo tako vzdušje da se lahko dva pogovarjata, če upoštevata ta pravila. Mediator jima pomaga, da sama rešita problem, ker mediator ne reši, mediator je katalizator, sproži reakcijo, ampak se ne znuca.

Kako se za mediacijo učenec odloči?

Verjetno spodbujamo učitelji, predvsem učitelji predlagajo učence. Včasih pa tudi sami, ampak večinoma učitelj predlaga dva za mediacijo. Predvsem šibkejši je takoj za po navadi, ker drugače nima možnosti kje drugje tistemu drugemu povedati, kaj misli, pa kaj je njegova zgodba. Tukaj je šibkejša stran približno enakovredna po uravnoveženju moči. Če hočejo poštimit, potem se odločijo za mediacijo, ker nihče nikoli ni kaznovan šel iz te sobe.

Ali učitelj predlaga dva za na mediacijo?

Jaz jih vprašam a sta za to, ker eno od načel je prostovoljnost, če se želita zmeniti, potem se zmenita, drugače ne.

Kaj pa šolska mediacija, ali imate kdaj šolsko mediacijo pa kdaj?

Za starejše učence in težje primere moramo biti strokovni delavci, ker učenci ne zmorejo vsega. Imamo malo več znanja pa avtoritete, težko mediator iz 7. razreda medira učenca iz 9. razreda.

Koliko se v primerjavi z vrstniško izvaja (šolska)?

Zmeraj manj, zdej poizkušamo dati vse otrokom v roke in jih s tem vzgajamo in s tem začnemo že v prvem razredu in jim je to že znano. Res težke konflikte mi prevzamemo, drugače pa devetdeset procentov naredijo vrstniki, kar se meni zdi super zadeva, da se naučijo življenja, da sami svoje konflikte rešujejo. Tudi kombinacijo smo že imeli učitelja in vrstnika in deluje super. Imamo eno napovedano tako. Učitelj je kot stabilnost in varnost, če je nekdo precej močnejši v sporu.

Kaj pa, če učenec ne želi sodelovati?

Mediator ima vso pravico, da prekine postopek, potem se tega ne gremo.

Kaj pa če gre za hudo kršitev, kaj se v takem primeru izvaja?

To sta zdej pa dve stvari, eno so kršitve šolskega reda in mi kot šola mormo svoje nardit. Eno so kršitve šolskega reda, zato imamo ukrepe napisane. Tudi če smo mi to že naredili, se onadva med sabo še nista zmenila, če se hočeta zmenit, se zmenita, mi pa mormo naredit, kar mormo nardit. Lahko oboje, ni izkjučujoče. Mi naprej ponudimo mediacijo, če je odnos, če je pa še kej zravn pa oboje. Če gre za kršitev šolskega reda, potem so tu družbeno koristna dela, ko ne gre za konflikt. Tukaj se otroci učijo, kako je v družbi, doma je ena dinamika, tukaj pa je zelo živahno. Itak da kršijo pravila, najprej šolska potem pa še druga, če jih mi ne opomnimo, bodo pa kot del družbe tudi sankcionirani, to potegne to za sabo, v vzgojnem načrtu imamo to pa to, da delajo družbeno koristna dela, fajn ane in se mogoče mal zamislijo. Mi jih ne kaznujemo, pokažemo, da kar se družbe tiče to niso sprejemljiva dejanja, kasneje jih bo že družba s sistemom represije. Tut neki iz zapora jih imamo, sej osnovno šolo vse obiskuje. Z mediacijo se osemdeset procentov stvari poštima, šibki strani vedno pomaga, nekdo je bil v mediaciji šestkrat, njemu ni pomagalo, unim šestim, ki so bili z njim pa je. Za proces gre, četudi izid ni tak kot želimo.

Ali je prejemnikoma mediacije vidno žal ali sta prisotna ker morata biti?

Morda. Težko je videt ali jima je žal, predvsem fantje zelo težko pokažejo, da jim je žal, punce morda malo bolj pokažejo. Ne vem tle bom še kšn let pogledu, zmeri manj empatije je zmeri manj jim je žal, predvsem od vzgoje doma je odvisno, pogrešam empatijo pri današnjih učencih, mal me skrbi ane.

Na kakšen način bi bilo dobro učiti te empatije?

V družini primanjkuje empatije, saj naj bi prišli z enimi osnovami v šolo, saj so stari 6 let. To kar lahko naredimo v šoli naredimo, kar se skupine tiče, mi to delamo, prevzemanje odgovornosti, skupinsko delo itd. Ampak empatija je pa neki družga, kako sočloveka čutiš. Danes se mi zdi, da vsak sam zase, nič inputa dobit, maksimalno ven, pa še na silo, sej verjetno ni sam Slovenija, mene mal bl skrbi. Ne prinesejo tisto v šolo, kar smo včasih prinesli, ko ti je blo žal, če si nekaj narobe naredil, nekateri so čist briga me, otopeli, brez čustev do drugih, sam do sebe, ta so pa močna.

Kako bi se v širšem šolskem sistemu to empatijo bolj poudarjalo?

Mediacije so sam tiste špice, ko se sami ne morjo zment, ko rabijo pomoč mediatorjev, na tiste špice delujemo, ostali se pa verjetno že znajo zmenit. Mogoče ne rabijo tolik mediacije, kot ekstremčki. Drgač večina ve, kaj je prav in kaj ni. Nekak je zajeto v izobraževanje, morda kot izbirni predmet. Jst mam filmčke in jim pokažemo na razredni uri včasih, takrat, ko iščem nove vrstniške mediatorje. Že v prvem razredu se srečajo s tem.

Ali se zgodi, da je prejemnik mediacije tam namesto formalnega vzgojnega ukrepa?

Pri nas je opomin in je mediacija, če se hočta zment, se pejta zment. Mogoče, ker misli, da ne bo dobil ukrepa, če gre na mediacijo, ampak to samo on misli. Hahah good joke.

Kaj se zgodi po mediaciji?

Onadva sta podpisala svoj dogovor in se ga morata držat, mediatorji pa nimamo pravice, da spremljamo, kako se dogovora držita, ne sodimo, mi nismo policaji, da za njimi hodimo in preverjamo, če se držita dogovorov. Se ne spremlja čisto nič, tudi ni evalvacije, ker so sami odgovorni za svoj dogovor.

Kaj se zgodi, če se prejemnika dogovorjenega ne držita?

Njuna odgovornost, če jima znese ja, če ne, smo pa mi tuki.

Ali sta učenca v konfliktu tudi formalno kaznovana?

Vprašanje kakšen konflikt je bil, odvisno od teže konflikta. Če je pretep, kjer je kršitev, potem bosta še kej družga dobila, mediacija je med njima osebno, za kršitev je pa šola zadolžena pa družba.

Kaj se lahko naučita oz. kaj ste opazili, da se naučijo prejemniki?

Poslušat se, ker se ne znajo poslušat in to aktivno poslušat, oči uperjene vanj met in ponovit kar je drugi rekel, razumet čustva, predvsem pa ta postopek usedva se, pogovorva se, ker midva veva kaj je dobro za naju, da je možno tudi s pogovorom in mirno reševat spore in priti do rešitve.

Kakšen je status in vloga mediacije na vaši šoli?

Močno, ker imamo zapisano v vzgojnem načrtu, na jutranjih sestankih učitelji predlagajo mediacijo tko al pa tko. Kar močno vzgojno orodje, letos smo jih imel že ogromno, ni se vedno izšlo, tut dogovor ni bil tak, kot smo pričakovali, ampak spravli smo pa jih v proces, pol je pa šlo, sej so zavijal z očmi, ampak tuki so bli in se pogovarjal.

Vloga je reševanje sporov in vzgoja, tudi neformalno močna zadeva, ko učenci vidijo, da so zmožni sami reševati, tle smo zmagal.

Je močno vzgojno orodje, vzgaja vse tisto, kjer so drugi zamudili, niso dali dovolj poudarka itd.

V kakšnem obsegu se izvaja mediacija na tej šoli?

Mel smo jih dva mesca nazaj pet, šest, zdej pa nič, v valovih prihaja, mogoče je od lune odvisno. Na koncu šolskega leta bomo vsi bolj napeti in jih bo več. Poskušamo vse, kar mi vidimo, vse z mediacijo rešiti. Piramida, ta spodnji del sami rešijo, sami niti ne vemo, da je bil konflikt, potem so problemi, ki jih rešujemo z mediacijo z vrstniki in špica, ki jih strokovni delavci rešujemo. Če pa ne gre, da se nadaljuje, dva ki se ne morta videt, gremo pa mal predlagamo mediacijo.

Kaj pa če gre za konflikt s hudim nasiljem?

Vprašljivo, če je žrtev za to. Pri nas ga še nismo mel tazga primera. Vprašanje restorativne pravičnosti. Ko je ta, ki je zagrešil svoje dejanje že odslužil kazen, potem če hoče žrtev, da bi rešla spor, potem se zmenta kako naprej.

Koliko se mediacija izvaja v primerjavi z drugimi alternativnimi ukrepi?

Odvisno od kršitve, če je kršitev vandalizem ali pa špricanje, tuki ni kej mediirat, mediacija pride pri odnosu, pri konfliktu. V konfliktu je mediacija in ostali alternativni skupaj lahko.

Kdo vse je odgovoren za mediacijo na šoli?

Odgovorni smo vsi. Tisti, ki prepoznajo konflikt, da predlagajo mediacijo, izvajamo mediacijo pa tim učiteljev, ki smo mel 40 urno izobraževanje, koordiniram pa jaz. Mi predlagajo mediacijo, jst pa vidim, to je za vrstnike ali pa za učitelje. Odgovorni smo vsi, učitelji in delavci šole ter učenci.

Na kakšen način uporabite izobrazbo za mediatorja?

Razredniki predlagajo za mediacijo, ker vidijo pri svojem predmetu, jst pa pri svojem predmetu, ker je en sam konflikt moj predmet. Posamezne tehnike uporabljajo verjetno, ne pa te formalne mediacije, poslušanje, povzemanje.

Se je od uvedbe mediacijski postopek spremenil?

Ne, postopek je tak, kot je bil, mogoče pošiljanja otrok na mediacije je več, ker se je to že mal usedlo, najprej sm pa jst tišu, po treh letih so se šele začel rezultati kazat, učitli so vidl, da jim vrstniki dost časa pa dela odzamejo in predlagajo, vprašamo a sta zato.

Kako bi opisali odnose in komunikacijo na šoli pred in po uvedbi mediacije?

Predvsem to se je spremenilo, kako mi učitli, ki smo mediatorji gledamo na otroke, jih popolnoma drugače gledamo. Sej ma otrok tut svoje mišljenje, sej ni nujno da ima prav, ampak dejmo ego spustit, dejmo iskat rešitve. Morda to se je spremenil, da iščemo rešitve, ne mešamo zadev, iščemo rešitve.

Učenci pa čutijo iz nas, če ima možnost sem prit, pa da sami rešjo, da nismo mi učitli pametni, mal samozavesti pa dobijo in to se tudi pozna, da se o problemčkih pogovorimo, da ne uporabljamo sile, zdej se pa lahko pogovarja. Je klima malo bolj blaga, ekstremi pa vedno bodo. Mediacija ni reševanje, je upravljanje s konflikti. V redu ne bosta prjatla, kako sobivat smo se naučili, nekak sobivamo s konflikti in upravljamo z njimi, manj je napetosti, včasih je blo velik bl divje tukaj.

Kaj najpomembneje, da mediacija na šoli deluje?

Strokovni delavci verjamejo vanjo in pustijo, da mi delamo svoje, deluje in rezultati so.

Kompletno vsi zaposleni, vodstvo je kr pomembno, ker mormo med poukom kaj včasih naredit, mora bit fleksibilno, če to podpira je pomembno.

Zakaj po vašem mnenju na nekaterih šolah ta tehnika ni zaživila?

Da človek, ki to pelje prevzame breme in verjame, more verjet in živet s tem, drugače zamre. Potrebno je kolege izobrazit in to držat toplo in vodstvo mora to podpirat ali pa pustit pri miru. Mora bit en človek ali pa dva ali pa trije, ki so zato tam, da deluje.

INTERVJU F12

Koordinator šolske in vrstniške mediacije, ŠOLA B

Kako točno poteka mediacijski postopek na vaši šoli?

Če je to vrstniška mediacija, sta to dva učenca mediatorja, pa dva medianta in to poteka v mediacijski sobi.

Oni majo točno določeno, da najprej vprašajo, če so prostovoljno tukaj, zakaj so tukaj, pa pravila in potem se začne. Pa še tak obrazec mam, ki ga vložimo v fascikel, kjer jih hranimo. Včasih mal pregledamo.

Katere so faze mediacijskega postopka?

Pravila, potem vsak pove zgodbi, povzemaš, pretvarjaš in potem prideš do rešitev.

Kako se učenec odloči za mediacijo?

Po navadi se spodbudi, se pa tudi sami, večinoma učitelji spodbudijo. Tukaj imamo mal težavo. Tisti, ki so zlo naklonjeni, sami gredo ali pa vrstniški mediatorji sprašujejo po razredih. Samo na razredni stopnji hodijo učenci po razredih, pri starejših pa učitelji ali pa sami.

Kaj pa če nekdo ne želi sodelovati na mediaciji?

Se dogaja, potem jst mogoče probam spodbudit, to velikrat uspe, če ne pa ne.

Verjetno se potem drugače rešuje, tam mene ni zraven.

Ali je prejemnikom mediacije po navadi žal za storjeno dejanje ali so tam ker morajo biti?

Mislim, da že takoj odpade razlog, da morajo bit tam, ker je to prostovoljno, tega je zelo mal da morajo bit tam. Kar sem jst imel mediacije vejo, dojamejo v čem je težava, po navadi se tudi hitro zmenijo in vejo za kej se gre.

Kaj se pa zgodi po koncu mediacije? Imate kakšne evalvacije?

Bolj ne kot ja. Mogoče, če imam jaz mediacijo rečem, če bo še kakšna težava, pridita do mene, pa nadaljujemo. Se ponovi mediacija.

Da bi spremljali ne. Tisti, ki opravi mediacijo, opravi, razen če se tako dogovorijo. Zdej pa jst ne vem, kako je s tem.

Kaj pa če se prejemnika dogovorjenega ne držita?

Potem se ponovi mediacija, včasih pa tudi ne, se ne ukvarjajo več s tem, ne drezajo en v drugga po navadi.

Ali sta učenca v konfliktu po navadi tudi formalno kaznovana?

Ne vem, možno da sta. Obstaja možnost, da sta. Nimamo toliko kazni na šoli, ne spomnim se nobenega primera. Zarad samih konfliktov ne, kokr razrešta, razrešta, da bi pa še kazen dajali, pa ne. Mislim, da še naprej poizkušamo. Če bi blo ponavljajoče se, pa kšno nasilje mogoče.

Kaj se lahko učenci prek tega postopka naučijo?

Naučijo se pogovarjat in poslušat. Opazno je, da tisti ki so bli večkrat na mediaciji, že vejo, kako poteka, že znajo upovedat čustva. Tudi med poukom, ko je kšn konflikt, pa da je neformalna mediacija, jst nič ne naredim, se že sama pogovorita.

Naučijo se postopka in čustev. Tut slišijo en drugga. Jst mirno vprašam, ni več, ti si to naredu, ti to, ampak mirno vprašam, kaj je blo in si povesta zgodbo in čustva in kaj je blo. Umirjeno se med sabo pogovorijo, dajo roke in grejo narazen. Brez teh postopkov, kot neformalna mediacija. Vidijo učenci, ker naredim pred celim oddelkom, če je konflikt. Kot ena oblika neformalne mediacije in vsi gledajo in vidijo, da se da mirno rešit. To je bilo dnevno in so se navadili, vsak učitelj bi mogu met to znanje. To je bistveno, da ima učitelj tako znanje.

Kakšen status in vlogo ima mediacija na vaši šoli?

Zelo bi rekel črno belo, ker smo imeli eno težavo na začetku. Prvi dve leti smo izobraževal učence, ki so bli problematični in vplivni in smo mislil, da lahko lažje spelemo. Tko smo razmišlal, smo pa doživel odpor učiteljev, da imajo veliko vzgojnih ukrepov in zakaj je pa lahko mediator in veliko učiteljev je še vedno proti mediaciji. Eni pa vidijo, da so uspehi in me prosijo za pomoč in se reši. S predmetne stopnje so te težave.

Jst mislim, da je deleč od tega, kar smo mel na šoli, da je malo težav na predmetni stopnji. Sem tukaj 12 let in tri leta je najbl mir, kar jst vem in mislm, da je tudi zaradi mediacije tako. Nimaš pa dokazov. Statistiko vodmo in poročila oddamo, tko da jst mislm, da je.

Med učenci ima dobr status, tut vidijo. Smo mel eno mediacijo med sedmarčkom in devetarčkom in tisti iz devetega me gleda, kot boga, ker ni blo nobene kazni, sta se lepo pogovorila in ko smo šli narazen, sta si dala roki in se objela in šla naprej. Zato je to to. Prej je šlo pa za orng pretep, je devetarček v jajca nabil sedmarčka in ni dobil nobene kazni, mislim da. Jaz se sem bil mediator.

V kakšnem obsegu se izvaja mediacija na vaši šoli?

Za večje konflikte se sigurno, če privolita, za manjše pa kokr je. Neki je neformalnih, jih je velik ane. Formalna je recimo na pamet štiri do petkrat na mesec.

Koliko se mediacija izvaja v primerjavi z alternativnimi ukrepi?

Kr velik, vedno se pomisle naprej na mediacijo, če je konflikt. Bl mal je zdej teh restitucij, tega je manj. Tudi manj kršenja je šolskega redu.

Se mediacija izvaja namesto formalnega kaznovanja?

Kaj pa vem, sej pravm ne kaznujemo takoj, najprej se z mediacijo, odvisn od primera. Pri konfliktkih je mediacija, al je kazen, to pa ne vem.

Kdo je odgovoren za mediacijo in kako so izobraženi učitelji in učenci?

Odgovorni smo učitelji mediatorji, tudi ravnateljica je v timu, izobražujemo te otroke mediatorje, na tabor gremo, mamo delavnice, srečanja. Samo jih je zlo težko dobit, ko so enkrat že zaključil izobraževanje, težko jih dobiš, ker so ti učenci vpeti v več dejavnosti, so malo bolj angažirani, tudi na drugih področjih, nisem najbolj zadovoljen s tem. Smo pa meli srečanja in pisali dnevnik, kaj vse so delal in ali je blo kako dežurstvo. Zdej par jih bo šlo na izlet za najbolj angažirane mediatorje, to je prvič, kot nagrada za tiste, ki so veliko delal.

Za učitelje pa smo meli skor dve leti izobraževanja, najprej enega, potem pa čez par let še enega, več kot 200 ur verjetno. Velik je bilo tega, tudi vodstvo šole je vpeto zelo, ravnateljica je bila na izobraževanju. Vseh teh učiteljev je osem mediatorjev. Prvo leto smo bili štirje, drugo pa še več. Na predmetni stopnji smo trije, štirje, ostali so na razredni.

Se je od uvedbe mediacije na šoli, postopek na kakršenkoli način spremenil?

Kaj pa vem. Skušamo izboljšat, čim več mediacij, da bi prišli primeri do nas. Al ni primerov, ali pa ne pridejo do nas. Na predmetni jih je zelo malo ane. Jst sem govoril z učenci na

sestanku in sem vprašal zakaj ni. Pravijo, da razredničarka ne pošilja na mediacijo, reče sej boste sami se zmenil. Mogoče malo preferenca učitelja. Izobrazit vse učitelje smo poskušali, pa je blo precej odpora, bilo je prostovoljno, pa jih je nekaj prišlo, ampak ni blo učinka.

Jst mislim, da bi to moral bit predmet na fakultetah, ko se izobražuješ za učitelja, bi vsak moral naredit ta predmet na pedagoški fakulteti, to je osnova. Čudno, da že ni tega. Če mene vprašaš, lahko daš tretjino stran, pa bi moral dat tega notr, ker bi blo veliko manj problemov.

Kakšni so odnosi in komunikacija pred in po uvedbi mediacije na šoli?

Jst zase lahko trdim, da precej lažje sodelujem, precej boljšo komunikacijo imam z učitelji in učenci, kot preden sem se izobrazil. Predvsem boljša komunikacija na šoli.

Kaj je najpomembnejše, da mediacija v šoli deluje in uspeva?

Podpora vodstva, pa učitelji, ki to izvajamo, predvsem zainteresiranost učiteljev, vseh učiteljev, tudi tistih ki niso mediatorji.

Zakaj ta tehnika na nekaterih šolah ne zaživi?

Ne morem si predstavlat, da bi prenehal s tem. Če to ne deluje, potem ne vem kaj deluje. Tudi konkretno se vidi učinek. Verjetno je to tko, da če je to breme na enem, je to nemogoče, mora biti več ljudi zato, čim več ljudi zato izobrazit. So izkušnje, moraš dat velik mediacij skos, že takoj vidiš kaj in kako. Mogoče res čim več izobraževanj mora bit, pa prostovoljno.

Ali bi kaj spremenili pri postopku mediacije in izobraževanjih za mediatorje?

Skušamo skos izboljševat, tut za predmetno moramo kej najt. Težava je, kako jih dobit na mediacijo, kako pridejo do nas. Tudi če sam opazim, da je nek konflikt, pa potem malo pozabim in gre mimo mene. Ta sistem bi morali boljši naredit. Takoj elektronsko mogoče, da bi takoj prišlo do tega, k to organizira, čas je zelo pomemben, da se čim prej po konfliktu izvede ali pa, da po pouku nočejo priti, gredo raje domov.

Mal sem razmišljal, da bi moralo biti tako, kot na razredni stopnji, da bi učitelji mediatorji hodili do razrednikov in bi spraševal, a imaš kakšen konflikt za mediacijo, očitno ta sistem deluje in pa časovno mogoče med poukom.

MEDIACIJSKI DOGOVOR

DATUM:
IME IN PRIIMEK UČENCA/KE:
IME IN PRIIMEK UČENCA/KE:
IME IN PRIIMEK MEDIATORJA/KE:
IME IN PRIIMEK MEDIATORJA/KE:

Soglašava glede naslednjih pravil mediacije:

Obveževa se, da se bova trudila rešiti problem

Drug drugemu ne bova segala v besedo ali se kako drugače motila

Ne bova se žalila ali poniževala

Ne bova uporabljala fizičnega nasilja

Govorila bova resnico

Spoštovala bova zaupnost postopka, razen ob nevarnosti, da bo eden od udeležencev poškodoval sebe ali koga drugega

učenec

učenec

Problem oz. spor:
Strinjava se z naslednjo rešitvijo problema:

učenec

učenec

mediator

mediator

DOGOVOR – POGODBA

Mediator: _____ Mediator: _____

Mediant: _____ Mediant: _____

Soglašam s temeljnimi pravili mediacije in popolnoma pristajam nanje.

1. Zavežujem se k iskanju rešitve konflikta.
2. Ko bo drugi govoril/-a, ga ne bom prekinjal/-a.
3. Brez žaljivk in poniževanja, brez fizičnega nasilja (dotikanja, pretepanja).
4. Govoril/-a bom po resnici.
5. Vse, kar bo tu izrečeno, ostane zaupno, razen če ne bi medianta s čim škodila sebi ali drugim.

Mediant: _____ Mediant: _____

Tema spora (problem):

Strinjam se z naslednjo rešitvijo konflikta:

Kraj: _____ Datum: _____

Mediant: _____ Mediant: _____

Učitelj mentor: _____

